ЕЛЕНА КАНЕВСКА-НИКОЛОВА

ПРИ КОРЕНА, ОТ ИЗВОРА

(антропонимично и лексикално-семантично изследване на говора на с. Момчиловци, Смолянско)

Смолян
2010

„Връщането към корена се нарича покой
и значи възвръщане към живота...”
(Лао Дзъ, „Книга за Пътя и Постигането”)

Посвещавам тази книга на 70-годишнината
на моя баща, който стои до мен като стожер
от началото на Пътя ми

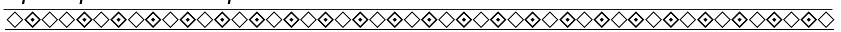
Книгата е предназначена за всички, които изпитват потребност да се връщат към корена на своя род, на своя език, на своята същност. И да пият от чистия извор на родното слово, устояло през вековете на всички исторически повратности. В богатото и несъкрушимо Слово на дедите ни се осъществява неспирният стремеж към вечност. И безкористното усилие да дадеш на другите най-хубавото от себе си, радостният дълг да оставиш на бъдещето своя опит, своите упования, своята мъдрост, за да ги предаде то на едно ново бъдеще.

ISBN ....

„Всяко оформяне започва с имена...
Именуването – майка на безбройните неща”
(Лао Дзъ, „Книга за Пътя и Постигането”)

ИМЕНАТА НА

МОМЧИЛОВСКИТЕ ЛЮДЕ

АНТРОПОНИМИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА КАНЕВСКИЯ РОД В С. МОМЧИЛОВЦИ, СМОЛЯНСКО

Както езикът отразява душата на една култура, така именната система на едно селище или на представителен негов род въплъщава културната традиция и приемственост между поколенията. Името е важен белег за принадлежността на отделната личност към дадено семейство, род и народност. Проследяването на развитието на личноименната система на един род, обхващащ няколко поколения, позволява да се откроят устойчивите тенденции и промените, продиктувани от извънезикови фактори, най-силният от които е традицията.

Каневският род е един от големите родове в родопското село Момчиловци, а най-известният негов представител е отец Константин Канев[1] (с рождено име Каньо), оставил в ръкопис изследване на момчиловските родове. В „Черковния кютюк" (регистър за раждане и умиране), обхващащ времето от 1790 до 1891 г. на с. 46 и 47 са изброени имената на наследниците на Каню Андреев (1.1.2.1.) и Колю Канев (1.1.1.1.) – първородните синове на Андрея (1.1.2.) и Каню (1.1.1.)[2], които пък са внуци на родоначалника на рода – Стария Гайдар. К. Канев посочва родоначалника на Каню-Андреюския род с това прозвище и отбелязва в скоби „засега с неизвестно име". Може да се пред-

[1] На 26.06.2008 г. се навършиха 10 години от деня, в който отец Канев си отиде от тоя свят. Статията „Личното име Каньо (Каню) в момчиловската антропонимична система", посветена на неговата светла годишнина, е публикувана в сп. „Родопи" (кн. 3-4/2008, 59-63).

[2] Идентификационният номер на всяко име в списъка на родословното дърво по мъжка линия дава информация за принадлежността към съответното поколение (в зависимост от броя на цифрите) и за предшествениците (при отнемане по една цифра отзад напред).

положи, изхождайки от прагматиката на собствените имена[3] – да се следва традицията в унаследяването с цел съхраняване на родовата памет, че личното име на Стария Гайдар е Каню, тъй като единият му внук е Каню. Като се проследи родословното дърво по мъжка линия (вж. схемата), се наблюдава последователно редуване и застъпване на личните имена Каню и Никола (Колю), които напълно изместват името Андрея – другия внук на Стария Гайдар и син на Никола. В списъка на родословното дърво по мъжка линия личното име (ЛИ) Каню се среща 7 пъти – по веднъж в трето, четвърто и пето поколение и 4 пъти в шесто поколение, а в общия църковен поменик (на с. 23, 24, 25 и 26)[4] е споменато 17 пъти. По женска линия името Каню/Каньо продължава съществуването си и в седмо поколение[5] – синове на Хуба (1.1.1.1.3.2.), Елена (1.1.1.1.3.3.) и Руса (1.1.1.1.3.7.) и внуци на Каню Николов Канюски (1.1.1.1.3.). В следващото осмо поколение вече вместо Каньо се появяват нови, несрещани дотогава имена – Кристиян, син на Никола (1.1.2.1.3.1.3.) и внук на Каню (1.1.2.1.3.1.); Каменка, дъщеря на Хуба (1.1.1.1.5.4.1.) и внучка на Каню (1.1.1.1.5.4.), а в девето поколение – Петкан, внук на Каньо и правнук на Руса (1.1.1.1.3.7.). Явно името **Каньо** е загубило своята престижност заедно със замъгляването и непрозрачността на етимологията му, възприема се като архаично и несъвременно.

В Речник на личните и фамилните имена у българите (Илчев 1969: 238) е дадено личното мъжко име **Каньо**, разпространено главно в Югоизточна България, като успоредна форма на Кано с меко окончание (вж. и Ковачев 1987: 108),

---

[3] За прагматичното значение на собствените имена вж. Георгиев 1991.

[4] След родословното дърво на Каню-Андреюския род К. Канев изброява покойниците на Канювци и Андреювци. Тези данни от личния архив на отец Канев ми бяха любезно предоставени от неговата внучка М. Канева-Симитчиева.

[5] Родословното дърво на Каню-Андреюския род, оставено в ръкопис от отец К. Канев, е до седмо поколение по мъжка линия.

както и фамилните имена **Канев** и **Каневски**, **Каньов** и **Каньовски**. Формата **Кано** е представена като съкратена от Вълкан или Лукан, Люцкан, Петкан, с ареал на разпространение Северозападна България (Ломско, Лом, Михайловград, Игнатица (Врачанско), Плевен), Карнобат, Хасково. Приведени са редица имена с корен **Кан-**: **Кандимир** – от Кантимир с озвучаване на *нт* в *нд*; **Кандо** и **Кандьо** – от Кано и Каньо с вмъкнато *д*; **Канѝн** от Кан(о) + *ин*; **Канозир** (Радомирско); **Кантемир и Кантимир** – име на молдовански владетел от 16 и 17 в.; **Канто** и **Кантьо** – от Кано и Каньо с вмъкнато *т*; **Кануд** – кръстоска от Кано и Калуд; **Кануш** от Кан(о) + *уш*; **Канчел** – от Канч(о) + *ел*; **Канчо** умалит. от Кано, Каньо. В речника на личните имена от домашен произход в изследването си "От "А" до "Я" имената на българите" (Иванова, Радева 1985: 152) авторките посочват като старинни славянски имена композитумите **Кантемир** и **Кантимир** – единствените имена в този речник, съдържащи в първата си съставка корен **Кан-**. В Български именник Й. Заимов представя личното име **Каньо, Каню** като звателно от Кано по меки основи, датирано през XVII в. (Заимов 1988: 117). В този именник са посочени няколко имена с корен **Кан-**: **Канимир** – който да е гостоприемен, великодушен; **Канѝн** от Кано и –ѝн, XVII в.; **Канко** ум. от Кано; **Кано** съкратено от Въл-кан, Пет-кан или от Канимир, XVI в.; **Канота** от Кано и -ѝта; **Канотан** от Канота и -àн; **Кануш** от Кано и -ýш; **Канчо** ум. от Кано, Каньо, Каню, XIV-XV в.

Единствената семантична бележка откриваме при името **Канимир**, въз основа на която то може да се отнесе към пожелателните лични имена (ПЛИ) за придобиване на положителни душевни качества (съгласно семантичната класификация на Н. Ковачев – вж. Ковачев 1987: 132-133; 1987а: 19). Качествата 'гостоприемство' и 'великодушие' явно етимологически се свързват с глагола „каня" и съответно „посрещам, приемам гости". В Български етимологичен речник историзмът **кан** е даден със значение 'владетел у алтайските народи и в най-

ранния период на българската държава’ (БЕР 1976: 196). Данни в подкрепа на това значение намираме в изследванията на П. Добрев, Ал. Илиев и др. “Най-висшата държавна титла КАНА се явява (в старите български надписи – бел. е моя – Е. Н.) в следните вариации: КАНА СУБИГИ (държавен глава), КАНАР ТИКИН (престолонаследник, велик княз), КАНА БОИЛА КОЛОБЪР (главен жрец), КАНА БАГАТУР (водач на багатурите)” (Добрев 2005: 35). Името **Кана** е носела една от старите български крепости при Кавказ, от която произлязъл по-късно град Канев (цит. съч. : 84). Ал. Илиев също изброява сред титлите на древните българи Кана сюбиги, Кана колобър, Кана боила колобър, Кана иртхитюину, които нямат тюркютско, тюркско или турско значение (Илиев 2006: 120), но в Речник на турските лични имена в България (Тахир 2004: 72) откриваме мъжкото име **Каан** със значение ‘император, владетел на владетелите’, без обаче да е посочен произходът му.

Възниква въпросът как и кога ЛИ **Каньо/Каню** прониква в родопската антропонимична система. Възможно ли е името да е донесено заедно с установяването на Аспаруховите прабългари на Балканите? Исторически сведения за заселването на голям български гарнизон при смоляните още през IX в. привежда В. Бешевлиев, който достига до заключението, че „населението в този родопски край е останало непроменено в продължение на единадесет века до наши дни” (Бешевлиев 1998: 121).

За родопската антропонимична система сложносъставни лични имена като **Кандимир**, **Кантимир**, **Канимир**, **Канозир**, както и **Вълкан**, **Лукан**, **Люцкан**, **Петкан** не са характерни, така че допускането за произхода на името **Каньо** от тези преномени чрез съкращаване на едната съставка звучи неубедително. Освен това в Родопите ЛИ **Каньо/Каню** е не само звателно, но такава е и основната му форма – с мекост на съгласната пред окончанието -о, което при изговор се редуцира в -у (в старите документи е написано с **ю** – **Каню**, както и

други имена по меки основи – Колю, Куртю и др.). За родопските говори са особено характерни и умалителните имена, а прави впечатление, че умалителното ЛИ **Канчо** е регистрирано в старите писмени паметници още през XIV в. Възможно е след падането на династията на Момчил юнак част от оцелелите му воини да са се заселили в близките до крепостта Подвис села. В една публикация намираме интересно сведение за основателя на Кюлханския род в Момчиловци – стария Иван Кюлхана, който „бил непокорен, защитавал българщината и затова си навлякъл ненавистта на турците” (Канев, Канева 1998: 236). Той „добягал от долните села” и по-точно от махалата Градот (в близост до Момчиловата крепост[6]). Интерес буди и фактът, че в средата на XVIII в. в един турски документ за продажба на имот се среща името Момчил – „немюсюлманинът Момчил, сина на Богота[7], жител на село Дерекьой” (вж. Канев 1975: 43). Едва ли са случайни тези сведетелства, показващи връзка с владенията на Момчил юнак и неговите потомци. Може да се допусне, че родоначалникът на Каневския род в по-стари времена се е заселил в с. Дерекьой[8], донасяйки името Каньо и превръщайки го след няколко поколения в родово име – Канювци, и във фамилно – Канев, Каневски. Когато фамилните имена започват да се вписват в новите български документи, наследниците на Каню (1.1.1.) се назовават Каневски, а наследниците на Андрея (1.1.2.) – Каневи. Каню Николов (1.1.1.), внук на Стария Гайдар, като

---

[6] Другата Момчилова крепост (Борукале) била на северния край на езерото при Портолагос, където дълги години дерекьойските рибари изкарвали прехраната си, а през 1918 г. основали своя риболовна кооперация „Момчилови водоборци” (вж. по-подробно у Канев 1975: 542-543).

[7] Старинността на името Богота е отбелязана от К. Канев, който предполага, че най-вероятно някой Богота е основателят на с. Богутево (Канев 1975: 43).

[8] Първият документ, в който се споменава с. Дерекьой (по-късно Горно Дерекьой, а от 1934 г. Момчиловци), е един турски регистър за събрания от Ахъчелебийската кааза наряд (арпа), датиран от 1676 г.

представител на рибарите[9] е вземал дейно участие в управлението на селото през първата половина на 19 в. Той, по сведенията на К. Канев, докарал първия водопровод в Канюската махала. Неговият син Никола (1.1.1.1.) продължил делото на баща си – дълги години ръководил рибарското съсловие в селото и близо 20 години бил старейшина, помощник-кмет и борец срещу гърцизма на Ахъ челеби (Смолян). Каню Колюв (1.1.1.1.3.) след смъртта на баща си „взел чорбаджийството и ръководството на рибарите", „наемателите и капитаните на даляна се допитвали до него по много въпроси" (Канев 1975: 529), а Каню Андреев (1.1.2.1.) „ведно с големите кехаи станал причина да бъде убит Арифа и така да се отърват от този изедник и експлоататор на овчарския труд" (Канев 1975: 285).

Както се вижда, първите документирани представители на Канюския род са били непокорни, дейни, родолюбиви хора. По-логично е семантиката на личното и родовото им име да се свърже не с глагола „каня", а с етимологията на цитирания погоре историзъм **кан**. Тази семантика също отнася името с корен **Кан-** към пожелателните лични имена – ‘да бъде водач, първенец’. Според П. Добрев някогашните българи, силно уважаващи държавните си традиции, „кръщавайки своите деца с имена като КАНО, БАНО и КАВХАН, са изразявали скритото пожелание към тях да станат достойни синове на своя род" (Добрев 2005: 26). Същият корен **кан-** притежава и съществителното нарицателно име **кана** (за пиене) – посочвайки общите лингвистични корени с говорите на полуостров Хиндустан, Ал. Илиев привежда към тази дума значението ‘богато украсеният владетелски съд’ (Илиев 2006: 106). Има и друга хипотеза – **кан** на турски означава „кръв" (К. Канев посочва словосъчетанието „Кан Карадаши", т.е. кръвни братя, като първа степен на

---

[9] Любопитен е фактът, че старото рибарско селище, от което се е разраснал Охрид, се е наричало Кàнео (още от българско време, по думите на местните хора) и една от най-старите църкви там носи името „Св. Йоан Богослов-Канео".

побратимяването между българските овчари и рибари в Беломорието с местното гръцко население – вж. Канев 1975: 536), но аргументите в полза на древнобългарския произход и семантика на родопското лично име *Каньо* (*Каню*) са по-убедителни. Още повече то не е единственото – в старите регистри и документи за покупко-продажби на имоти между жители на селото се срещат типични древнобългарски имена като *Куртю* (от Курт), *Сево* (от Севар, а не от Севаст[10]), *Чакôра* (от Чакар), *Куда* (от Куделин), *Хуба* (от Хубер и Хубен), наред със славянобългарските *Богота, Бойо* и *Бойко, Братан, Брайко, Вôлко* и *Вôльчо, Милуш, Момчил, Пейо, Радич, Радко, Райчо, Стою, Стоян, Слава, Руса* и заетите християнски имена с еврейски или гръцки произход *Аврам, Андрей, Иван, Костадин, Кузман, Елена, Мария*, както и побългарените (фонетично и морфологично) *Герги* и *Гьоргю, Илчо, Колю, Митю, Михал, Тодор* и др.

За съжаление, повечето стари български имена споделят съдбата на името *Каньо* – изчезнали са през последните поколения или са заменени с други, близки по звуков състав чужди или домашни лични имена. Все пак някои от тях, както и *Каньо*, се превръщат във фамилни и родови имена като показатели на приемствеността и съхранената родова памет.

За разлика от ЛИ Каню/Каньо антропонимът от гръцки произход **Никола** и модифицираният чрез афереза и допълнително суфиксално дооформяне народен вариант **Кольо (Колю)** проявяват жизненост и устойчивост до осмо поколение, а в девето поколение се появява като по-предпочитан и престижен нетрадиционният вариант **Николай**.

Интерес представлява проследяването на честотността на мъжките и женските ЛИ по поколения и разпределянето им в групи по произход и семантика.

---

10 По-вероятно е ЛИ Сево да е съкратено от древнобългарското Севар (Н. Иванова и П. Радева го отнасят към раздела „Заети имена”, извеждайки го от гръцкото Севаст – вж. Иванова, Радева 2005: 183).

Четвърто поколение – синове и дъщери на Каню и Андрея (родени през второто и третото десетилетие на 19 в.):

МЛИ – **Никола**, **Васил** и **Каню**; ЖЛИ – **Гела** и **Тодора**.

По произход МЛИ са 2:1 заети срещу домашни – ЛИ Каню, както стана ясно, е с древнобългарска етимология, а двете заети имена Никола и Васил са адаптирани народни варианти, получени чрез апокопа от гръцките названия на християнски светци. Двете ЖЛИ също са побългарени варианти на заети гръцки имена – Гела от Ангел или Вангел (чрез афереза) и Тодора от Теодор (чрез синкопа).

Пето поколение – синове и дъщери на Никола, Васил и Каню (родени в средата и през третата четвърт на 19 в.):

МЛИ – **Иван, Георги** (2), **Тодор, Анастас** (2), **Каню, Елен, Милуш, Сотир, Никола, Илия, Неделчо, Костадин;** ЖЛИ – **Мария** (3), **Чока**, **Елена**.

От 12 МЛИ на 14 назовани мъже (повтарят се имената Георги и Анастас) само 3 са домашни: древнобългарското Каню и славянобългарските Неделчо и Милуш. Името Неделчо е традиционно домашно име, производно от съществителното *неделя*; образувано е от отрицателната форма на стб. глагол **дѣıати** ‘правя, работя’. В Речника на личните и фамилните имена у българите (Илчев 1969: 335) е дадено личното име Мѝлуш – от Мил(о) + -уш, като рядко срещано име, докато в Честотно-тълковен речник на личните имена у българите (Ковачев 1987: 132) името Милуш е посочено с твърде висока относителна честотност на разпространение (118), а в най-новия речник на имената на българите (Иванова, Радева 2005: 111) това име изобщо не е намерило място в дългия списък от имена с корен Мил- (срещат се имена като Милкуш, Милош, Милун и др., но Милуш липсва). В пето поколение преобладават имената от гръцки произход, като и останалите 3 заети имена – еврейските християнски ЛИ Иван и Илия, а също и адаптираното име Костадин от латинското Константин, са навлезнали в именната ни система чрез посредничеството на гръцкия.

От трите ЖЛИ 2-те са заети християнски широко разпространени имена – Мария от евр. и Елена от гр. произход (МЛИ Елен също е образувано от Елена), а третото женско име Чока е рядък и интересен антропоним – в Речника на личните и фамилните имена у българите е посочен с ареал на разпространение само в Родопите – Широка лъка, Смолян, Фотиново (Пещерско) – вж. Илчев 1969: 544. Според Ст. Илчев Чока е женска форма срещу Чоко, което пък е разновидност на Шоко или Цоко. Името Цок е сред българските лични имена на владетели, велможи и войни в списъка, публикуван в изследването на Ал. Илиев (Илиев 2006: 119), а Б. Симеонов (Симеонов 2008: 187) посочва името Чок (Τζόκος) сред имената на Омуртаговите командири, като прави уточнението (във връзка с родовото название *Чакърар*), че буквите τζ предават звука *ч*, а не *ц*. Имаме пълно основание да отнесем това име към антропонимите с древнобългарска етимология.

Шесто поколение по мъжка линия (родени през последната четвърт на 19 в. и началото на 20 в.):

МЛИ – **Никола** (4), **Ангел, Иван** (2), **Георги** (2), **Костадин** (6), **Каню** (4), **Христо, Тодор** (3), **Матей, Спиридон** (2), **Васил** (2), **Елен, Лазар, Сава, Дечо, Панайот** (2), **Филю, Паскал, Петър, Анастас** – 20 имена, назоваващи 38 мъже;

ЖЛИ – **Мария** (7), **Хуба** (4), **Елена** (3), **Куда, Юрдана** (4), **Тодора** (4), **Руса** (2), **Деля, Савва, Мика, Шина** (3), **Велика, Стайкя, Маруша, Рада** (3), **Стана** (4), **Злата, Летения, Киряка, Надежда** – 20 имена, назоваващи 45 жени.

При МЛИ прави впечатление най-високата фреквентност на името Костадин (6) и това се обяснява с култа към патронното име на построената преди няколко десетилетия църква „Св. Константин и Елена" (увеличила се е фреквентността и на ЖЛИ Елена, като отново се среща и образуваното от него МЛИ Елен). На второ място по честота на употреба са основните имена на рода Никола (4) и Каню (4), следвани от Тодор (3). От всичките 20 МЛИ, назоваващи 38 мъже, само Каню и Дечо (от

Делчо с изпадане на *л*, получено пък чрез афереза от Неделчо) са домашни, останалите 18 са заети християнски имена от гръцки и еврейски произход. Макар че голяма част от тях са фонетично-морфологично побългарени и съкратените им варианти се възприемат като народни имена, все пак високият им процент (90%) недвусмислено говори за силното гръцко влияние чрез християнската църква върху родопската личноименна система. От значение е и фактът, че това са имена на светци и мъченици, чествани в църковния календар като празници, преосмислени и като именни дни.

Най-често срещаното сред ЖЛИ е Мария (7), след това се нареждат Хуба[11] (4), Юрдана (4), Тодора (4), Стана (4), Елена (3), Шина (3), Рада (3). При женските имена се наблюдава поголямо разнообразие – от 20-те ЖЛИ, назоваващи 45 жени, домашните спрямо заетите са 10 към 10. Интерес представляват имената с древнобългарска етимология Хуба и Куда, които се свързват с имената на българския кан Кубер и на болярина Куделин. Според Ст. Илчев Хуба е съкратено от Хубавена (Илчев 1969: 523), но по-приемливо е извеждането на женското име Хуба от мъжкото Хубо, което Й. Заимов (Заимов 1988: 235) посочва като образувано от изчезнало прил. *хуб* 'хубав'. За разлика от Хуба, което е пожелателно ЛИ, Куда е защитно име, произлизащо от старинния глагол *кудя* 'пъдя, прогонвам' (Илчев 1969: 281; Иванова, Радева 2005: 105). Останалите 8 домашни ЖЛИ са славянобългарски: Руса (ПЛИ за физическа красота, образувано от прил. *рус*), Деля (образувано чрез афереза от същ. *неделя*), Велика (ПЛИ, образувано от прил. *велик*), Стайкя и Стана (защитни имена със значение на заклинанието 'да стане, да остане, да се застои', произлизащи от стб. глаголи **стати, стоıати**), Рада (ПЛИ, образувано от стб. прил. *рад* 'радостен'), Злата (ПЛИ за физическа и душевна красота, богатст-

[11] Това са четирите внучки на Хуба Куртева Бакларева, жена на Никола (1.1.1.1).

во и благополучие, образувано от прил. *златен*) и Надежда (ПЛИ, свързано с една от основните християнски ценности). От заетите християнски имена интерес представляват Савва (образувано от мъжкото име Сава чрез удвояване на съгласната *в*) и Летения, което не е посочено в никой от познатите ни речници. Един от параклисите край Момчиловци носи името „Св. Летения", но това не е име на светица, а се свързва с литийното шествие, което се е правело на третия ден на Великден от църквата до отсрещния връх, където през 1910-11 г. се построява параклисчето. Тогава в семейството на Анастас Канев се ражда момиче, което кръщават с това рядко и необичайно име, наследено след едно поколение от двете внучки, но в модифициран вариант – Латинка (вж. по-подробно Каневски 2002: 52-53). Заслужават внимание и народните имена Мика и Маруша, образувани от умалит. Марийка чрез синкопа и от съкратения вариант Мара суфиксално (-уша), както и името Шина. В Речника на личните и фамилните имена у българите женското лично име Шина е посочено като „далечно видоизменение от Сийка, Анастасия" (Илчев 1969: 556), а според Й. Заимов е „скъсено от *Та-шина* или *Ра-шина*" (Заимов 1988: 247). Напълно възможно е то да е получено чрез афереза от ЖЛИ Рашина – това име носи жената на Каню (1.1.1.1.3.), а в общия църковен поменик е споменато 3 пъти.

Седмо поколение по мъжка линия (втората четвърт на 20 в.):

МЛИ – **Иван, Георги** (7), **Ангел, Никола** (8), **Тодор** (4), **Неделчо, Костадин** (3), **Анастас** (5), **Васил** (4), **Дичо** (4), **Стоян** (2), **Димитър (Митко)** (2), **Райчо** (2), **Илия** (6), **Петър, Милуш, Сотир** (3), **Атанас** – 18 имена, назоваващи 56 мъже;

ЖЛИ – **Василка, Велика, Жека** (3), **Тодора и Дора, Йордана**[12] (2), **Стайкя, Шина** (3), **Мария** (5) и **Мара, Хуба**

[12] В списъка на родословното дърво е написано Юрдана от К. Канев, но по документи името се изписва по съвременния правопис.

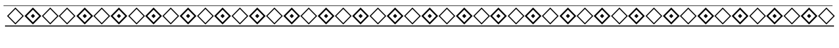
(2), **Добрина** (2), **Цонка, Рада** (2), **Стана и Станка**, **Елена** (5), **Митра, Руса** (2), **Цвята, Соня, Киряка, Софка, Галя, Илияна, Сийка** – 23 + 3 модифицирани, общо 43.

Отново при МЛИ преобладават традиционните заети християнски имена, като с най-висока фреквентност в рамките на това поколение е името Никола (8), следвано от Георги (7), Илия (6), Анастас (5). Висока честотност, наред с традиционните Тодор (4) и Васил (4), има и новопоявилото се име Дичо (4), което е съкратено или от Димитър > Димо > Димчо с изпадане на съгласна *м*, или от Костадин > Диньо > Динчо с изпадане на съгласна *н.* Домашните имена са Неделчо, Милуш, Стоян и Райчо. Славянобългарските МЛИ Неделчо и Милуш се срещат и в пето поколение, а Стоян и Райчо се появяват за пръв път. Стоян е защитно име, образувано от глагола *стоя*, стб. **стоıати**, а Райчо е пожелателно име за добруване и радост в живота (Иванова, Радева 2005: 125, 139). Н. Иванова и П. Радева отбелязват, че в някои краища слънцето като начало и символ на живота се нарича с народното име Райко. В тайния зидарски говор, т.нар. мещренски език думата *райчо* означава ‘слънце’ (вж. „Мещренски думи, употребявани от Дерекьойските дюлгери” – Канев 1975: 498).

При ЖЛИ се запазва в общи линии балансът между заетите и домашните имена с лек превес на заетите, които имат и най-висока честотност – Мария (5) и Елена (5). Появяват се нови имена като Соня, Софка, Галя, Илияна, Сийка наред с Шина (в следващите две поколения името Шина вече е окончателно изтласкано и заменено от Сийка и Соня). От 10-те домашни женски имена 7 са с пожелателна семантика (Велика, Жека, Хуба, Добрина, Рада, Руса, Цвята), а 3 (+ 1 модифицирано – умалит.) са защитни (Стайкя, Цонка, Стана и Станка). Името Жека в Речника на личните и фамилните имена у българите се дава като съкратено от Желязка (Илчев 1969: 203), получено чрез синкопа, а името Цонка (умалит. от Цона) – като видоизменено от Стояна, Стойна или друго подобно име (Илчев 1969:

530). Старинното българско име Хуба след едно поколение вече е заменено от Люба – име със славянска етимология.

Следването на традицията при унаследяването на имената и приемствената връзка между поколенията е по-силна при МЛИ. В женската личноименна система се наблюдава поголямо разнообразие и в нея по-бързо проникват нови, както домашни, така и заети имена. За съжаление, старинните мъжки и женски лични имена с древнобългарска етимология отсъстват от именната система на последните две поколения.

ЛИТЕРАТУРА

БЕР 1976: Български етимологичен речник, изд. на БАН, София, 1976.

Бешевлиев 1998: В. Бешевлиев. Пак за знака IYI. – Rhodopica, 1998/1, 117-122.

Георгиев 1991: Ст. Георгиев. Аспекти на ономастичната семантика. – Български език, кн. 2/1991.

Добрев 2005: П. Добрев. Сага за древните българи. Кама, 2005.

Заимов 1988: Й. Заимов. Български именник. София, 1988.

Иванова, Радева 1985: Н. Иванова, П. Радева. От “А” до “Я” имената на българите. София, 1985.

Иванова, Радева 2005: Н. Иванова, П. Радева. Имената на българите. Велико Търново, 2005.

Илиев 2006: Ал. Илиев. Българите и полуостров Хиндустан. София, 2006.

Илчев 1969: Ст. Илчев. Речник на личните и фамилните имена у българите. София, 1969.

Канев 1975: К. Канев. Миналото на село Момчиловци, Смолянско. София, 1975.

Канев, Канева 1998: К. Канев, М. Канева. Кюлханският род в село Момчиловци. – Rhodopica, 1998/1, 235-250.

Каневска-Николова 2008: Е. Каневска-Николова. Личното име Каньо (Каню) в момчиловската антропонимична система. – Родопи, кн. 3-4/2008, 59-63.

Каневски 2002: К. Каневски. Чудотворното аязмо и параклисите в Момчиловци. Смолян, 2002.

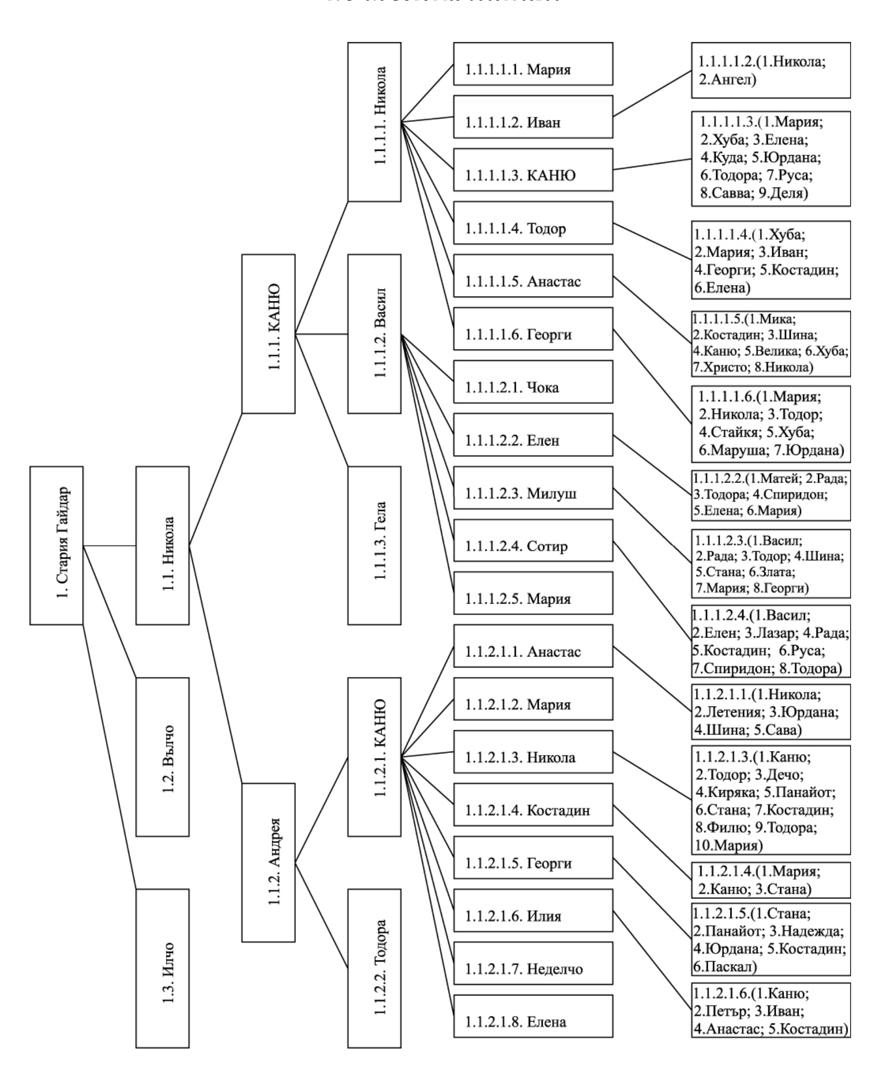
Ковачев 1987: Н. Ковачев. Българска ономастика. София, 1987.

Ковачев 1987а: Н. Ковачев. Честотно-тълковен речник на личните имена у българите. София, 1987.

Симеонов 2008: Б. Симеонов. Прабългарска ономастика. Пловдив, 2008.

Тахир 2004: М. Тахир. Речник на турските лични имена в България. София, 2004.

Схема на Каневския род до шесто поколение по мъжка линия:

РОДОСЛОВНО ДЪРВО НА КАНЕВСКИЯ РОД (ГАЙДАРЦИ)[13]

I. Родоначалник: Стария Гайдар (с неизвестно име)

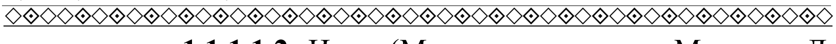
II. Второ поколение: синове на Стария Гайдар
1.1. Никола
1.2. Волчо
1.3. Илчо

III. Трето поколение: внуци на Стария Гайдар, синове на Никола:
1.1.1. Каню (женен за Чока от Д. Дерекьой)
1.1.2. Андрея (женен за Шина Топузова)

IV. Четвърто поколение
От Каню (1.1.1.)
1.1.1.1. Никола (женен за Хуба Куртева Бакларева)
1.1.1.2. Васил (женен за Стояна Ст. Педевска)
1.1.1.3. Гела (женена за Тодор Пехливана)
От Андрея (1.1.2.)
1.1.2.1. Каню (женен за Стана Н. Толушева от Чепеларе)
1.1.2.2. Тодора (женена за Димитър Куртев Чалъков)

V. Пето поколение
От Никола Канюв (1.1.1.1.)
1.1.1.1.1. Мария (женена за Никола Георгиев Цървуланов)

[13] Родословното дърво на Каню-Андреюския род, оставено в ръкопис от отец К. Канев, е до седмо поколение по мъжка линия. Следващите три поколения на Каневския род (Молловци, Карабетевци, Каневци) по мъжка линия са представени от авторката на книгата.

1.1.1.1.2. Иван (Моллота, женен за Мица от Д. Дерекьой)

1.1.1.1.3. Каню (женен за Рашина Райчева Куемджиева)

1.1.1.1.4. Тодор (Керебеть, женен за Жека Карамихалева от Д. Дерекьой)

1.1.1.1.5. Анастас (женен за Добра Куртева Паскалева)

1.1.1.1.6. Георги (женен за Стана Николова Райчевска)

От Васил Канюв (1.1.1.2.)

1.1.1.2.1. Чока (женена I – за Вълчо Топузов и II – за Стоян Велковски)

1.1.1.2.2. **Елен** (женен I – за Мария Гогова и II – за Елена Ан. Дойчинска)

1.1.1.2.3. Милуш (женен за Руса Доровска)

1.1.1.2.4. **Сотир** (женен за Шина В. Калфова)

1.1.1.2.5. **Мария** (женена за Анастас Шопов)

От Каню Андреев (1.1.2.1.)

1.1.2.1.1. **Анастас** (женен I – за Цвета Т. Черпъкова, II – за Щиря Т. Полидова и III – за Рада Севова от Левочево)

1.1.2.1.2. Мария (женена за Димитър Ил. **Грибачев**)

1.1.2.1.3. Никола (женен I – за Киряка Т. **Керметчиева** и II – за Елена Филева)

1.1.2.1.4. Костадин (женен за Рада Куртева **Пеюска**)

1.1.2.1.5. Георги (женен за Елена Христева Арнаудова)

1.1.2.1.6. Илия (женен за Шина Петрова Анилова)

1.1.2.1.7. Неделчо (Хаджията, неженен)

1.1.2.1.8. Елена (женена за Игнат Бедров в Борово)

VI. Шесто поколение

От Иван Николов Канюски - Моллота (1.1.1.1.2.)

1.1.1.1.2.1. Никола (женен за Василка Стоянова)
1.1.1.1.2.2. Ангел (женен за Мария Тод. Стаева)

От Каню Николов Канюски (1.1.1.1.3.)

1.1.1.1.3.1. Мария (Петър Анилов Велков)
1.1.1.1.3.2. Хуба (Никола Радков от Д. Дерекьой)
1.1.1.1.3.3. Елена (Георги Иванкехайов)
1.1.1.1.3.4. Куда (Георги Ан. Сираков)
1.1.1.1.3.5. Юрдана (Дичо Х. Арнаудов)
1.1.1.1.3.6. Тодора (Анастас Щавров Карамански)
1.1.1.1.3.7. Руса (Костадин Бр. Марински)
1.1.1.1.3.8. Савва (Тодор Ан. Коченджиев)
1.1.1.1.3.9. Деля (Георги К. Ников)

От Тодор Николов Канюски - Керебеть (1.1.1.1.4.)

1.1.1.1.4.1. Хуба (Костадин Г. Кюлханов)
1.1.1.1.4.2. Мария (Милуш Т. Милковски)
1.1.1.1.4.3. Иван (Мария Дечева Дечевска)
1.1.1.1.4.4. Георги (I – Тодора Дечева и II – Шина Н. Бабугерова)
1.1.1.1.4.5. Костадин (Летения Ан. Канева)
1.1.1.1.4.6. Елена (Костадин Р. Жекин)

От Анастас Николов Канюски (1.1.1.1.5.)

1.1.1.1.5.1. Мика (Спиро Д. Топузов)
1.1.1.1.5.2. Костадин (Василка К. Ингилизова)
1.1.1.1.5.3. Шина (Анастас Манджуков)
1.1.1.1.5.4. Каню (Мария В. Драгнева)
1.1.1.1.5.5. Велика (Лазар К. Мандов)
1.1.1.1.5.6. Хуба (Никола Ив. Караиванов)
1.1.1.1.5.7. Христо (Злата Н. Гюзелева)
1.1.1.1.5.8. Никола (Мария Ат. Петрова)

От Георги Николов Канюски (1.1.1.1.6.)

1.1.1.1.6.1. Мария (Димитър К. Керметчиев)
1.1.1.1.6.2. Никола (Елена К. Аврамова)

1.1.1.1.6.3. Тодор (Мария К. Карагеоргиева)
1.1.1.1.6.4. Стайкя (Костадин Т. Маринов)
1.1.1.1.6.5. Хуба (Панайот Велков Мусорлиев)
1.1.1.1.6.6. Маруша
1.1.1.1.6.7. Юрдана (Илия Кетев Янков)

От Елен Василев Канюски (1.1.1.2.2.)

1.1.1.2.2.1. Матей (I – Хуба Т. Керметчиева и II – Юрдана поп Костадинова)
1.1.1.2.2.2. Рада (Христо К. Черпъков)
1.1.1.2.2.3. Тодора (Стою К. Коченджиев)
1.1.1.2.2.4. Спиридон (Мария П. Радичева)
1.1.1.2.2.5. Елена (Никола Р. Гаджев)
1.1.1.2.2.6. Мария

От Милуш Василев Канюски (1.1.1.2.3.)

1.1.1.2.3.1. Васил (Маруда Мирчева)
1.1.1.2.3.2. Рада (Георги Сбирков от Д. Дерекьой)
1.1.1.2.3.3. Тодор (Рада К. Солакова)
1.1.1.2.3.4. Шина (Райчо К. Аврамов)
1.1.1.2.3.5. Стана (Георги Гр. Бакларев)
1.1.1.2.3.6. Злата (Георги поп Георгиев)
1.1.1.2.3.7. Мария
1.1.1.2.3.8. Георги

От Сотир Василев Канюски (1.1.1.2.4.)

1.1.1.2.4.1. Васил
1.1.1.2.4.2. Елен (Елена Ат. Райчкова)
1.1.1.2.4.3. Лазар (Стана Н. Гунчева)
1.1.1.2.4.4. Рада (Васил П. Анилов)
1.1.1.2.4.5. Костадин (женен в Крумовград)
1.1.1.2.4.6. Руса (Костадин Т. Топузов)
1.1.1.2.4.7. Спиридон (Добра К. Маринска)
1.1.1.2.4.8. Тодора

От Анастас Канев Андреев (1.1.2.1.1.)

1.1.2.1.1.1. Никола (I – Шина Н. Канева от Д. Дерекьой и II – Шина ... от Славейново)

1.1.2.1.1.2. Летения (Костадин Т. Керебетев)
1.1.2.1.1.3. Юрдана (Иван Сп. Поповски)
1.1.2.1.1.4. Шина (Петър)
1.1.2.1.1.5. Сава (Тодора Стоянова)

От Никола Канев Андреев (1.1.2.1.3.)

1.1.2.1.3.1. Каню (Бисера Стоянова Гунчева)
1.1.2.1.3.2. Тодор
1.1.2.1.3.3. Дечо (?)
1.1.2.1.3.4. Киряка (Богдан Кабасанов)
1.1.2.1.3.5. Панайот (?)
1.1.2.1.3.6. Стана (Никола К. Караманолев)
1.1.2.1.3.7. Костадин (Мария Илиева Чалъкова)
1.1.2.1.3.8. Филю (Милка Ст. Братанова)
1.1.2.1.3.9. Тодора (Кирил Кънев)
1.1.2.1.3.10. Мария (Велю Димов от Устово)

От Костадин Канев Андреев (1.1.2.1.4.)

1.1.2.1.4.1. Мария (Сотир Ст. Педевски)
1.1.2.1.4.2. Каню
1.1.2.1.4.3. Стана (Васил Керметчиев, Пловдив)

От Георги Канев Андреев (1.1.2.1.5.)

1.1.2.1.5.1. Стана (Панайот Д. Радичев)
1.1.2.1.5.2. Панайот (Юрдана Д. Семерджиева от Соколовци)
1.1.2.1.5.3. Надежда (Братан П. Марински)
1.1.2.1.5.4. Юрдана (Анастас Д. Карачолов)
1.1.2.1.5.5. Костадин (Антоанета)
1.1.2.1.5.6. Паскал (Фанка Костадинова)

От Илия Канев Андреев (1.1.2.1.6.)

1.1.2.1.6.1. Каню (Мария Райчева Аврамова)
1.1.2.1.6.2. Петър (Добра от с. Светлина, Хасковско)
1.1.2.1.6.3. Иван (Тодора Дичева Никова)
1.1.2.1.6.4. Анастас (Анна Малашева от Пазарджик)

1.1.2.1.6.5. Костадин (Марина К. Факирова от с. Устрем)

VII. Седмо поколение

От Никола Иванов Канюски (Моллота) - 1.1.1.1.2.1.

1.1.1.1.2.1.1. Иван (Митра Ст. Параскова)
1.1.1.1.2.1.2. Георги (Трепка Иванова от Пловдив)
1.1.1.1.2.1.3. Ангел (Мария Н. Гаджева)

От Ангел Иванов Моллов - 1.1.1.1.2.2.

1.1.1.1.2.2.1. Никола (Стайкя Т. Ингилизова)
1.1.1.1.2.2.2. Василка (Костадин Янков Филев)
1.1.1.1.2.2.3. Велика (Паскал Н. Паскалев, Кърджали)

От Иван Тодоров Керебетев - 1.1.1.1.4.3.

1.1.1.1.4.3.1. Жека (Никола Дамянов Сариев)
1.1.1.1.4.3.2. Тодор (Шина П. Харадинова от Соколовци)
1.1.1.1.4.3.3. Неделчо
1.1.1.1.4.3.4. Тодора (Стайко К. Мавродиев)
1.1.1.1.4.3.5. Юрдана (Андрей Янчев Делиянчев)
1.1.1.1.4.3.6. Стайкя (Иван Лазаров Иванков)
1.1.1.1.4.3.7. Георги (Елена Хр. Парева)

От Георги Тодоров Керебетев - 1.1.1.1.4.4.

1.1.1.1.4.4.1. Тодор (Виолета)
1.1.1.1.4.4.2. Костадин
1.1.1.1.4.4.3. Никола
1.1.1.1.4.4.4. Жека (Стайко Хараламбов Кировски)

От Костадин Тодоров Керебетев - 1.1.1.1.4.5.

1.1.1.1.4.5.1. Жека (Михаил Щонов Сурков)
1.1.1.1.4.5.2. Тодор (Мария Михова Ингилизова)

От Костадин Анастасов Каневски - 1.1.1.1.5.2.

1.1.1.1.5.2.1. Анастас (Юрдана Тих. Жекина)
1.1.1.1.5.2.2. Шина (Сотир Л. Каневски)

1.1.1.1.5.2.3. Георги (Мария Лаз. Солакова)
1.1.1.1.5.2.4. Мария (Стефан Димов от Габрово)

От Каню Анастасов Каневски - 1.1.1.1.5.4.

1.1.1.1.5.4.1. Хуба (Пандалия А. Марински)
1.1.1.1.5.4.2. Юрдана (Анастас Ив. Топузов)
1.1.1.1.5.4.3. Добрина (? – Асеновград)

От Христо Анастасов Каневски - 1.1.1.1.5.7.

1.1.1.1.5.7.1. Анастас (...)

От Никола Анастасов Каневски - 1.1.1.1.5.8.

1.1.1.1.5.8.1. Добрина (Иван Г. Дечевски)
1.1.1.1.5.8.2. Цонка
1.1.1.1.5.8.3. Рада

От Никола Георгиев Каневски – 1.1.1.1.6.2.

1.1.1.1.6.2.1. Георги
1.1.1.1.6.2.2. Георги
1.1.1.1.6.2.3. Костадин (Слава Г. Николова)
1.1.1.1.6.2.4. Тодор (Велика Илчева Черпъкова)

От Тодор Георгиев Каневски – 1.1.1.1.6.3.

1.1.1.1.6.3.1. Георги (Цача Ст. Мавродиева)
1.1.1.1.6.3.2. Костадин (Шина от Давидково)
1.1.1.1.6.3.3. Стана (Тинко Вратняшки)

От Матей Еленов Каневски - 1.1.1.2.2.1.

1.1.1.2.2.1.1. Мария (Иван М. Радков)
1.1.1.2.2.1.2. Елена

От Спиридон Еленов Каневски - 1.1.1.2.2.4.

1.1.1.2.2.4.1. Елена (Георги В. Гаджев)
1.1.1.2.2.4.2. Митра (Иван Ан. Парев)
1.1.1.2.2.4.3. Илия (Катя Канева Цветкова)
1.1.1.2.2.4.4. Петър (?)

От Васил Милушев Каневски - 1.1.1.2.3.1.

1.1.1.2.3.1.1. Руса (Костадин К. Радичев)
1.1.1.2.3.1.2. Мара (Дичо Янчев)

От Тодор Милушев Каневски - 1.1.1.2.3.3.

1.1.1.2.3.3.1. Руса (Тодор М. Радков)

1.1.1.2.3.3.2. Милуш (Цача Петрова Ингилизова)

От Елен Сотиров Каневски - 1.1.1.2.4.2.

1.1.1.2.4.2.1. Шина (Петър Т. Кръстев от Соколовци)

1.1.1.2.4.2.2. Мария (Тодор П. Анилов)

1.1.1.2.4.2.3. Сотир (Добруджана)

От Лазар Сотиров Каневски - 1.1.1.2.4.3.

1.1.1.2.4.3.1. Сотир (Шина К. Каневска)

От Костадин Сотиров Каневски - 1.1.1.2.4.5.

1.1.1.2.4.5.1. Васил

1.1.1.2.4.5.2. Станка

1.1.1.2.4.5.3. Илия

От Спиридон Сотиров Каневски - 1.1.1.2.4.7.

1.1.1.2.4.7.1. Сотир (Славка Ст. Пичурова)

1.1.1.2.4.7.2. Атанас (?)

1.1.1.2.4.7.3. Васил (Радка Дечева Петелкова)

От Никола Анастасов Канев - 1.1.2.1.1.1.

1.1.2.1.1.1.1. Анастас (?)

1.1.2.1.1.1.2. Цвята (?)

1.1.2.1.1.1.3. Хуба (?)

1.1.2.1.1.1.4. Васил (?)

От Сава Анастасов Канев - 1.1.2.1.1.5.

1.1.2.1.1.5.1. Рада

1.1.2.1.1.5.2. Соня

От Каню Николов Канев - 1.1.2.1.3.1.

1.1.2.1.3.1.1. Киряка (Костадин М. Бабугеров)

1.1.2.1.3.1.2. Елена (Георги)

1.1.2.1.3.1.3. Никола (Сия Андреева Мандова)

От Дечо Николов Канев - 1.1.2.1.3.3.

1.1.2.1.3.3.1. Никола

1.1.2.1.3.3.2. Дичо

От Панайот Николов Канев - 1.1.2.1.3.5.

1.1.2.1.3.5.1. Стоян

1.1.2.1.3.5.2. Елена

1.1.2.1.3.5.3. Тасо
1.1.2.1.3.5.4. Софка

От Костадин Николов Канев - 1.1.2.1.3.7.
1.1.2.1.3.7.1. Елена (Райчо Ан. Величков)
1.1.2.1.3.7.2. Никола (Добрина)
1.1.2.1.3.7.3. Илия (Илка Тодорова Каневска)

От Панайот Георгиев Канев - 1.1.2.1.5.2.
1.1.2.1.5.2.1. Мария (Динко Ковачев)
1.1.2.1.5.2.2. Дора (Васко Гажуров от Чепеларе)

От Костадин Георгиев Канев - 1.1.2.1.5.5.
1.1.2.1.5.5.1. Гошо
1.1.2.1.5.5.2. Митко

От Каню Илиев Канев - 1.1.2.1.6.1.
1.1.2.1.6.1.1. Илия (Мария Савова Станчева)
1.1.2.1.6.1.2. Райчо (Йордана Хр. Стояновска)

От Петър Илиев Канев - 1.1.2.1.6.2.
1.1.2.1.6.2.1. Илия (Василка Атанасова)
1.1.2.1.6.2.2. Шина (?)

От Иван Илиев Канев - 1.1.2.1.6.3.
1.1.2.1.6.3.1. Илия (Елена П. Томова)
1.1.2.1.6.3.2. Дичо (?)

От Анастас Илиев Канев - 1.1.2.1.6.4.
1.1.2.1.6.4.1. Галя
1.1.2.1.6.4.2. Илияна

От Костадин Илиев Канев - 1.1.2.1.6.5.
1.1.2.1.6.5.1. Сийка
1.1.2.1.6.5.2. Мима

VIII. Осмо поколение

От Иван Н. Моллов (1.1.1.1.2.1.1.):
1.1.1.1.2.1.1.1. Никола (Елена)
1.1.1.1.2.1.1.2. Илия (Слава)

От Георги Н. Моллов (1.1.1.1.2.1.2.)
1.1.1.1.2.1.2.1. Василка (Димитър)

1.1.1.1.2.1.2.2. Ивана (Живко)

От Ангел Н. Моллов (1.1.1.1.2.1.3.)

1.1.1.1.2.1.3.1. Веса (Фердо)

От Никола Анг. Моллов (1.1.1.1.2.2.1.)

1.1.1.1.2.2.1.1. Желязко

1.1.1.1.2.2.1.2. Валя (Красимир)

От Тодор Ив. Карабетев (1.1.1.1.4.3.2.)

1.1.1.1.4.3.2.1. Иван

1.1.1.1.4.3.2.2. Мария

От Георги Ив. Карабетев (1.1.1.1.4.3.7.)

1.1.1.1.4.3.7.1. Иван

От Тодор Г. Карабетев (1.1.1.1.4.4.1.)

1.1.1.1.4.4.1.1. Петя

От Костадин Г. Карабетев (1.1.1.1.4.4.2.) –

От Никола Г. Карабетев (1.1.1.1.4.4.3.) –

От Тодор К. Карабетев (1.1.1.1.4.5.2.)

1.1.1.1.4.5.2.1. Латинка

1.1.1.1.4.5.2.2. Величка

От Анастас К. Каневски (1.1.1.1.5.2.1.)

1.1.1.1.5.2.1.1. Костадин

От Георги К. Каневски (1.1.1.1.5.2.3.)

1.1.1.1.5.2.3.1. Костадин

От Анастас Хр. Каневски (1.1.1.1.5.7.1.)

1.1.1.1.5.7.1.1. Христо

1.1.1.1.5.7.1.2. Яна

От Костадин Н. Каневски (1.1.1.1.6.2.3.)

1.1.1.1.6.2.3.1. Елена

1.1.1.1.6.2.3.2. Никола

От Тодор Н. Каневски (1.1.1.1.6.2.4.)

1.1.1.1.6.2.4.1. Елена

1.1.1.1.6.2.4.2. Илка

От Костадин Т. Каневски (1.1.1.1.6.3.2.)

1.1.1.1.6.3.2.1. Тодор

1.1.1.1.6.3.2.2. Ваня

XI. Девето поколение

От Никола Ив. Моллов (1.1.1.1.2.1.1.1.)

1.1.1.1.2.1.1.1.1. Димитър (Валя)

От Илия Ив. Моллов (1.1.1.1.2.1.1.2.)

1.1.1.1.2.1.1.2.1. Иван (Мария)

1.1.1.1.2.1.1.2.2. Мария

От Иван Т. Карабетев (1.1.1.1.4.3.2.1.)

1.1.1.1.4.3.2.1.1. Тодор

1.1.1.1.4.3.2.1.2. Александър

От Иван Г. Карабетев (1.1.1.1.4.3.7.1.)

1.1.1.1.4.3.7.1.1. Елена

1.1.1.1.4.3.7.1.2. Гергана

От Костадин Ан. Каневски (1.1.1.1.5.2.1.1.)

1.1.1.1.5.2.1.1.1. Сийка

1.1.1.1.5.2.1.1.2. Веска

От Костадин Г. Каневски (1.1.1.1.5.2.3.1.)

1.1.1.1.5.2.3.1.1. Георги

1.1.1.1.5.2.3.1.2. Мария

1.1.1.1.5.2.3.1.3. Костадин

От Никола К. Каневски (1.1.1.1.6.2.3.2.)

1.1.1.1.6.2.3.2.1. Костадин

1.1.1.1.6.2.3.2.2. Славка

От Тодор К. Каневски (1.1.1.1.6.3.2.1.)

1.1.1.1.6.3.2.1.1. Иван

1.1.1.1.6.3.2.1.2. Костадинка

X. Десето поколение

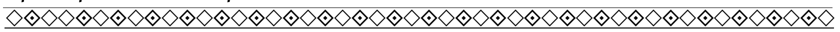
От Димитър Н. Моллов (1.1.1.1.2.1.1.1.1.)

1.1.1.1.2.1.1.1.1.1. Елена

От Иван Ил. Моллов (1.1.1.1.2.1.1.2.1.)

1.1.1.1.2.1.1.2.1.1. Илияна

1.1.1.1.2.1.1.2.1.2. Анастасия

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АНТРОПОНИМИЧНАТА СИСТЕМА НА СЕЛО МОМЧИЛОВЦИ ПРЕЗ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА 19 В. (ВЪЗ ОСНОВА НА ТУРСКИ ДОКУМЕНТ ОТ 1837-1838 г.)

Говорът на родопското село Момчиловци е бил и продължава да бъде обект на изследване от страна на диалектолози, социолингвисти, етнолингвисти. Не по-малък интерес представлява антропонимичната му система. В първите писмени документи на турски език за покупко-продажба на имоти в землището на селото от края на 17-ти до втората половина на 18-ти в. се срещат интересни старинни имена на лица, представени описателно от типа *Радич, син на Вълко*[14], *Никола, син на Пею*[15], *Момчил, сина на Богота* и *Сево, син на Брайко*[16]. В турските тапии от втората половина на 18-ти до третата четвърт на 19 в. имената на лицата, преотстъпващи или придобиващи право на владение на имоти, също са представени описателно, но те са на второ място след бащино или прозвищно притежателно име: *Петковия син Радослав*, *Христовия син Бечо*[17], *Мазовия син Михал*, *Харитевия син Георги*[18], *Арнаудовия син Куртю* и *Грибачовия син Гьорги*[19], *Бодуро-*

---

[14] Вж. Тапия (на турски език) от 1699 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 4, л. 1

[15] Вж. Тапия (на турски език) от 1746 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 5, л. 1

[16] Вж. Тапия (на турски език) от 1764-1765 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 6, л. 1

[17] Вж. Тапия (на турски език) от 1779 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 115, док. IV

[18] Вж. Тапия (на турски език) от 1820 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 115, док. IX

[19] Вж. Тапия (на турски език) от 1824 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 131, док. 10

вия син Митю[20] и др. В документите на български език през последната четвърт на 19 в. се наблюдава постепенно налагане на двукомпонентната система от съвременен тип: *Анастас Радичев*, *Ангел Мандов* и т.н., но все още съществува непоследователност и твърде голяма пъстрота при назоваването. Така например в една записка за дължими пари от 1887 г., с която разполагаме, са посочени длъжник *Иван Николов*, поръчител *Коста Паскалев* и свидетел *Георги Колев*) – лично име (ЛИ) + бащино име (БИ) на -ов/-ев, а във водената сметка за похарченото при построяването на новото училище през 1885 г. (вж. Канев 1975: 136-137), названията на споменатите лица са както двукомпонентни – ЛИ + БИ на -ов(-ув)/-ев(-юв) (*Настас Сивкув*, *Куртю Паскалюв*), ЛИ + презиме на -ин (*Петар Димовичин*, *Димитър Тинин*) или ЛИ + прякор (Пр) или прозвище (Прз) (*Тодор Баклар*, *Коста Трампаджи*), така и еднокомпонентни – само ЛИ (*Васил, Димо, Яню*). В запазения в ръкопис на български език поименен списък за събрани данъци от мухтаря (кмета) през 1889 г.[21] имената на данъкоплатците (165) са преимуществено двусъставни (90%) – ЛИ + БИ на -ов/-ев – около 70% (срещат се единични случаи на презимена на -ска/-ски и на -ин) и ЛИ + Пр или Прз – 30%, но някои от имената са едносъставни (4%) – ЛИ или андроним, а други са вече трисъставни (6%) – ЛИ + БИ (обикновено съкратено) + фамилно име (ФИ), Пр или Прз.

Особено показателен както за демографското състояние на селото през първата половина на 19 в., така и за характера на антропонимичната му система по това време е един „дефтер" на турски език[22], включващ два списъка за събиране на

---

[20] Вж. Тапия (на турски език) от 1838 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 121, док. 13

[21] Десятъчен списък (на български език) от 1889 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 68

[22] ДА – Смолян, ЧП 11/25, превод от Цв. Стайкова.

данъци от последните месеци на управлението на Салих ага през 1837-1838 г., които са публикувани изцяло на български език от К. Канев в „Миналото на село Момчиловци, Смолянско" (Канев 1975: 80-88). В големия списък са изброени стопаните на всички къщи от долния до горния край на селото, общо 141, от които 5 са турско-арабски имена на все още неизселили се българи мюсюлмани. В малкия списък се съобщават разходите за сметка на селото на 43-ма стопани, чиито имена се срещат и в големия списък.

Въз основа на този турски документ антропонимичната система на родопското село Момчиловци през първата половина на 19 в. може да се определи като смесена с твърде голямо разнообразие при назоваването:

◈ еднокомпонентни названия (само ЛИ, Пр, БИ на *-олу* или андроним) – 26,95%

- само ЛИ[23] (*Костадин, Кузман, Филю*) – 30 (21,28%)
- само Пр, превърнали се по-късно във фамилни имена (*Четахорю, Кабасан*) – 4 (2,83%)
- само БИ на *-олу* (*Колюолу, Костюолу*) – 2 (1,42%)
- женски ЛИ на *-ица* по ЛИ или Пр на съпруга, т.нар. андроними (*Коджебашовица, Христювица*) – 2 (1,42%)

◈ двукомпонентни с втора съставка преномен и първа съставка когномен (прякор или прозвище) или ЛИ на бащата – 54,61%

- ЛИ на бащата + ЛИ[24] (*Педо Стоян, Радко Пейо, Недю Иван*) – 26 (18,44%)
- Пр + ЛИ (*Чепиш Анастас, Бажаклъ Стоян, Гребач Илчо, Кефала Бечо, Арнаут Куртю*) – 38 (26,95%)

---

[23] Към две от ЛИ са добавени определенията „другия" и „младия".

[24] В един от случаите пред личното име на бащата е прибавен прякорът *Кара*, вследствие на което се получава трисъставно название – *Кара Паун Куртю*.

- Прз + ЛИ (*Гайдара Андрей, Баклар Паун, Калайджи Коста*) – 13 (9,22%)

◈ описателни – със същ. нарицателно и притежателно местоимение (*брат му* или *синът му*) като първа съставка пред ЛИ и с приложеното нарицателно *сирака* след ЛИ или Пр – 18,44%

- *брат му* + ЛИ (***брат му** Колю, **брат му** Валко, **брат му** Герги*) – 6 (4,26%)
- *син(ът) му* + ЛИ (***синът му** Райчо, **син му** Стоян*) – 4 (2,83%)
- ЛИ или Пр + *сирака* (*Стою **сирака**, Цървулан **сирака***) – 16 (11,35%).

Високият процент на двукомпонентните названия с втора съставка преномен (повече от половината от названията) е показателен за постепенното налагане на двукомпонентната система и изместването на описателните и еднокомпонентните названия. Личните имена в „Дефтера" се срещат на различни позиции: като еднокомпонентни названия, като втори компонент (ЛИ на назованите лица) или като първа съставка (ЛИ на бащата) в двукомпонентните названия и като първи или втори компонент в описателните названия. По произход те се разпределят в две основни групи – домашни и заети.

Домашните имена са преимуществено славянски (общо 68, без повтарящите се – 27), прабългарски произход може да се търси при две от имената – Каню и Куртю, като ЛИ Куртю е високофреквентно (среща се 7 пъти като втори компонент в названието и веднъж като първи компонент – ЛИ на бащата). Името *Курт* е едно от 12-те имена на владетели, изброени в Именника на българските канове като лично име на Кубрат (Симеонов 2008: 146) и определено по значение чрез хуно-алтайската дума *qurt* 'вълк' (Фехер 1928-1929: 130 и сл.), засвидетелствано е и в надпис от Североизточна България през X в. (Иванова, Радева 2005: 25, 105). То е посочено и от А. Илиев в списъка на българските лични имена на владетели, велможи и войни (Илиев 2006: 118), като при тълкуването на името е отбелязано, че па-

ралелно на известното къснотюркско значение ‘вълк’ във всички тибетски диалекти думата се употребява със значение ‘хляб’ (Илиев 2006: 107). Докато ЛИ Куртю е с доказан прабългарски произход, за етимологията и семантиката на ЛИ Каньо (Каню) съществуват различни мнения (вж. по-подробно Каневска-Николова 2008: 59-63). В статията „Личното име **Каньо (Каню)** в момчиловската антропонимична система" се изказва предположение, че родопското лично име **Каньо/Каню** най-вероятно е първично и може да се свърже с етимологията и семантиката на историзма *кан*. Множество аргументи от историческо и лингвистично естество насочват към допускането за вероятен прабългарски произход на антропонима **Каньо**, който може да се отнесе към личните имена с пожелателна семантика – ‘да бъде водач, първенец’.

При заетите имена преобладават имената от гръцки произход (общо 58, а без повтарящите се – 29), 6 от ЛИ са от еврейски произход (общо 13 в списъка) и 5 са турско-арабски имена на все още неизселилите се българи мюсюлмани. Две от имената в списъка са с неясна етимология: Какит (в малкия списък – Кайкит) и Кетю. В Речника на личните и фамилните имена у българите липсва име Какит или Кайкит, дадено е ЛИ Кайко – умалит. от Кайо (Илчев 1969: 232), с което вероятно е свързано. Другото име е приведено в речника, но според Ст. Илчев Кетьо е съкрат. от Параскев (Илчев 1969: 253), което не звучи убедително. В списъка се среща ЛИ Параско като съкратено от гръцкото Параскев, а ако Кетю е съкратено име, то е съкращение по-скоро на турското Шефкет.

Най-висока честота на употреба има ЛИ Георги в двата фонетично адаптирани варианта Гьоргю (8) и Герги (4), следвано от ЛИ Тодор (8) и Куртю (8), Колю (7), Райчо (7), Стою (7) и Стоян (7). Почти всички християнски имена от гръцки и еврейски произход са се превърнали в традиционни „народни" имена, отдалечавайки се твърде много по звучене от първоначалния си облик чрез апокопа или афереза – без или със суфик-

сално дооформяне (Димо, Дичо, Митьо/Митю от гр. Димитър, Михал и Михо от евр. Михаил, Филю от гр. Филип, Манол и Нольо от евр. Емануил). Всички славянски имена са прости (липсват композити) и са суфиксално образувани (с изключение на ЛИ Паун, образувано чрез конверсия от съществително име). Най-продуктивни са деминутивно-хипокористичните суфикси **-ко** и **-чо** (Бойко, Вôлко и Вôлчо[25], Гунчо, Милко, Петко, Радко, Райчо, Стайко, Стойчо, Сурко), както и неутралните суфикси **-йо** и **-ьо** (Бойо, Пейо, Стою, Недю). Графичното предаване на тези суфикси с буквата **ю** в много от имената свидетелствува, че и в началото на 19 в. е налице характерната за родопските говори пълна редукция на **о** в **у**. В някои от славянските лични имена се откриват старинните суфикси **-ан (-’ан), -ин, -ич** (Братан, Стоян, Куцин, Радич).

Прякорите функционират предимно като първа съставка в двукомпонентните названия. По семантика и произход се разпределят в следните групи:

- *Пр по физически или психически черти*

  Бузалъ – от буза+лъ

  Бажаклъ – от тур. bacak ‘крак’ (бажак+лъ)

  Бодур – ‘нисък, късокрак’ от тур. bodur

  Боюклъ (в малкия списък – Бъйъкли Гьоргю) – от тур. bıyıklı ‘мустакат’

  Коджа – от тур. koca със значение ‘едър; стар’

  Кара – от тур. kara със значение ‘черен’

  Курамид – с първа съст. тур. kuru ‘сух, слаб, мършав’

  Кьосе – ‘безбрад’ от пер.-тур. köse

  Пичура – от тур. piç ‘израстък’ (пич+ур + определит. член)

  Чалък (4) – от тур. çalık със значение ‘ударен, смахнат’

  Кюлхан (2) – ‘шмекер, негодник’ от пер.-тур. külhani

[25] Характерното родопско широко **о** в превода на имената в „Дефтера” е предадено с гласната **а**.

Шукера (2) – от тур. şükür със значение в диалекта ‘слава богу; най-сетне’ (шукер[26] + определит. член)

Кефала – ‘главест или твърдоглав’ от гр. κέφαλος (кефал + определит. член)

Бабугер (2) – диал. ‘кукер, плашило’ от нгр. μπαμπόγερος ‘дъртак’

Чакъроолу (в малкия списък – Чакър) – от диал. *чакър* ‘със светлосиви очи’– от тур. çakır или от прабълг. Чакърар[27]

- *Пр по социално положение и икономическо състояние*

Цървулан[28] (2) – ‘ходел с цървули’

Сирак и Сирака – ‘осиротял, останало без стопанин семейство’

Чорбаджи[29] – ‘звание на чорбаджия’ от тур. çorbacı

- *Пр по аналогия с животни и предмети*

Петел – по аналогия с домашна птица

Чепиш – от тур. çepiş ‘козле’

Мерджан – от тур. mercan ‘корал’

Гребач и Гребача – по аналогия с уреда за изгребване на жаравата от пещта

- *Пр по местопроизход*

Арнаут (2) – от тур. arnaut ‘албанец’, но с по-широко значение – не само от Албания, но и от Македония

---

26 Вероятно *шукер* е била паразитна дума в речта на лицето.

27 Б. Симеонов представя родовото име Чакърар, засвидетелствано в Омуртаговия надпис от Провадийско, като прави критичен преглед на различните му тълкувания и изтъква като най-вероятно значението ‘сив, соколест’ (Симеонов 2008: 127-129). Б. Симеонов доказва, че думата *чакър* не е късна турска заемка в езика ни, а има прабългарски произход. Чакар (Чакарар) е посочено като българско родово име и от А. Илиев (Илиев 2006: 113, 119).

28 Написано *Сарулан* в превода от турски.

29 Този антропоним е отнесен към прякорите, тъй като назованото лице е обложено с минимална сума и очевидно не е чорбаджия.

Шоп – също с по-широко значение – не само от Шоплука, а отвъд планината, от полето.

Оформянето на последната семантична група като прякори по местопроизход, а не като прозвища, свързани с местопроизход (както е в семантичната класификация на Н. Ковачев – вж. Ковачев 1987:168), е мотивирано от по-широкото значение на имената, натоварени с известни емоционално-експресивни нюанси.

Двусъставните прякори Хобтери и Четахорю са с непрозрачна етимология и трудно могат да се отнесат към някоя от горните групи. Името Хобтери не се среща в никой от познатите ни речници. В Речника на личните и фамилните имена у българите са дадени имената Хобо / Хобчо (Хопчо) от диал. оба ‘два, двама’ с пожелателна семантика (Илчев 1969: 521) и Терьо – съкрат. от Терапонт, Теренти или от друго име (Илчев 1969: 483). Към второто име Четахорю е приведена уточняваща бележка от К. Канев, че „може да се прочете и Кию хоро, не е написано ясно, но съществуващата фамилия е Четахоро” (Канев 1975: 81). Първата съставка на това име вероятно е Четак (с изпадане на краесловната съгласна пред „х”) – старото име на сегашния смолянски квартал Устово, т.е. Хоро от Четак, така че двусъставното име Четахорю може да бъде отнесено към групата на прякорите или прозвищата, свързани с местопроизход. По-късно първата съставка е отпаднала и е останало само името Хоро, от което е образувано родовото име Хоровци и фамилното име Хореви.

Прозвищата са най-малко на брой и оформят една група – свързани с професия или някакъв вид дейност:

Гайдара (3) – Прз, свързано със свирене на гайда (гайдар + определит. член);

Баклар (5) – Прз, свързано с професия ‘бъклар, кацар’ (от диал. бъкел, бъкли);

Куюмджи (2) – Прз, свързано с професия ‘златар’ (от тур. kuyumcu);

Калайджи – Прз по професия (тур. kalaycı);

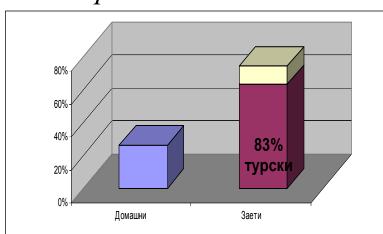
Самарджи – Прз по професия (от нгр. σαμάρι – самар+джи);

Трампаджи (3) – Прз, свързано с вид дейност – размяна на предмети (от тур. trampa – трампа+джи);

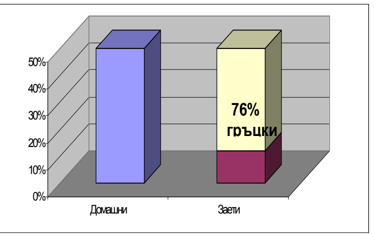
Чанакчъ – Прз по професия ‘грънчар’ (от тур. çanak).

Докато при ЛИ е налице относителен баланс между домашните и заетите имена (77 : 76), а при заетите преобладават християнските традиционни имена от гръцки произход (76%), прякорите и прозвищата имат предимно турски произход (65% от всички Пр и Прз и 83% от заетите).

При личните имена

При прякорите и прозвищата

При прозвищата най-продуктивна е наставката -джи, а най-високофреквентни са двете домашни прозвищни имена, едното от които е членувано (Гайдара), а другото – нечленувано (Баклар). Същата непоследователност по отношение на членуването се забелязва и при прякорите. Известно е, че прякорите са обикновено членувани, тук обаче се наблюдава превес на нечленуваните – Бодур, Чалък, Бабугер, Петел, Шоп, но и Пичура, Шукера, Кефала, Сирак и Сирака. От повечето прякори и прозвища са се образували родови и фамилни имена (Кюлханци и Кюлханови, Чалъковци и Чалъкови, Шоповци и Шопови, Бакларци и Бакларови, Трампаджийци и Трампаджиеви), както и от част от личните имена (Педьовци и Педеви, Радковци и Радкови, Гунчовци и Гунчеви). От някои от имена-

та са образувани и топоними – Пульовото и Пульов чучур, Куциново и Куцинското.

И така, антропонимичната система на родопското село Момчиловци през първата половина на 19 в., преимуществено двусъставна, е показателна за факторите, които влияят при назоваването през този период – подчертано гръцко влияние при личните имена чрез силната църковно-християнска традиция и преобладаващо турско влияние при прякорите и прозвищата като отражение на социално-икономическите отношения в условията на чуждото господство. Личните и прякорно-прозвищните имена са надеждно свидетелство както за произхода им, така и за традиционната култура, приемствените връзки и специфичните езикови процеси, отразени в родопската антропонимична система преди повече от век и половина.

ЛИТЕРАТУРА

БЕР 1976: Български етимологичен речник, изд. на БАН, София, 1976.

Добрев 2005: П. Добрев. Сага за древните българи. Кама, 2005.

Заимов 1988: Й. Заимов. Български именник. София, 1988.

Иванова, Радева 1985: Н. Иванова, П. Радева. От “А” до “Я” имената на българите. София, 1985.

Иванова, Радева 2005: Н. Иванова, П. Радева. Имената на българите. Велико Търново, 2005.

Илиев 2006: Ал. Илиев. Българите и полуостров Хиндустан. София, 2006.

Илчев 1969: Ст. Илчев. Речник на личните и фамилните имена у българите. София, 1969.

Канев 1975: К. Канев. Миналото на село Момчиловци, Смолянско. София, 1975.

Каневска-Николова 2008: Е. Каневска-Николова. Личното име Каньо (Каню) в момчиловската антропонимична система. – Родопи, кн. 3-4/2008, 59-63.

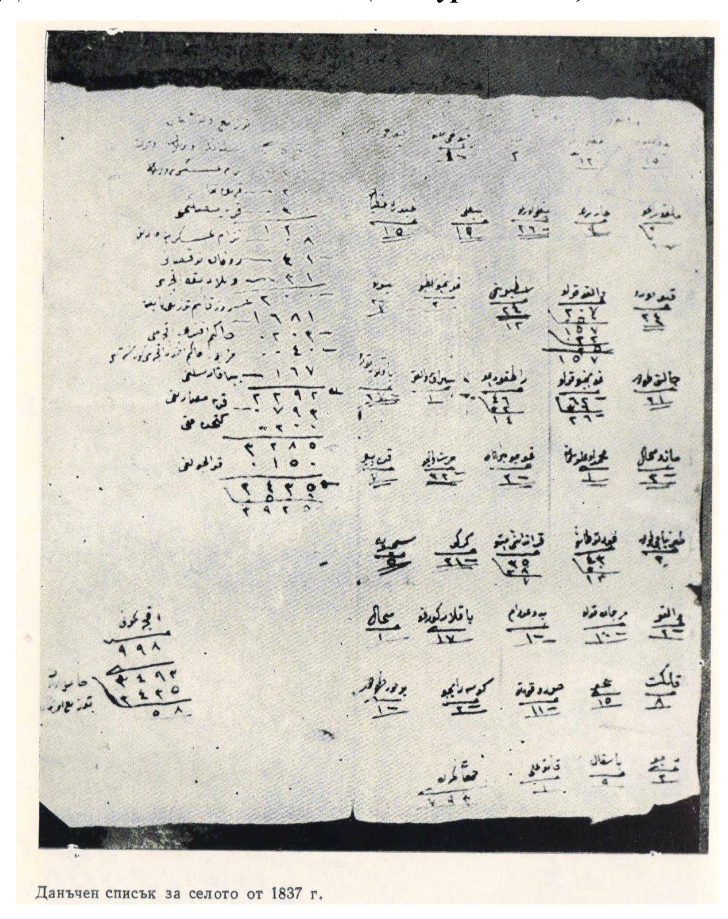
Ковачев 1987: Н. Ковачев. Българска ономастика. София, 1987.

Ковачев 1987а: Н. Ковачев. Честотно-тълковен речник на личните имена у българите. София, 1987.

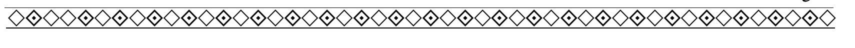
Симеонов 2008: Б. Симеонов. Прабългарска ономастика. Пловдив, 2008.

Фехер 1928-1929: Г. Фехер. Остатъци от езика на дунавските българи. – Изв. Бълг. арх. инст., V, 1928-1929.

Данъчен списък за селото (на турски език) от 1837 г.

Данъчен списък за селото от 1837 г.

ПРОМЕНИ В АНТРОПОНИМИЧНАТА СИСТЕМА НА СЕЛО МОМЧИЛОВЦИ ПРЕЗ 19 В.

Запазените данъчни списъци и други имотни документи на турски и български език дават възможност да се характеризират промените в антропонимичната система на родопското село Момчиловци през 19 в. Наблюдават се два ясно очертани етапа – през първата половина на 19 в. в турските документи и през последната четвърт на 19 в. в документите на български език. Доколкото Момчиловци е представително и типично с бита, традициите и говора си родопско селище, характерът на антропонимичната му система и промените в нея ще са показателни за родопската именна система изобщо през визирания период.

В турските тапии от първата половина на 19 в. имената на лицата, преотстъпващи или придобиващи право на владение на имоти, са представени описателно, като те са на второ място след бащино или прозвищно притежателно име: *Мазовия син Михал*, *Харитевия син Георги*[30], *Арнаудовия син Куртю*, *Грибачовия син Гьорги*[31], *Бодуровия син Митю*[32] и др. Ценно свидетелство за характера на антропонимичната система на родопското село по това време е един „дефтер" на турски език[33], включващ два списъка за събиране на данъци от последните месеци на управлението на Салих ага през 1837-1838 г., които са публикувани изцяло на български език от К. Канев в „Мина-

[30] Вж. Тапия (на турски език) от 1820 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 115, док. IX

[31] Вж. Тапия (на турски език) от 1824 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 131, док. 10

[32] Вж. Тапия (на турски език) от 1838 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 121, док. 13

[33] ДА – Смолян, ЧП 11/25, превод от Цв. Стайкова.

лото на село Момчиловци, Смолянско” (Канев 1975: 80-88). В големия списък са изброени стопаните на всички къщи от долния до горния край на селото, общо 141, а в малкия списък се съобщават разходите за сметка на селото на 43-ма стопани, чиито имена се срещат и в големия списък. Въз основа на този турски документ антропонимичната система на родопското село Момчиловци през първата половина на 19 в. може да се определи като смесена с твърде голямо разнообразие при назоваването:

◈ еднокомпонентни названия (само лични имена, прякори, бащини имена на *-олу* или андроними) – 26,95%

- само ЛИ[34] (*Костадин, Кузман, Филю*) – 30 (21,28%)
- само Пр, превърнали се по-късно във фамилни имена (*Четахорю, Кабасан*) – 4 (2,83%)
- само БИ на *-олу* (*Колюолу, Костюолу*) – 2 (1,42%)
- женски ЛИ на *-ица* по личното име или прякора на съпруга, т.нар. андроними (*Коджебашовица, Христювица*) – 2 (1,42%)

◈ двукомпонентни с втора съставка преномен и първа съставка когномен (прякор или прозвище) или ЛИ на бащата – 54,61%

- ЛИ на бащата + ЛИ[35] (*Педо Стоян, Радко Пейо, Недю Иван*) – 26 (18,44%)
- Пр + ЛИ (*Чепиш Анастас, Бажаклъ Стоян, Гребач Илчо, Кефала Бечо, Арнаут Куртю*) – 38 (26,95%)
- Прз + ЛИ (*Гайдара Андрей, Баклар Паун, Калайджи Коста*) – 13 (9,22%)

---

[34] Към две от ЛИ са добавени определенията *другия* и *младия*.

[35] В един от случаите пред личното име на бащата е прибавен прякорът *Кара*, вследствие на което се получава трисъставно название – *Кара Паун Куртю*.

❖ описателни – със съществително нарицателно и притежателно местоимение (*брат му* или *синът му*) като първа съставка пред ЛИ и с приложено нарицателно *сирака* след ЛИ или Пр – 18,44%

- *брат му* + ЛИ (***брат му*** *Колю*, ***брат му*** *Валко*, ***брат му*** *Герги*) – 6 (4,26%)
- *син(ът) му* + ЛИ (***синът му*** *Райчо*, ***син му*** *Стоян*) – 4 (2,83%)
- ЛИ или Пр + *сирака* (*Стою* ***сирака***, *Цървулан* ***сирака***) – 16 (11,35%).

Високият процент на двукомпонентните названия с втора съставка преномен (повече от половината от названията) е показателен за постепенното налагане на двукомпонентната система и изместването на описателните и еднокомпонентните названия. Личните имена в „Дефтера" се срещат на различни позиции: като еднокомпонентни названия, като втори компонент (ЛИ на назованите лица) или като първа съставка (ЛИ на бащата) в двукомпонентните названия и като първи или втори компонент в описателните названия.

В документите на български език през последната четвърт на 19 в. се наблюдава доминация на двукомпонентната система от съвременен тип – с първи компонент лично име и втори компонент бащино или фамилно име (*Анастас Радичев*, *Ангел Мандов, Велко Стоев*), но все още съществува непоследователност и твърде голяма пъстрота при назоваването. Така например в една записка за дължими пари от 1887 г., с която разполагаме, са посочени длъжник *Иван Николов*, поръчител *Коста Паскалев* и свидетел *Георги Колев*) – ЛИ + БИ на *-ов/-ев*, а във водената сметка за похарченото при построяването на новото училище през 1885 г. (вж. Канев 1975: 136-137), названията на споменатите лица са както двукомпонентни – ЛИ + БИ на *-ов(-ув)/-ев(-юв)* (*Настас Сивкув*, *Куртю Паскалюв*), ЛИ + презиме на *-ин* (*Петар Димовичин*, *Димитър Тинин*) или ЛИ + Пр

или Прз (*Тодор Баклар*, *Коста Трампаджи*), така и еднокомпонентни – само ЛИ (*Васил, Димо, Яню*).

В запазения в ръкопис на български език поименен списък за събрани данъци от мухтаря (кмета) през 1889 г.[36] имената на данъкоплатците (165) са преимуществено двусъставни, но някои от имената са едносъставни, а други са вече трисъставни:

◈ еднокомпонентни названия (само лично име или андроним) – 4,24%

- само ЛИ (*Драган, Дамян, Мяшо, Ставрю*) – 4 (2,42%)
- само андроним (*Данчовица, Каймаканката, Кедикицата*) – 3 (1,82%)

◈ двукомпонентни – преимуществено с първа съставка преномен и втора съставка когномен (бащино име, фамилно име, прякор или прозвище) – 89,69%

- ЛИ или андроним (3) + БИ или ФИ на *-ов/-ев, -ова/-ева* (*Анастас Симонов, Ангел Колев, Велко Стоев, Димитър Мандов, Бечовица Полидова*) – 96 (58,18%)
- ЛИ или андроним (4) + презиме на *-ска/ -ски* (*Вълчовица Гайдарска, Георги Кисьовски, Иваница Каневска*) – 5 (3,03%)
- ЛИ + презиме на *-ин* (*Атанас Маламин, Иван Милин*) – 3 (1,82%)
- ЛИ или андроним (7) + Пр или Прз (*Георги Чорнуту, Димитър Грибач, Диму Хоптери, Колю Гайдара, Димитрица Чакор, Марковица Чалок*) – 42 (25,45%)
- Пр или Прз + ЛИ (*Кара Маноль, Поп Савва*) – 2 (1,21%)

36 Десятъчен списък (на български език) от 1889 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 68 (24 стр.).

◈ трикомпонентни – лично име + бащино име (обикновено съкратено) + фамилно име, прякор или прозвище – 6,06%.

- ЛИ[37] + БИ + ФИ (*Иван Д. Настасов, Илчо С. Гайдаров, Коста К. Пахунев, Лазар П. Петров*) – 8 (4,85%)
- ЛИ + БИ на *-ев* + Пр/Прз (*Коста Колев Керемитчи, Коста Стоев Кабака*) – 2 (1,21%).

Най-нисък е процентът на еднокомпонентните названия, като личните имена не се повтарят в списъка и именно тяхната нетипичност и рядкост е мотивирала самостоятелната им употреба, както и трите андронима (единият по личното име на съпруга, а другите два – по прякора на съпруга). Малко по-висок е процентът на трикомпонентните названия – две от тях са от типа лично име, бащино име и прякор/прозвище, непревърнали се още във фамилно име, а при останалите третата съставка е суфиксално оформено фамилно име, докато втората съставка е съкращение или на бащиното име, или на прякора на бащата (*Иван Д. Настасов* вероятно е *Иван Дели Настасов, Анастас К. Манолев* може би е *Анастас Кара Манолев*). Най-голям е броят на двукомпонентните названия (почти 90%), като преобладават тези от типа ЛИ или андроним + БИ или ФИ на *-ов/-ев, -ова/ -ева*. Групата на названията, съставени от лично име или андроним и суфиксално оформено презиме (бащино или фамилно име на *-ов/-ев, -ова/-ева, -ска/ -ски, -ин*) съставлява над 70% от двукомпонентните названия, а групата на названията с втори компонент прякор или прозвище – близо 30% (25,45% от всички названия).

Основната промяна в родопската антропонимична система в края на 19 в. е преходът към двукомпонентна система от типа лично име плюс бащино или фамилно име и появата на зачатъци на трикомпонентна система. Еднокомпонентните названия са силно редуцирани – намалели са почти 7 пъти. Появяват се и се

---

[37] Едно от имената е андроним – *Миховица.*

налагат суфиксално оформените бащини и фамилни имена, образувани от лични имена или прякори и прозвища, преимуществено със суфикси *-ов/-ев, -ова/-ева*. Съотношението между суфиксално оформените презимена и прякорите/прозвищата е 7: 3. Някои от прякорите и прозвищата все още не са се превърнали във фамилни имена (*Баклар, Грибач, Карабет, Малец, Сирак, Трампаджи, Хоптери, Чакор, Челок*), други изцяло функционират като суфиксално оформени фамилни имена (*Вълнев, Мандов*), а при трети се срещат и двата варианта (*Гайдара и Гайдарев, Гайдаров, Гайдарска*; *Кюлхан и Кюлханов*; *Радич и Радичев*).

Докато в турския документ от първата половина на 19 в. най-висока фреквентност има ЛИ *Георги* в двата фонетично адаптирани варианта *Гьоргю* (8) и *Герги* (4), следвано от ЛИ *Тодор* (8) и *Куртю* (8), *Колю* (7), *Райчо* (7), *Стою* (7) и *Стоян* (7), в данъчния списък на български език от последната четвърт на 19 в. най-високочестотното ЛИ е *Иван* (11) + андроним *Иваница*, следвано от ЛИ *Коста* (9) + *Костадин* и *Диню*; *Тодор/Тодур* (9); *Райчо/Райчу* (8); *Димо/Диму* (7) + *Димитър* (4) и *Димитрица* + *Митрю*, *Митю* (2) и *Митювица*; *Колю/Кольо* (7) + *Никола*. Докато християнското име с гръцки произход *Тодор* запазва високата си честота на употреба, прабългарското име *Куртьо* (*Куртю*) отстъпва високата си позиция на други християнски имена, сред които се откроява ЛИ *Костадин* в двата съкратени варианта *Коста* и *Диню* (увеличената му фреквентност се обяснява с култа към патронното име на построената преди няколко десетилетия църква „Св. Константин и Елена”). От домашните имена единствено ЛИ *Райчо* запазва високата си честота на употреба.

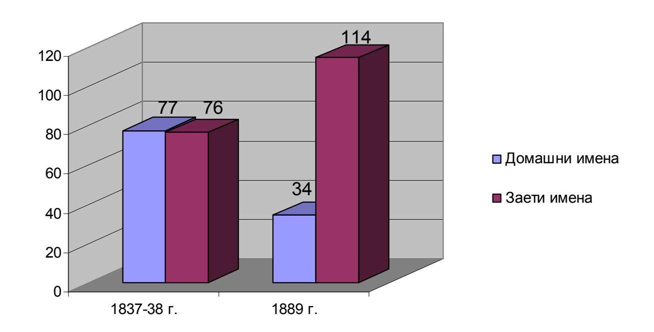
Променя се и съотношението между домашните и заетите имена[38] в полза на заетите. Докато при ЛИ в турския документ е налице относителен баланс между домашните и заетите име-

---

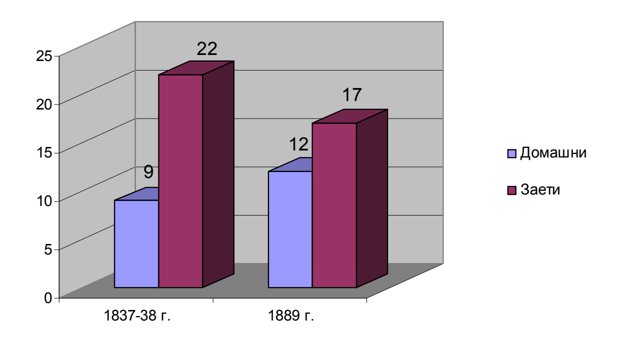
[38] Използвам терминологичните названия, утвърдени от Н. Ковачев (Ковачев 1987: 129), вж. и Иванова, Радева 2005.

на (77 : 76), в данъчния списък половин век по-късно домашните имена са три пъти по-малко от заетите (34 : 114 или 14 : 42 без повтарящите се) – вж. Графика 1. При прякорите и прозвищата съотношението между двете групи по произход и в двата документа (9 : 22 и 12 : 17) е в полза на заетите, преимуществено с турски произход, като се забелязва тенденция към увеличаване на домашните и намаляване на тези с чужд произход – вж. Графика 2.

Графика 1 - Съотношение между домашните и заетите лични имена в двата документа

Графика 2 - Съотношение между домашните и заетите прякори и прозвища в двата документа

И така, родопската антропонимична система в края на 19 в. бележи преход към двукомпонентна система от типа лично име плюс бащино или фамилно име, като се появяват зачатъци на трикомпонентна система. Започват да доминират суфиксално оформените бащини и фамилни имена, образувани от лични имена или прякори и прозвища, преимуществено със суфикси *-ов/-ев, -ова/-ева*. Под влияние на силната християнска традиция значително се увеличава броят на заетите лични имена с гръцки произход, а при прякорите и прозвищата е налице увеличаване на домашните и намаляване на заетите, главно с турски произход. Голяма част от прякорите и прозвищата вече функционират като суфиксално оформени фамилни имена.

ЛИТЕРАТУРА

Иванова, Радева 2005: Н. Иванова, П. Радева. От "А" до "Я" имената на българите. София, 1985.

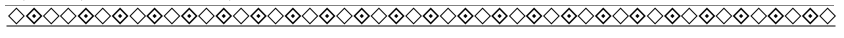
Канев 1975: К. Канев. Миналото на село Момчиловци, Смолянско. София, 1975.

Ковачев 1987: Н. Ковачев. Българска ономастика. София, 1987.

Десятъчен списък (на български език) от 1889 г.

6

Име	Место	С.	р.	ж.	в.	черв.
Копо Андреевъ	госродж.		280	25	160	
" "	"		50		50	
" "	"		20			
" "	"	2200	130			
" "	Д. бр.	200				
Кольо Копевъ	Д. кар.				150	
" "	"				375	
" "	"				100	
" "	"				120	
" "	госродж.	600	390			
" "	"		40			
Кольо Гунчовъ	Д. к.				110	
" "	косьмд.	100			75	
Кольо Гайдара	косьмд.				100	
" "	Д. к.				200	
Коловица Байкии	косьм.				150	
Коста Колевъ Керелбичи	косьмд.				50	
		=3100	=910	25	=1590	

СЪВРЕМЕННАТА АНТРОПОНИМИЧНА СИСТЕМА НА СЕЛО МОМЧИЛОВЦИ (в съпоставка с имената преди един век)

За родопската антропонимична система в края на 19 в.[39] е характерна появата на зачатъци на трикомпонентна система със суфиксално оформени бащини и фамилни имена, образувани от лични имена или прякори и прозвища, преимуществено със суфикси *-ов/-ев, -ова/-ева* (*Вълнев, Мандов, Кюлханов, Радичев* и др.). Част от прякорите и прозвищата, които тогава все още не са се превърнали във фамилни имена (*Баклар, Грибач, Карабет, Малец, Трампаджи, Хоптери, Чакор, Челок*), днес функционират като суфиксално оформени официални фамилни имена: *Бакларови, Грибачеви, Карабетеви, Малецови, Трампаджиеви, Хоптериеви, Чакърови, Чалъкови*. Във официални фамилни имена са се превърнали и част от личните имена, фигуриращи в данъчния списък на български език от последната четвърт на 19 в.: *Педеви* (от *Педо/Педьо*), *Каневи* и *Каневски* (от *Каньо/Каню*), *Караманолеви* (от *Кара Маноль*), *Михалеви* (от *Михаль*), *Хореви* (от *Хоро/Хорю*).

Докато в списъка от преди един век най-висока честота на употреба има ЛИ *Иван* (11) + андроним *Иваница*, следвано от ЛИ *Коста* (9) + *Костадин* и *Диню*; *Тодор/Тодур* (9); *Райчо/Райчу* (8); *Димо/Диму* (7) + *Димитър* (4) и *Димитрица* + *Митрю*, *Митю* (2) и *Митювица*; *Колю/Кольо* (7) + *Никола*, то през последната четвърт на 20 в.[40] с голяма разлика пред оста-

---

[39] Въз основа на имената на данъкоплатците в Десятъчен списък (на български език) от 1889 г. – ДА – Смолян, фонд 419К, оп. 1, а.е. 68 (24 стр.).

[40] Въз основа на предоставения ми от Кметство Момчиловци Регистър на жителите на селото, родени в периода от 1897 г. до 2008 г., бе изготвен списък на имената на пълнолетните жители на Момчиловци (данъкоплатци) към 1989 г., за да може да се направи съпоставка с именната система от преди един век.

налите имена честотната листа се оглавява от ЛИ *Костадин* (96), следвано от ЛИ *Георги* (54) и *Анастас* (49). *Иван, Никола* и *Тодор* имат по равен брой (45), но към ЛИ *Никола* следва да се прибави и новопоявилата се след 1955 г. нетрадиционна разновидност на името *Николай* (8). Следват *Димитър* (29), *Петър* (25), *Васил* (20), *Илия* (19). Прави впечатление фактът, че всички тези най-предпочитани имена са заети от християнския празничен календар и имат гръцки, латински или еврейски произход. Това обаче са официалните лични имена по документи, докато в активна употреба са съкратените им модифицирани варианти на *-о/-у(-ю)*: *Диню, Гочо, Тасо, Ваню, Колю, Тьодю* (и *Тошо*)*, Митю, Петю, Васо, Лию*. ЛИ *Иван* отстъпва първата си позиция на ЛИ *Костадин* (многократно увеличената му фреквентност се обяснява с култа към патронното име на момчиловската църква „Св. Константин и Елена"). По-нискочестотните преди един век имена *Георги* и *Анастас* заемат втора и трета позиция в честотното разпределение на имената в края на 20 в., а ЛИ *Никола, Тодор* и *Димитър* запазват високата си честота на употреба.

От общо 662 имена на пълнолетни жители на с. Момчиловци към 1989 г. 51 ЛИ са повтарящи се, а 36 са уникални (неповтарящи се). Ето списъка на уникалните (неповтарящи се) имена: *Андон (Доню), Аноил (Аню), Вангел*[41] *(Гелю), Веселин, Данчо, Димчо, Желязко (Желю), Живко, Захари (Харо), Злати, Игнат (Натю), Илчо, Йосиф (Сифко), Кечо, Кирян, Константин*[42]*, Крум, Матей (Матю), Метекса, Милуш, Неделчо (Дѐлю), Огнян, Пандалия (Пандю), Пантелей, Паун (Пахунь), Петкан (Каню), Радоил (Радой), Росен, Румен*[43]*, Славчо, Спас*

---

[41] След 1989 г. се раждат още двама *Вангеловци*, така че името престава да бъде уникално.

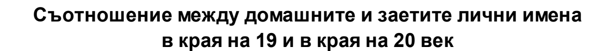
[42] Духовническото име на отец Канев.

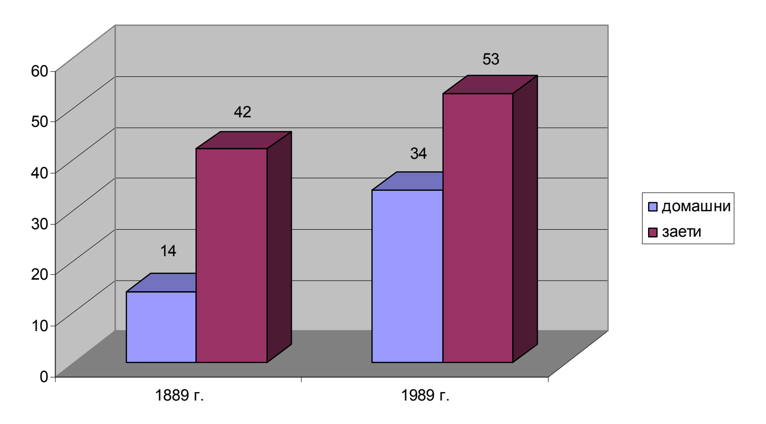
[43] *Росен* и *Румен*, както и *Огнян* не са характерни имена за момчиловската антропонимична система – те са предпочитани имена от българите мохамедани в близките смолянски села.

(Спасу), Спиро, Стефчо, Тихомир (Тиху), Хараламби (Ламбю), Щоно.

Прави впечатление, че сред личните имена не се среща регистрираното още в средата на 18 век в един турски документ име *Момчил*, но в средата и в края на 20 век се появяват няколко *Момчиловци*, които не са жители, но са деца и внуци на момчиловски жители. Това име се схваща като модерно и престижно, за разлика от други древни домашни имена като *Куртьо* и *Каньо* например.

От 87 редуцирани имена (без повтарящите се) 34 (39 %) са домашни, а 53 (61 %) са заети лични имена, от които преобладават имената с гръцки произход – 33 (62 %), 14 (27 %) са от еврейски, а 6 (11 %) – от латински. Съпоставката по произход с личните имена преди един век показва, че значително се е променило съотношението между домашните и заетите имена в полза на домашните:

Интересна е съпоставката на имената по честота на употреба и по произход в зависимост от възрастовото поколение. В трите възрастови групи (възрастно, средно и младо

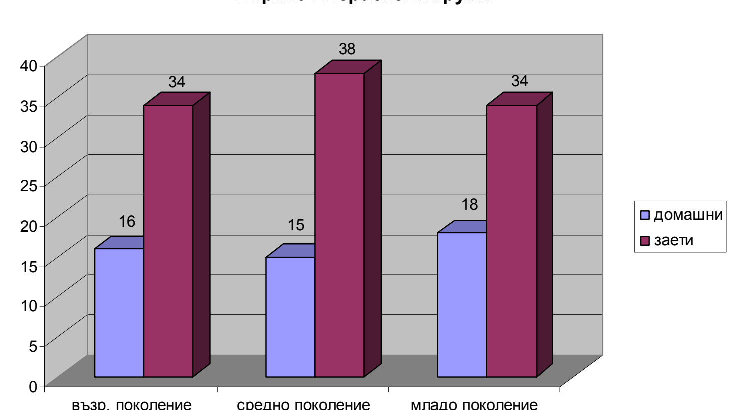
поколение) разпределението на имената по честота на употреба е следното:

III възр. група (родените от 1899 до 1929 г. вкл. – 60-90 г.)	II възр. група (родените от 1930 до 1950 г. вкл. – 39-59 г.)	I възр. група (родените от 1951 до 1970 г. вкл. – 19-38 г.)
Костадин (26)	Костадин (45)	Костадин (25)
Иван (21)	Георги (24) и Никола (24)	Анастас (18)
Анастас (17)	Тодор (21)	Георги (15)
Георги (15)	Анастас (14)	Иван (12)
Тодор (13), Никола (12)	Иван (12), Васил (11), Димитър (10)	Димитър (11) и Тодор (11), Петър (10)

От таблицата се вижда, че и в трите възрастови групи най-разпространеното име е *Костадин* по обясними причини, като най-голям е броят на носителите на това име в средното поколение. ЛИ *Иван* намалява почти наполовина честотата си на употреба във втората и в първата възрастова група (при средното и младото поколение). Името *Анастас* бележи лек спад във втора възрастова група, но честотно покачване при младото поколение, където заема втора позиция след ЛИ *Костадин*. Имената *Георги* и *Тодор* запазват високата си честота на употреба и в трите възрастови групи с най-голям връх при средното поколение. ЛИ *Никола* удвоява фреквентността си във втора възрастова група, но при младото поколение пада под 10 – причината е появата на по-престижния нетрадиционен вариант *Николай* (8), който заедно с традиционното *Никола* се среща общо 17 пъти. Докато *Васил* фигурира само веднъж сред имената на възрастното поколение, във втора възрастова група се появява сред високочестотните имена (над 10), а при младите запазва средновисока честота на употреба (8). Името *Димитър* показва честотна стабилност (около 10), като бележи леко нарастване в трите поколения (8 – 10 – 11). ЛИ *Петър* за пръв път се появява сред ви-

сокочестотните имена при младото поколение – фреквентността му при възрастните е по-голяма отколкото при средното поколение.

Съотношението между домашните и заетите лични имена и в трите възрастови групи е в полза на заетите християнски имена: при възрастното поколение – 16 : 34 (32 % : 68 %); при средното поколение – 15 : 38 (28 % : 72 %); при младото поколение – 18 : 34 (35 % : 65 %).

При младите се забелязва леко увеличаване на домашните имена със славянобългарски произход за сметка на заетите имена (с гръцки, еврейски или латински произход). Най-интересното домашно име, което към 1989 г. е вече уникално, е ЛИ *Щоно* – според Ст. Илчев видоизменено от *Стойно* (Илчев 1969: 564). Тъй като за родопската фонетика е характерна промяната на *ст* в *шт* (*Стефо* – *Штефо*), напълно възможно е *Щоно* да е получено от *Стойно* или *Стоян*.

Обречени са на изчезване домашни имена, които се срещат само в групата на възрастното поколение (*Дечо*, *Каню*[44],

[44] Заменено с ЛИ *Петкан*.

Паун, *Славчо*) или липсват при младото поколение (*Бечо*[45], *Братан*, *Сивко*, *Стайко*). ЛИ *Бечо*, регистрирано през 16 в. в писмени паметници, според Й. Заимов е умалително от *Бето* (Заимов 1988: 20), а според Ст. Илчев е успоредна форма на *Беко* или е получено от *Белчо*, *Берчо*, *Бенчо* с изпадане на съгласната пред *ч* (Илчев 1969: 73). В Средните Родопи тези имена не са регистрирани, така че етимологията на изчезващото домашно име *Бечо* остава неясна.

Изчезнали са вече редица родови имена поради изчезване на рода по мъжка линия или изселване на представителите на рода: *Аврамовци, Алиювци, Бедровци* (изселени в Борово), *Бодуровци* (изселени в Борово), *Бойковци, Гугльовци* (изселени в Борово), *Дамянци, Делипахунювци, Драгановци, Златарци, Карапачовци, Керинци, Кременарци* (изселени в Борово), *Курамитци, Куртювци, Куюмжийци, Лазаровци, Матинци, Мержанци, Метювци*[46]*, Мешовци, Мивинци, Папучарци, Петеловци, Полидовци, Пулювци, Райчовци и Райчковци, Рашкинци, Самаржийци, Френкювци, Чо̀рновци, Шонювци*.

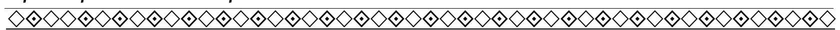
Съществуват интересни псевдоними на родово-фамилните имена, чрез които те функционират в диалектната система (в скоби са дадени фамилните имена, записани в официални документи): *Агупци (Кермедчиеви), Беровци (Кисьови), Вълкушинци (Стойкови), Каламчовци (Маламови), Метювци (Каневски), Мършавеловци (Мърхови), Пенковци (Василеви), Филювци (Янкови), Щранговци (Петрови)*. В Момчиловци се спазва традицията родовите и фамилните имена да се носят по мъжка линия[47], въпреки че през последните десетилетия се наблюдават отделни

---

[45] Заменено със заетото от гръцки ЛИ *Петър*.

[46] Днес съществува като вторично име – псевдоним на родово-фамилното име *Каневски* по метонимичен признак (представител на рода купува мястото на изселените българи мохамедани, след което него и наследниците му започват да наричат *Метювци*).

[47] Това е характерно и за Каменица, сега квартал на Велинград (вж. Пухалев, Керемидчиева, Генев-Пухалева 2008: 192), както и за повечето родопски села.

случаи на фамилни имена, образувани от името на дядото вместо по родовото име.

Заслужават по-обстойно изследване всички лични, родови и фамилни имена в днешното село Момчиловци, защото в именната система се оглеждат и отразяват духът на времето, обществените и личните нагласи, ценностната система на хората.

ЛИТЕРАТУРА

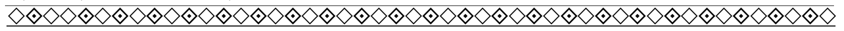
Заимов 1988: Й. Заимов. Български именник. София, 1988.

Илчев 1969: Ст. Илчев. Речник на личните и фамилните имена у българите. София, 1969.

Пухалев, Керемидчиева, Генев-Пухалева 2008: Г. Пухалев, Сл. Керемидчиева, Илияна Генев-Пухалева. Казано на каменски. Етнолингвистично изследване на кв. Каменица – Велинград. София, 2008.

ЛЕКСИКАЛНИ ОСОБЕНОСТИ

НА МОМЧИЛОВСКИЯ ГОВОР

Лексикалното богатство на традиционния момчиловски говор дава възможност за многоаспектна класификация[1], като се приложат различни критерии – семантичен, словообразувателен, етимологичен, стилистичен.

3.1. От семантично гледище

3.1.1. Думи с еднакъв формален облик, но с различно значение в диалекта и в книжовния език (семантични диалектизми)

В момчиловския говор съществуват множество думи, които са с различно значение от това на съответстващите им по звуков състав думи в книжовния език: **àку** ‘нима’ (срв. *ако* в КЕ); **бàвьạ(м)** ‘преча’ (срв. *бавя*); **бѝйạ** ‘мириша’ (срв. *бия*); **бọрàвьạ** ‘бълнувам, говоря на сън’ (срв. *боравя*); **вạрхлѝтạм** ‘сварвам, улучвам, намирам’ (срв. *връхлитам*); **гàльạм** ‘обичам, любя’ (срв. *галя*); **дèвьạр** и **зồлвạ** ‘шафер и шаферка; по-малък брат и по-малка сестра на мъжа’ (срв. *девер* и *зълва*); **дồржьạвạ** ‘сдържаност, самообладание’ (срв. *държава*); **дрѝпи** ‘дрехи изобщо’; **жèгạ** ‘дълъг трион с дръжки от двете страни за ръчно рязане на дърва’ - като омоним на **жèгạ** ‘силна горещина’ (срв. *жега*); **жѝчкạ** ‘нишка’ (срв. *жичка* – умалит. от *жица*); **кỳдьạ** ‘целувам’ (срв. *кудя, прокудя*); **льỳт** ‘кисел’, **льỳту** ‘напитка от накиснати във вода киселици, шипки и други сушени плодове’ (срв. *лют, лютo*); **мồрсạн** ‘блажен’ (срв. *мръсен*); **нạпàдạм** ‘набеждавам’ (срв. *нападам*); **ọбѝдьвạм**, **òбидьạм** ‘спохождам, да споходя някого (болен, родилка)’ (срв. *обиждам, обидя*); **ọсỳквạм (сạ)**, **òсучạ** ‘избърсвам (се), да избърша’ (срв. *усуквам, усуча*); **пàльạ** ‘гол охлюв’ (срв. *пале*); **пѝшкạм** ‘бода’ (срв. *пишкам*); **плèскạм**, **плèснạ** ‘грабвам, да грабна бързо’ (срв. *плескам, плесна*); **пòдạм** ‘да ида, да отида’ – като омоним на **пòдạм** ‘да подам’ (срв. *подам*); **привạлѝ** ‘да се

---

[1] Ст. Кабасанов класифицира лексиката на момчиловския говор само по произход (вж. Кабасанов 1956: 66-69).

загуби от погледа, да се скрие’ (срв. *превали*); **пригѝнạм**, **пригȍнạ** ‘гушкам, да гушна някого’ (срв. *прегъвам, да прегъна*); **рạзвьȅвạм** ‘отлагам, забавям’, **рạзвьȅт** ‘бавен, неорганизиран’ (срв. *развявам, развят*); **рạззѝмạм** ‘сека хляба, разделям тестото на топки’ (срв. *раззимам, разземам*); **рạспрàвьạм** ‘свършвам, довършвам; раздавам’ (срв. *разправям*); **сьȅрạ** ‘изварата от първото мляко след отелването на кравата; потни масти по кожата на овцете, които омазняват вълната’ (срв. *сяра*); **скàлạ** ‘стълба на къща; градинска стълба’ (срв. *скала*); **слàгạм** ‘почитам, уважавам’ (срв. *слагам*); **сȕчạм** ‘бърша, изтривам’ (срв. *суча*); **удȍстọйȅвạм** ‘посрещам някого добре, оказвам му внимание; върша прецизно работата си, изпипвам всичко внимателно’ (срв. *удостоявам*); **фȕкнọвạм**, **фȕкнạ** ‘захвърлям, да захвърля, да зарежа’ (срв. *фуквам, фукна*); **шьȅйкạ** ‘пирон, гвоздей’ (срв. *шайка*).

Редица възвратни глаголи в момчиловския говор коренно се различават от значението на съответните възвратни глаголи в книжовния език или на невъзвратните, когато не им съответстват възвратни: **бàвьạ(м) сạ** ‘зает съм, върша нещо’ (срв. *бавя се*); **зạкрȇпьạм сạ** ‘извършвам нещо с голямо старание’, **зạкрьạпѐн** ‘старателен; със сериозни намерения към любим човек’ (срв. *закрепям, закрепен*); **ọкàчвạ ми сạ**, **дạ ми сạ ọкàчи** ‘нещо неприятно ми прави силно впечатление; засягам се’ (срв. *окачвам, да окача*); **ȍрạм сạ** ‘работя усърдно’; **орѐ мạ** ‘занимава ме, интересува ме, привлича ме’ (срв. *ора*); **плѐштạм сạ** ‘бъркам нещо, цапам’ (срв. *плещя*); **припьȇвạм сạ** ‘оплаквам мъртъв човек’; **прѝпьạф** ‘оплакване на мъртъв човек’ (срв. *припявам, припев*); **причȕвạм сạ** ‘обаждам се’ (срв. *причува ми се*); **рạстȕши сạ** ‘да се развали, да се разтрогне’ (срв. *да се разтуша*); **утврàштạ сạ** ‘омеква – за твърд хляб, поставен под пара; за въздух, който се стопля, омеква’ (срв. *отвръщам се*); **фтàсвạм сạ** ‘обещавам, съгласявам се’ (срв. *втасвам*). Липсващият в книжовния език глагол **рạзвọйȅвạм сạ**, **дạ сạ рàзвọйạ** ‘отказвам се, да се откажа от решението, от намерението си’ е

антоним на глагола **нạвѝвạм сạ**, **дạ сạ нàвийạ**, а антонимите **бòс** и **обỳт** се употребяват преносно с едно и също значение ‘не е вещ, не е образован, не е подготвен’.

3.1.2. Думи с еднакво или близко значение в диалекта (синоними)

В лексиката на традиционния момчиловски говор се откриват многочленни синонимни редове за назоваване на един предмет или явление. Така например със значение ‘бия, удрям’ се употребяват преносно много глаголи като синоними на основния глагол **бȍхтạм**: **пèрạм**, **счỳкạм**, **смьȍнạм**, **стивàсвạм** и т.н., а за означаване на еднократно удряне на шамар, плесница – глаголите от свършен вид **брỳснạ**, **зàшийạ**, **ѝзвъртьạ** и **òтвъртьạ**, **кльȅйнạ**, **мàзнạ** и **мàцнạ**, **мèлнạ**, **млàтнạ**, **òтпорạ**, **пèрнạ**, **пльỳснạ**, **свьȅтнạ**, **хàкнạ** и др. Ето още няколко характерни синонимни редици, при които основната лексема се синонимизира с основни, вторични и преносни значения на други думи; със старобългаризъм, ориентализъм или гърцизъм:

бьạйхỳтин, **бьạньạвȍ, мелемьȍ** (тур. meleme) ‘отнесен, разсеян, “загубен” човек’;

бạрбунѝсạм, **дọлàгạм**, **плȅвньạм сạ, тạтạрѝсạм**, **трạхạнѝсạм**, **мьȍнạм** и **стивàсвạм** (прен.) ‘говоря много, бърборя’;

бубòткạм сạ, **пупȍдạм сạ**, **сьȅйкạм сạ** ‘хвърлям се, скачам’;

вạркузỳнь, **сукàр**, **шижѝм** (тур. sicim) ‘връв’;

гьạмунѝсạм, **пạпунѝсạм**, **суганѝсạм** ‘говоря тихо и неодобрително, мърморя’;

гьȍпьạм сạ, **пèтлạм сạ**, **шỳпьạ(м) сạ** ‘мотая се’;

гьȍпкạ, **петлàнкạ**, **òдвуицạ**, **шỳпạвник** ‘бавен, несръчен човек’;

излỳштьвạм сạ, изулèсвạм сạ, льạшкòтьạм ‘измъквам се, изкръшквам, изклинчвам’;

йỳм, **ạкъл** (ар.>тур. akıl), **пàтрọ**, **фѝкир** (ар. fikir) ‘ум’;

лунгурòвạм, **кạндилòсвạм**, **минтòсвạм**, **ọбигрàвạм**, **снòвạм** ‘обикалям, миткам, скитам’;

мьạртьạлѝсạм, нạлѝсạм сạ, **кạрчинòвạм**, **кạрчулье̏бạм** ‘боледувам, слабея, вървя едвам-едвам’;

мьạрунѝсник, **присạрѝч**, **у̏сльạк** ‘човек, който се пъха, бърка и меси където не му е работа’;

òбрạс, òмьạс (гр.), **чạхрȍ** и **чехрȍ** (перс. çehre) ‘лице, вид, физиономия’;

(д)рȍхạль, **хȍхạль**, **хȍндạль** ‘окъсан, дрипав човек’;

тре̏зạн, **тạвре̏с**, **тиру̏зạн** ‘трезвен’;

умàцạн, **уму̏стьạн**, **му̏стạф**, **ухлèпạн**, **смьạтѝльник** ‘изцапан, мръсен’;

фсạкàтạм, **бạтạрдѝсвạм**, **зạбильдѝсвạм**, **ọтбàвьạм**, **пọбèпсвạм** ‘развалям, повреждам’;

хȍхрạм сạ, **хạхȍркạм сạ**, **хѝнкạм сạ**, **хлèптьạм сạ** ‘смея се силно, продължително’;

хȍрбуль, **цѝнгạль, чу̀рус** ‘слаб, хилав човек’;

чȍпнạт, **пудмȍчạн**, **мутьạбèрạн** (ар. muteber), **зàрифèтạн** (от ар. zarif) ‘наперен, накипрен, изискан’.

Свидетелство за синонимното богатство на говора са множеството синонимни двойки в активна употреба предимно от възрастното поколение: **бạбуре̏свạм**, **гạбạрдье̏свạм** ‘разкисвам, набъбвам от вода’; **гьạльмье̏зạм**, **тạрхàвьạм** ‘мърдам, местя’; **жȍбрạ(м) сạ**, **шлье̏вьạ(м) сạ** ‘лигавя се, глезя се’; **зạйу̏свạм сạ**, **зạѝквạм сạ** ‘говоря, без да си поемам дъх’; **зạкре̏пьạм сạ**, **зạпȍдạм сạ** ‘извършвам нещо с голямо старание’; **испạндàльчвạм сạ**, **истạпàнчвạм сạ** ‘излизам на показ, на преден план’; **испритумȍлнувạм**, **исчурудье̏свạм** ‘измъчвам, додявам, изтормозвам някого с мърене, с хулни думи’; **кạрдьȍ** (гр. καρδιά[2]), **лàхạнạ** (гр. λάχανον) ‘зеле’; **пạрạтѝр** (гр. παράθυρο), **пèнжур** (перс. pencere) ‘прозорец’; **мèчạм сạ, пọсу̏квạм сạ** ‘заканвам се, плаша’; **пьȍкạм**, **цингурѝсạм** ‘пус-

[2] На гръцки обаче καρδιά означава ‘сърце’.

кам по малко, стискам се’; **присѝрạм**, **приткàвạм** ‘обаждам се, намесвам се не на място’; **причурьȅвạ ми**, **бạльдѝсвạ ми** (от тур.) ‘прималява ми от глад’; **пупȍдạм**, **пучѝльвạм** ‘подстрекавам някого да извърши нещо’; **рạзгьȍпвạм**, **рạспьạтлàвạм** ‘размотавам, отделям; оправям нещо заплетено, сложно’; **стрỳгнувạ**, **брѝснувạ** ‘става студено, ветровито’; **углỳткạ**, **угризỳлкạ** ‘огризка от плод’; **фтỳтạк(ạ)**, **чьȅбужạк** (тур.) (=**ф сѝлạ и сạкạнтѝйạ**) ‘веднага, незабавно, тоз час’; **цингурѝсник**, **цицѐль** ‘стиснат човек’; **шạкȍ** (тур.), **курмȍ** ‘шега’ и т.н.

3.1.3. Думи със сложна семантична структура (многозначни думи)

Полисемията е добре развита, особено при глаголите. Не са малко думите с повече от две значения (вж. в речника **брỳскạм** и **брỳснạ**, **измѝцạм**, **измȍрцквạм**, **мьȍнạм** и **смьȍнạм**, **стивàсвạм**, **тạтрàлкạ**, **угàдạм**, **удȍхнувạм** и **дạ ȍдạхнạ** и др.). При много от конкретните съществителни имена се е развило като второ, преносно значение някакво галено или пейоративно название на човек (вж. **грȍпкạ**, **кạрạвàнạ**, **кȍндạлкạ**, **кукудàркạ**, **мàтạрạ**, **спòнạ**, **урàлọ**, **чирьȅпкạ** и др.). В някои случаи, когато между значенията на думата не може да се открие нещо общо, е налице омонимия (вж. **жѐгạ**, **йỳмьạ** – вследствие уеднаквяването на фонетичния облик на *име* и *виме*, **кạльмàнкạ**, **скрѝпạльạц**).

3.1.4. Характерни устойчиви словосъчетания с единно лексикално значение (фразеологизми)

- Именни и междуметни словосъчетания: **блàгу медьạну** ‘невестулка’; **дрън, дрън, ȅринạ** ‘празни приказки’; **кàльчу** и **кạльчỳнчу** ‘двама души, които навсякъде са заедно’; **ѝхуху и вàхуху** ‘веселби, развлечения’; **ф сѝлạ и сạкạнтѝйạ** ‘на момента, веднага’.

- Глаголни словосъчетания: **зȍх си умỳтạ** ‘изгубих надежда’; **пàднạ ми мạлѝм** ‘развали ми се настроението, разоча-

ровах се'; **докàрạл гу йạ нạ вергèль** 'оправил се е'; **прифȍркнạлу хи йạ мльȅкуну** 'свършила ѝ е кърмата, пресушила се е'; **лàф сạ стрùсạ** 'става това, което се говори'; **ни извȍрвьạ му лạфȍт (рàбутạтạ)** 'не му струва приказката (работата)'; **ни мỳ хòди ф крàйạ** 'не се притеснява'.

- Безлични предикативни изрази: **сạнгȍн мạ йạ** 'втръснало ми е, омръзнало ми е'; **жòс мạ йạ** 'иска ми се' – синонимен на предикатива **кльештùнạ ми йạ**; **пȍлну и рàвну му йạ** 'задоволен е с всичко'; **нạ тàф йạ** 'на необходимото положение или състояние е' – синонимен на предикатива **тạмàнь йạ**. Някои безлични предикативни изрази се използват предимно в отрицателна форма: **ни вòди мạ** 'не ме интересува, не ме влече' (=**нèмạм иштàх**); **ни мù йạ рàзбọр** 'не ми е ясно'; **ни мù йạ вьȅстику** 'не ми е до това'; **ни è тỳмнạлọ** 'не е спешно'.

3.2. От морфологично и словообразувателно гледище

3.2.1. Префиксално образувани сродни думи (главно при глаголите): **зạсỳвạм, ọтсỳвạм (сạ), присỳвạм сạ, усỳвạ сạ, фсỳвạм сạ; истùкạм, притùкạм, дạ мạ истȍкньạ, дạ прùтạкнạ, дạ стȍкнạ; ọмạльȅвạм, примạльȅвạ ми, рạзмạльȅвạм сạ; зạпàрạм, ọтпàрạм, пọтпàрạм; зạпȍдạм сạ, нạпȍдạм сạ, пупȍдạм сạ; нạпьạтлàвạм, ọпьạтлàвạм, рạспьạтлàвạм, спьạтлàвạм; истạпàньвạм сạ, нạтạпàньвạм сạ, утạпàньвạм**.

3.2.2. Суфиксално образувани сродни думи (глаголи и имена): **бạбурȅсвạм, бạбỳркạ; бȍльвạм, бạльвạтùнạ; глàвьạм, глàвьạш, глạвѐн, глạвенùк, глạвенùцạ, глạвùлкạ; гòвьạм, гọвьȅньạ; гьȍпьạм сạ, гьȍпкạ, гьȍпạф; жȍбрạ(м) сạ, жȍбрạ; зạбильдùсвạм, зạбиллȍк; зạпȍдạм сạ, зạпạдлȍк, зàпạдạ; ọртòсвạм сạ, òртọсник, òртọсницạ, ọртòсạн; пѐтлạм сạ, петлàнкạ; пùшкạм, пùшкạль, пùшльạк; плàвьạм, плавùлọ; скрùпьạм, скрùпạльạц, скрипьȍ; снòвạм, снọвàлкạ; тạркạлѐчкạм, тạркạлѐк, тạркạлò; тạтạрùсạм, тạтрàлкạ; трạхạнùсạм, трàхạльницạ; угàдạм, ỳгудạ;**

хлѐпьạм, **хльạпàвицạ**; **хлѐпкạм**, **хлѐпкạ** и **хльạпàчкạ**; **црѝкạм**, **црѝкуть**; **шльѐ̑вьạ(м) сạ**, **шльạвутьȍ**; **шу̀пьạ(м) сạ**, **шу̀пạвник**.

3.2.3. Афиксално образувани глаголи от имена: **згурọпàльвạм сạ** (**гурòпạл**); **нạгạрму̀дьвạм** (**гạрму̀дạ**); **пọтфу̀швạ сạ** (**фу̀шкуль**); **рạстьạхньѐ̑вạ сạ** (**тьạхньȍ**); **рạсхạрлѝвьạ сạ**, **рạсхạрлѝвьạн** (**хȍрльạ**); **смрьѐ̑ньвạм сạ**, **пọмрьѐ̑ньвạм сạ** (**мрьѐ̑нкạ**).

3.2.4. Съществителни имена, липсващи в книжовния език, суфиксално образувани от общоупотребими съществителни и прилагателни: **буйạнàк** (буен); **гòльạник** (гол); **дọмọмнѝцạ** (дом); **зọбѝльницạ** (зоб); **сѝньạвицạ** (син, -я, -о, -и).

3.2.5. Глаголи, липсващи в книжовния език, образувани от общоупотребими съществителни имена: **измàйчвạм** (майка); **кạндилòсвạм**, **нạкạндѝльчвạм сạ** (кандило, кандилка); **прикạрсньѐ̑вạм** (кръст); **фтạпạнòзвạм сạ** (табан).

3.2.6. Съществителни имена, липсващи в книжовния език, образувани от общоупотребими глаголи: **бạрку̀ш** (бъркам); **вạрту̀ткạ** (въртя); **вȍзвạрạ** (възвирам); **грибàч** (греба); **жулкàвицạ** (жуля); **òбạркạ** (объркам); **прихọдàньạ** (прихождам); **снọвàлкạ** (снова); **сукàр** (суча, усуквам); **у̀вьạс** (увесвам); **угрѝпкạ** (огребвам, греба); **хлу̀пкạ** (похлупвам); **цạдѝлкạ**, **цạдàк**, **цȍткạ** (цедя); **цạпàльник**, **цạпàнкạ** (цепя).

3.2.7. Съществителни собствени лични имена, липсващи в официалния книжовен език

- Характерни модифицирани мъжки и женски имена: **Бѐчọ**, **Гòйу** (Благой), **Гьòргу**, **Гòчọ** (Георги), **Гòрọ** (Григор), **Дѝньу** (Костадин), **Дрѐйу** (Андрей), **Ельу** (Елен), **Кàньу** (заменено с Петкан), **Лѝйу** (Илия), **Льòньу** (Щильон), **Нѝлọ** (Данаил), **Нòльу** (Манол), **Нòтьу** (Панайот), **Тàньу** (Братан), **Тьàньу** (Стоян), **Тàсọ** (Анастас), **Тѝрọ** (Сотир), **Тьòдьу** (Тодор), **Хàльу** (Миха(и)л), **Хѝтьу** (Христо), **Штѐфọ** (Стефан);

Дьо̀бạ (Добрина), **Жѐкạ**, **Кьѐ̑кạ** (Киряка), **Лѝкạ** (Велика), **Мàрạ** (Маруша), **Мѝйạ**, **Мѝкạ** (Мария), **Мỳдạ** (Маруда), **Тьàнạ** (Стояна), **Хỳбạ** (заменено с Люба), **Цàчạ** (Стайкя), **Шѝнạ** (Сия, Анастасия).

• Характерни женски имена, образувани суфиксално от имената на мъжете (андроними): **Го̀чкạ**, **Дѝнкạ**, **Дрѐйкạ** и **Дрѐйвицạ**, **Кàнкạ** и **Кàньвицạ**, **Но̀тькạ**, **Тьàнкạ**, **Тàскạ**, **Тьо̀тькạ**, **Штѐфкạ**, **Лѝйвицạ**, **Хрѝстьувицạ** и др.

3.2.8. Думи с различен от книжовния език словообразувателен модел в говора

• Префиксален: **по̀гълкạ** (глътка); **спомàгạмьạ сạ**[3] (помагаме си); **фтỳтạк(ạ)** (тутакси) и др.

В говора съществуват множество думи, чиито съответствия в книжовния език също са образувани префиксално, но с друга представка: **во̑̀звრạтьки** (повратки); **по̀вързạ** (превръзка); **пọледѐнọ** (заледено); **фсạкàтьạ** (осакатя); **фчỳвạ ми сạ** (причува ми се, счува ми се) и др.

• Суфиксален: **бạзлѐ̑н** (бъз); **бọрѝкạ** (бор); **ѐжьạк** (еж); **зạфчѐрạшник** (завчера); **пạнчỳгạ** (пън); **плạдьнѝнạ** (пладне).

Редица суфиксално образувани думи са с различни наставки от съответствията им в книжовния език: **бурѝлọ** (бурилка); **миѐ̑льник** (мивка); **мро̑̀нкуль** (мрънкало); **хо̑̀рбуль** (хърба); **шо̑̀тạк** (шетня) и др. При някои думи е налице разширяваща вътрешна наставка: **бọлѐшкạ** (болка); **угризỳлкạ** (огризка), наред с "усечената" лексема **ỳгризạ**, **-и**.

• Афиксален (с различни префикси и суфикси): **по̀тсмьạжийạ** (присмехулник, присмехулници); **прьѐ̑стạпницạ** (прощъпулник); **усрạмọтьѐ̑вạм** – от **срạмọтѝйạ** (засрамвам – от срам).

[3] В родопския глагол възвратната частица по произход е винителна местоименна форма, а в книжовния еквивалент – дателна.

3.2.9. Сложни думи: **ва̣рто̀гла̣ф**, **гушо̀гла̣ф**, **дру̀го̣че̏ша̣н**, **са̣мусо̏дьник**, **сурнука̀лца̣** и **сурнука̀льчо̣** и др.

3.3. По произход и от стилистично гледище

3.3.1. Старобългаризми[4]

На старинността на родопската лексика е обръщано подобаващо внимание от редица наши и чужди езиковеди (Милетич 1912; Цонев 1915; Стойков 1949; Кабасанов 1956, 1963; Саламбашев 1963; Москов 1972; Мъжлекова 1979, 1990; Куркина 1982; Русек 1986; Каневска-Николова 1996 и др.). Неслучайно Т. Бояджиев определя родопските говори като “диалектен оазис, с много архаизми, диалектизми, които са част от духовноисторическото богатство, сътворено от нашия народ” (Бояджиев 1987).

Голяма част от старобългаризмите се употребяват и днес от носителите на диалекта: **будѝн**, **будно̀** (боѥдин), **будно̏ш**, **ва̀лнува̣м са̣** (валити) и **да̣ са̣ ва̀лна̣**, **вье̏ш**, **вье̏шта̣**, **-о̣**, **-и** (вѣштъ), **вѝштьа̣м** (въıскати, въıштѫ) и **извиштье̏ва̣м**, **во̏га̣ль** (ѫгль), **во̏за̣** (вѫѕа), **во̏па̣** (вѫпа), **во̏са̣ница̣** (вѫсѣница), **во̏ха̣м** (ѫхати), **вру̀ть** (върѫдъ) и **вру̀** (другите два фонетични варианта **врьу̀** и **врѝть** са отпаднали), **гѝба̣м** и **гѝбно̣ва̣м** (гыбати, гыбнѫти), **до̏ра̣нь** и **дро̏н** (дрьнъ), **(д)ро̏ха̣ль** (дрѫхлъ), **за̣у̀тра̣шник** (ѕа оутра), **ѝзга̣га̣** (иѕжега), **клѐпьа̣м** (клепати), **клѐп**, **клѐт** (клѣть), **ко̏снува̣м** и **да̣ ко̏сна̣** (коусити) и **у̀кус**, **ко̀та̣ра̣** (котара), **кра̀та̣м** (кратити), **кро̏п** (крѫпъ), **кру̀пка̣** (кроупа), **ку̀дьа̣(м)** (коудити), **ку̀тьа̣(м)** (коутити), **кутрѝ**, **-а̀**, **-о̀**, **-ѝ** (которъıи), **ло̀мьа̣м** (ломити) и **на̣ло̀мва̣м**, **ло̀чка̣** (лоуька), **льу̀** (любо), **льу̀бьа̣м** (любнтн), **на̣зѝра̣м са̣** (ѕаѕирати), **на̣кла̀да̣м** (накласти, накладѫ), **нимо̀й** (не моѕи), **о̀жидо̣ва̣м са̣,**

[4] Старинни думи, известни от класическите старобългарски паметници и от по-късни черковнославянски книги или отпращащи към тях.

о̣пьа̣тла̀ва̣м, **о̣тпьа̣тла̀ва̣м**, **па̣зла̀к** (пазлакъ), **пьа̣тѐлка̣** (петелꙗ), **пла̀хтьа̣м**, **пѝсльа̣да̣к** (послѣдъкъ), **пȍсньа̣м** (от пьсати), **пȍса̣н**, **пригȍшта̣** (от гръсть), **прика̀зва̣м са̣** (приказати сѧ), **рỳка̣м** (рыкати), **ско̣ко̣тѐшка̣м** (скъкътати), **скрѝпьа̣м** (скрипати), **снѝкна̣ са̣**, **спо̀на̣** (пьнѫ, пѧти), **сỳна̣м (са̣)** (соунѫти), **ỳвьа̣с** (оувѣсь), **фсѐ** (вьсе), **фтѐсва̣м** (вътѣсати), **хȍльма̣** (хлъмъ), **штѐньа̣** (штенѧ), **шỳт**, **-а̣**, **-о̣**, **-и** (шоутъ). Интерес представлява например глаголът **испритумȍлнува̣м**, който не е регистриран в нито един от познатите ни родопски речници – този глагол, образуван чрез двойна префиксация с усилваща функция, е запазил старобългарското значение на гл. **томити** ‘мъча, измъчвам някого, нещо’.

Обречени са на изчезване старинни думи, които се срещат само в речта на възрастното поколение, и то рядко – схващат се като архаизми: **вѐ** ‘нали’, **вȍбьа̣л** ‘извор’, **дȍржьа̣ва̣** ‘сдържаност, самообладание’, **жȍрда̣** ‘прът’, **за̣ра̣** ‘защото’, **ка̣блѝца̣** ‘ведро, дървен съд за вода, мляко и др.’, **ка̣рчьȅк** ‘каца, ведро’, **кỳзньа̣** ‘ковачница’, **ѝтсра̣ма̣** (адвербиализирана архаична падежна форма), **пѝникум** ‘намръщено, сърдито’, **пѝздьа̣р** ‘дървесинни нишки в кочан (алабаш); отпадък при обработката на конопа’, **пѝра̣** ‘възраст’, **пра̀мьа̣нь** ‘влакно’ и др.

Отпаднали са от употреба старинни думи, назоваващи изчезнали от бита предмети – тези думи са се превърнали в историзми: **ва̣рȅйка̣** ‘котел за варива на огнището’, **во̣да̀ч** и **на̀ра̣мник** ‘кобилица’, **дѝмньа̣** ‘малко прозорче над огнището’, **за̀сло̣н** ‘камък, който засланя хляба от жарта в пещта’, **кла̣шнѝк** ‘горна женска дреха или мъжки елек’, **ла̣пчѝньа̣** ‘шити от аба терлици, високи до глезена’, **на̣шкувѝ** ‘нощви’, **па̣прѝца̣** ‘кречетало’, **тȍльчник** ‘дървена чукалка за жито, сол и др.’, **чирьȅпка̣** ‘малко черпаче, кепче’ и др.

3.3.2. Турцизми (ориентализми[5]) и гърцизми (балканизми[6])

Голяма част от лексиката на родопските говори и в частност на момчиловския говор е с турски произход или е заета с посредничеството на турския език. Този факт е лесно обясним с по-късното освобождаване на Родопския край от османска власт и продължилите по-дълго контакти с представителите на турската администрация и икономическите отношения в рамките на империята, особено гурбетчийството. Излазът на Беломорието чак до 40-те години на 20 век позволява чрез момчиловските овчари, рибари и сулинаджии още от стари времена да проникват гръцки думи, а майсторите зидари, дошли от Македония и Албания, донасят редица албански думи, които влизат в състава на т.нар. мещренски език – тайния дюлгерски (зидарски) език.

Голяма част от овчарската и зидарската лексика според Ст. Кабасанов е турска (вж. Кабасанов 1956: 67). Лишени от реалиите, които назоват, част от приведените турцизми са се превърнали в историзми: **бạкрàч** 'Г-образен знак, който се прави с катран по руното на овца' (с другото значение, което Ст. Кабасанов не посочва, думата също вече е историзъм – 'Г-образен прът, на който се закачва котелът на открит огън'), **гилгьȍ** 'обедна почивка на овцете', **йȍс** 'недойни овце', **сегмàл** 'дойни овце' и др. Подобна е съдбата на думи като **кạльчỳньạ**, **пạлạмàркạ** и др., проникнали в говора чрез новогръцки.

---

[5] Повечето ориентализми (турски, арабски и персийски думи, навлезнали в говора чрез турски език, или вероятно съществуващи в езика на древните българи) са адаптирани фонетично и морфологично към говора.

[6] Н.С. Трубецкой посочва българския, гръцкия, румънския и албанския като езиците, образуващи балканския езиков съюз (Трубецкой 1928: 18), но както отбелязва П. Асенова „ред балканизми са свойствени и на езици, които са исторически и географски свързани с Балканския полуостров – турски, словенски, арменски, унгарски и на първо място сърбохърватски" (Асенова 2002: 16).

Някои от турските думи, посочени от Ст. Кабасанов в речника или в граматическата част, вече не се използват дори от най-възрастните (представителите на средното поколение изобщо не са ги чували): **жусỳр** ‘храбър, смел’, **тạхѝ** ‘по-добре, за предпочитане’, **фạсѝт** ‘напразно, безсмислено, безполезно’, **шạркѐть** ‘кооперация’, **шỳльạк** ‘незаконородено дете’ и др., а гърцизми като **лàхạнạ** ‘зеле’, **прòгимạ** ‘закуска’, **тòрạ** ‘довечера’ са архаизирани и се предпочитат книжовните им съответствия дори от представителите на възрастното поколение.

Речта на по-възрастните е изпъстрена с множество ориентализми, голяма част от които имат общобългарски разговорен характер, но формата им е приспособена към родопската фонетика: **бạйȇ** ‘доста’, **гѐч** ‘късно’, **измѐть** ‘работа, слугуване’, **кạбạхàть** ‘вина, лоша постъпка’, **кạхȍр** ‘грижа’, **мунạсѝп** ‘нещо, което е уместно, подходящо’, **мȍксус** ‘нарочно’, **сạбàхлạй** ‘сутринта’, **тạмàнь** ‘тъкмо’, **фạйдȍ** ‘полза’, **хạвạйȇ** ‘напразно’, **хạвȍ** ‘време’, **хептѐнь** ‘прекалено’, **чạлỳм** ‘начин, възможност’ и др. Редица ориентализми пък се схващат като характерни родопски думи: **ạвльȇть** ‘деца, наследници’, **ạпрàци**[7] ‘сарми’, **бендѝсвạм** ‘харесвам’, **миньдѝль** ‘домашнотъкана престилка’, **чạхрȍ** ‘вид, лице’, както и гърцизмите **кàмạтạн** ‘красив’ и **кạрдьȍ** ‘зеле’, които в гръцки са с друго значение (вж. по-долу).

Някои от ориентализмите и балканизмите в момчиловския говор са със същото или близко значение като в турски и гръцки, но с променен звуков облик, например:

➢ начално **е > а**: **ạвльȇть** ‘деца, наследници’ от ар.>тур. evlât, **ạленжȍ** ‘занимавка, развлечение’ от тур. eğlence; средисловно **е > а**: **ạрạтлѝк** ‘приятел, побратим’ от ар.>тур. ahretlik

➢ начално **г > к**: **кạйрȇть** ‘намиране на начин, възможност, желание’ от ар.>тур. gayret, **кạрȍпин** ‘горкия, нещастния’ от ар.>тур. garip, **курбѐть** ‘ходене на работа в чужбина за печалба’ от ар.>тур. gurbet

[7] Ст. Кабасанов е отбелязал, че думата е от гръцки произход.

- ➢ **е > и**: **кикьо̏** ‘пелтек’ от тур. keke
- ➢ начално вметнато **а**: **а̣хѐль** ‘змийорка’ от гр. χέλι
- ➢ начално вметнато **х**: **ха̣йго̏ть** ‘инструменти’ от тур. aygıt
- ➢ начално изпаднало **х**: **ува̣рдо̏** ‘хулиган’ от тур. hovarda
- ➢ начално изпаднало **и**: **скѐмлья̣** ‘стол’ от тур. iskemle.

В някои случаи звуковата деформация е доста голяма: **жухàпь** ‘достоен отговор, урок’ от ар.>тур. cevap [джевап], **гьо̀й, гьо̀йким** ‘уж, привидно’ от перс.>тур. gûya [гюя].

Почти всички родопски думи, завършващи на о̏, са от женски род и в турски имат завършек -а, -е или -и: **а̣ра̣бо̏**, **гибро̏**, **гивдьо̏**, **гизльо̏**, **гильгьо̏**, **межо̏**, **миждьо̏**, **ма̣ха̣но̏**, **па̣хо̏**, **пусо̏**, **сиркьо̏**, **сьурмьо̏**, **устро̏**, **ха̣во̏**, **чехро̏** и т.н.

При някои думи е настъпило категориално преобразуване: съществителното **урушмàк** ‘продължително, мъчително занимание’ – в тур. uğraşmak е глагол със същото значение ‘работя усилено и продължително’; наречието **хàс** ‘наистина’ в турски (от ар. has) е прилагателно със значение ‘свойствен, истински’.

Твърде голяма и разнообразна е групата на балканизмите, които са със същото или много близко звучене, но се употребяват с друго значение в говора. В някои случаи трудно може да се открие някаква връзка между значенията на думите: **гизльо̏** ‘зелена паша’ срещу тур. gizli ‘скрит, таен; скрито, замаскирано’; **гьурльу̀к** ‘висока едра трева’ – тур. gürlük ‘изобилие’; **пизу̀ль** ‘димоотвод на камина; стръмнина’ – гр. πεζούλι ‘каменна пейка’; **са̣нго̏н** ‘без желание’ срещу турската дума sangı, означаваща ‘изумен, оглупял’; **а̣ра̣дѝсва̣ (ми, ти, му)** ‘отразява (ми, ти, му) се добре’ – тур. arada ‘между’.

В много от случаите обаче могат да се открият интересни семантични връзки:

- ➢ на основата на метонимията (преназоваване):
  - цялото вместо част от него (родопската дума е разширила значението си): **а̣пра̀к** ‘сармà’ от тур.

yaprak със значение ‘лист, слой, пласт’; **бạжồ** ‘огнище, камина’ – в турски baca е ‘комин’;
- физическо вместо душевно качество: **кàмạтạн** ‘красив’ срещу гр. καματερός ‘работлив’;
- оръдието на труда вместо обекта на действието: **фòртумạ** ‘дълго и дебело въже’ в гръцки φόρτωμα е със значение ‘товар, бреме’;
- материалът или средството вместо извършваното действие: **дьузмьồ** ‘цепена дъска’ – тур. düzme е същ. от гл. düzmek ‘нареждам, подреждам’; **хạртизмò** ‘алкохол, ракия’ – гр. χαιρετισμός ‘поздрав, поздравяване’.

➢ на метафорична основа (пренасяне):
кạйнàк ‘бързо темпо (за работа, свирня, игра)’ от тур. kaynak ‘извор, източник’; **кạрдьồ** ‘зеле’ срещу гр. καρδιά ‘сърце’; **кушьề̀к** ‘греда, поставяна на равнеж при каменна зидария’, а в турски kuşak е ‘пояс’; **курсàк** ‘млечни зрънца в стомаха на бозаещо животно’ – в турски kursak е със значения ‘гуша на птица’, ‘тънко сухо черво’ и ‘мехур’; **миньдѝль** ‘домашнотъкана престилка’, а значението на ар.>тур. mendil и гр. μαντήλι е ‘кърпичка’; **ọдạжѝйạ** ‘човек, който отговаря за домакинството на мандрата’ в турски odacı е ‘прислужник в учреждение’; **стивàсвạм** ‘удрям, чукам, бия’ – гр. στίβω ‘изстисквам’; **тòрạ** ‘надвечер’ – гр. τώρα ‘сега, веднага’.

Интерес представлява архаизираната родопска дума **пạспàль** ‘остатък от смляното брашно, изметено между воденичните камъни’ – в гръцки е с близко значение ‘прах от брашно в мелница, който се полепва по сандъка, гредите и другите предмети при мелене’, докато в турски означава ‘раздърпан, неспретнат човек’. При гърцизма **смидàль** ‘натрошени на ситно хлябове, объркани в голям съд с олио и захар, които се раздават в чинии при раждане на дете’ се пази семантичната

връзка с изходния материал (гр. σεμιδάλι ‘пшеничено брашно’), но диалектната дума е видоизменила значението си и е придобила ритуален смисъл. Преосмислен е и глаголът **сòсвạ** ‘**стига**’ (гр. σώνω, σώσω ‘свършвам, завършвам’).

Някои думи са развили и други значения: **курдùсвạм** ‘поставям някого на място, давам му да разбере’ наред с основното значение от турски ‘навивам (някакъв механизъм)’; **рỳбạ** ‘чеиз’ наред с другото си значение ‘дрехи’ (итал.>тур. ruba ‘дреха’); **сòбạ –** наред със значението ‘печка’ (тур. soba, гр. σόμπα) функционира и със значение ‘гостна стая’ (както в македонския). Употребяваната в момчиловския говор дума **ạшùк** ‘голям певец’ от ар. aşık в турски е с основно значение ‘любовник, влюбен’ и второ значение ‘народен певец’.

Родопската дума **ạвьѐрин** ‘хитрец, находчив човек’ е много близък пароним на общобългарската народна дума *авер(ин)*, която означава ‘приятел, другар’ и се извежда от ар. havari ‘апостол, последовател’. Интересни са семантичните отношения на тези две диалектни думи – **авѐр(ин)**, която е с позитивна семантика, се синонимизира с основните значения на други три ориентализма – **ạхпàпин** (ар. ahbap), **ạркạдàш** (тур. arkadaş) и **(х)ạрạтлùк** (ар.>тур. ahretlik[8]) ‘приятел, другар, побратим’, докато **ạвьѐрин** влиза в синонимни отношения с вторичните пейоративни значения на тези ориентализми ‘хитрец, измамник’.

В някои от синонимните редици се откриват по два ориентализма: **йỳм**, **ạкъ̀л** (ар.>тур. akıl), **пàтрọ**, **фùкир** (ар.>тур. fikir) ‘ум’; **чȍпнạт**, **пудмȍчạн**, **мутьạбѐрạн** (ар.>тур. muteber), **зàрифѐтạн** (от ар.>тур. zarif) ‘наперен, накипрен, изискан’; по два балканизма: **кạрдьȍ** (гр. καρδιά), **лàхạнạ** (гр. λάχανον) ‘зеле’; както и комбинация от балканизъм и ориентализъм: **òбрạс, òмьạс** (гр.), **чạхрȍ** и **чехрȍ** (перс.>тур. çehre) ‘лице, вид, физи-

[8] В турски със значение ‘осиновен’.

ономия’; **па̣ра̣тѝр** (гр. παράθυρο), **пѐнжур** (перс.>тур. pencere) ‘прозорец’.

Множеството думи с близко звучене и с еднакво или близко значение, както и сложните семантични отношения и преплитания свидетелстват за динамичните езикови контакти в един твърде широк балкански ареал и за специфичния развой на заетите в говора лексеми.

3.3.3. Мещренски думи[9]

Като лексикално наследство от тайния дюлгерски (зидарски) език са останали няколко думи с домашен и чужд произход (предимно албански), които спорадично се използват от наследниците на бившите зидарски родове: **брѐки** ‘гащи’; **жо̀ка̣м** ‘пия’; **ка̣рѐкла̣** ‘трикрако столче’; **лье̑ти** ‘пари’; **лью̀та̣** ‘ракия’; **пу̀на̣** ‘работа’; **шкрѐта̣** ‘въшка’. Тяхната употреба е ограничена и стилистично маркирана. Някои от мещренските думи са навлезнали трайно в говора на по-възрастните – **мѐштра̣** ‘майстор’, **ра̀йчо** ‘слънце’, **фѐта̣м** ‘вървя’.

От всички възрастово-социални групи регионализмите (характерните за говора домашни и чужди думи) се схващат като най-контрастния маркер на фона на книжовната лексика. В разговор с външни за селото хора те безпроблемно се заменят със съответните им книжовни еквиваленти, напр. **на̣ба̣хтѐ** с **набѝе**, **на̀йда̣** с **намѐря**, **будно̑ш** с **понякога**, **бьа̣ндѝсва̣м** с **харѐсвам** и т.н. Разбира се, в зависимост найвече от образованието, професията и възрастта превключването при едни носители на диалекта става по-лесно, а при други – с известни усилия.

Въпреки осъзнаваната контрастност между регионално-диалектната и книжовната лексика, на лексикално равнище

[9] Мещренски думи (думи от тайния дюлгерски език), употребявани от дерекьойските (момчиловските) майстори зидари, са публикувани от младия тогава зидар Тодор Н. Каневски в сп. „Родопи”, бр. 10, 1967 г. (вж. и Канев 1975, с.498-499).

също се наблюдава двупосочно проникване на думи. При информатори с доминиращ книжовен език вследствие диглосията се среща, макар и спорадична, употреба на характерни регионализми, напр. **пạкỳл** (без краесловната мекост) – в случая вероятно поради липсата на точно книжовно съответствие. Срещат се и лексикално-семантични замени, напр. **глѐдạ ми се** вм. **стрỳвạ ми се** (с фонетичен облик в говора **гльȍдạ ми сạ**). Все по-често книжовни думи, които имат диалектни еквиваленти, се вклиняват в речта на типични носители на диалекта под влияние на редица социокултурни фактори.

ЛИТЕРАТУРА

Асенова 2002: П. Асенова. П. Асенова. Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз. София, 1989; II изд., „Фабер", 2002.

Бояджиев 1987: Бояджиев, Т. Родопските говори и тяхното значение за историята на българския език и славянската филология. – Родопи, №1, 1987, 1.

Българско-гръцки речник. София, изд. на БАН, 1960.

Българско-турски речник. София, изд. на БАН, 1992.

Гръцко-български речник. София, изд. на БАН.

Кабасанов 1956: Ст. Кабасанов. Говорът на с. Момчиловци, Смолянско. – В: Известия на ИБЕ, изд. на БАН, кн. IV, 1956, с. 5-101.

Кабасанов 1963: Кабасанов, Ст. Един старинен български говор. Тихомирският говор. София, 1963.

Канев 1975: К. Канев. Миналото на село Момчиловци, Смолянско. София, 1975.

Каневска-Николова 1996: Каневска-Николова, Е. Към въпроса за лексикалната близост на родопските говори със старобългарския език. – Български език, кн. 5, 1996, 59-64.

Куркина 1982: Куркина, Л.В. Лексические архаизмы родопского диалекта. – Этимология, Москва, 1982, 16-30.

Милетич 1912: Miletic, Lj. Die Rhodopemundarten der bulg. Sprache. Wien, 1912.

Москов 1972: Москов, М. Старинни родопски думи – общославянски съответствия. – Родопи, №1, 1972, 37-8.

Мъжлекова 1979: Мъжлекова, М. Старобългарски глаголи в съвременните родопски говори. – Родопи, №6, 1979,28-9.

Мъжлекова 1990: Мъжлекова, М. Речник на старобългарски думи в днешните български говори. София, 1990.

Речник на чуждите думи в българския език. София, 1993.

Русек 1986: Русек, Й. Из историята на няколко български думи. – Помагало по българска историческа лексикология. София, 1986, 121 и сл.

Саламбашев 1963: Саламбашев, Ан. Старобългарски думи в родопските говори. – Родопски устрем, бр. 7, 8 и 9, 1963.

Стойков 1949: Стойков, Ст. Българска диалектология. София, 1949, 1993.

Трубецкой 1928: N. S. Trubetzkoy. Proposition 16. – Actes du Premier Congres International des Linguistes. 1a Haye, 1928, p. 17-18.

Турско-български речник. София, изд. «Наука и изкуство», 1962.

Цонев 1915: Цонев, Б. Кои новобългарски говори стоят най-близо до старобългарски в лексикално отношение. – Сп БАН, XI, 1915, 1-32.

Думите имат свой живот,
толкова невероятен, колкото е съдбата на човека!
(Тончо Жечев, Историята и теориите на един пигмалион)

РЕЧНИК

НА ХАРАКТЕРНИ РОДОПСКИ ДУМИ

В МОМЧИЛОВСКИЯ ГОВОР

Лексикалния материал, поместен в този речник, започнах да събирам още като студентка в СУ “Св. Климент Охридски” (1985-1987 г.) по време на изготвянето на дипломната ми работа “Старинни думи в родопските говори”. При осъществяването на записите и провеждането на анкетите във връзка със социолингвистичното проучване на съвременното състояние на момчиловския говор го допълних и обогатих. Но и след публикуването на част от него в монографията „Говорът на село Момчиловци, Смолянско – половин век по-късно” (София, 2001) той продължи да бъде допълван. Родителите ми записваха в един голям бележник всички характерни и интересни родопски думи, които се сетеха или които спонтанно изникваха в разговорите.

През лятото на 2008 г. живеещият в София момчиловец Христо Михалев ми предостави пет стари тетрадчици джобен формат със записани от него през годините интересни родопски думи. По-голямата част от тях се повтаряха със събраните от мен думи, а значително количество от предоставения ми материал бяха турцизми, които не се срещат само в Родопите и могат да се открият в *Речник на чуждите думи в българския език*, затова не ги включих. Изказвам благодарност на Христо Михалев и на неуморните ми родители за родолюбивия подтик и желание да бъдат в полза на българската наука за езика, за да се съхрани за поколенията безценното словно богатство на родопчани, и в частност на момчиловци.

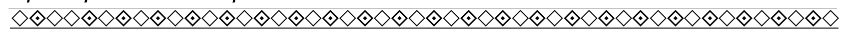
Съпоставката с публикувания от Ст. Кабасанов речник в неговото изследване преди повече от 50 години (1956) показва, че много от думите са променили или обогатили значенията си[1]. Значителна част от приведената диалектна лексика са характерни за момчиловския говор думи, които липсват в речника на Ст. Кабасанов и в известните ни речници на родопски

[1] Думите, които са дадени със звездичка, се срещат в речника на Ст. Кабасанов, но там са без контекст или са само с едното значение.

диалекти. Разбира се, повечето от думите са общородопски и се срещат в *Родопски речник* на Тодор Стойчев (1965, 1970) и в други родопски речници, но тук са дадени или с друг звуков облик, или с по-различно и допълнително значение, или с по-интересна употреба и контекст. Има и думи, които се употребяват само в отделни селища, например патѐра ‘картоф’ и хѐльа ‘да, разбира се’ в Момчиловци, текѝть ‘дали, нима’ в Славеино, сакỳль ‘голяма торба’ в Рупчос и др.

Думите в речника са представени по азбучен ред, като фонетичните варианти (ако са близки и системни) са в една заглавка, към която препраща вторият вариант. Характерните за родопската фонетика звукове широко *о* (ô) и широко *е* (ê) следват веднага след обикновените *о* и *е*. Знакът за мекост на предходната съгласна е *ь* (меките съгласни са дадени по азбучен ред веднага след съответните твърди съгласни), а буквите *ю* и *я* са означени със звуковите им съотвествия – *ьу* или *йу* и *ьạ* или *йạ*. Буквата *щ* също не се използва, а се предава със звукосъчетанието *шт*. Редукцията (стесняването) на широките гласни *а* и *о* е отбелязана с точка под буквата – *ạ* и *ọ*.

След заглавната дума се дава кратка граматична характеристика според възприетата практика в българската лексикография, в някои случаи придружена и от стилистични бележки (*остар.*, *прен.* и др.). Значенията са йерархизирани – на първо място е основното (първичното), на второ – производното (вторичното) или преносното значение. В края на някои речникови статии след знак ♦ се дават фразеологизми или изрази, в чийто състав е включена основната дума. Всички заглавни думи са дадени в контекст, като значенията са илюстрирани с примери. Някои от думите, които се намират в синонимни отношения, се представят чрез препратка към първата по азбучен ред. В една речникова статия се дават глаголите от несвършен (несв.) и от свършен (св.) вид, както и възвратните глаголи – след знак ~, когато значението им не е отдалечено от семантиката на основния невъзвратен глагол.

А

ạвѐлски и **ạвѐлзạмàнски** (от ар. evvel zaman) *прил.* Отдавнашен, старовремски. Ейсвà сạ ạвѐлски рàбути.

*ạвьѐрин *м.* Хитрец, находчив човек. Ейсòйạ ạвьѐрин сàмọ гльȍдạ дạ зạптùсạ чỳздуну.

ạвльѐть (ар. evlât) *м.* Деца, наследници, потомци. Кọмшùйạсạ ùмạ гулѐм ạвльѐть.

*ạгà, гà (от *а кога*) *нарч.* Когато. Агà дòйдиш, ми сạ прùкạжи. Дрỳгуш, гà бьạ тỳрскọ, имьѐ кạрạỳлен чьѐс.

ạгьѐзмọ (гр. αγιασμα) *ср.* 1. Светена вода. Дọнѐсạ ạгьѐзмọ ọт чȍрквạнạ. 2. Извор с лековита, светена вода. Вòдих ги нạх ạгьѐзмọнọ дạ си нạтòчạт вòдạ.

*ạглȍк *м.* Домашна тъкана кърпа за лице или за ръце; пешкир. Обикновено се дава дар на годеж, сватба и при други случаи. Ейсòйạ ạглȍк йạ зạ дѐвьạрạн.

ạгȍл (тур. ağıl) *м.* Зимна къшла за овце. Нàшạн ạгȍл бьạ крạй Борỳгьоль.

*ạгỳптин (вероятно от *египтянин*) *м.* 1. Ковач. 2. Укорно название на черен, нечист човек; циганин. Умỳстил сạ йạ кạту ạгỳптин.

*ạднòчạн (стб. юдинокъ) *прил.* Еднакъв. Трù дьạцà - врỳть ạднòчни.

ạйзгà *нарч.* Сега. Айзгà шạ дạ дòйдạм.

ạйсạдѐвạ *нарч.* Тъдява, наоколо. Трѐвạ дạ йạ ạйсạдѐвạ.

ạйсạкȍф, ейнạкȍф *мест. (за близост и отдалеченост)* Такъв, онакъв. Ейсạкȍф сạм бùл, ạйнạкȍф сạм бùл, нѐмạ угàдạньạ.

ạйсвà, ейнвà *мест. (за близост и отдалеченост)* Това, онова. Ейсвà кạквò йạ?

ạйсòйạ, ейнòйạ *мест. (за близост и отдалеченост)* Този, онзи. С ạйсòйạ аратлùк смьạ слỳжили.

ạйтỳвạ и **ạйтỳф** *нарч.* Тука. Ейтỳвạ шạ сѐдьạм.

ѝку *част.* Нима. Аку си нѐ хòдилạ?

ạленжȍ и еленжȍ (тур. eğlence) *ж.* Занимавка, развлечение. Имạ си ạленжȍ.

ѝнжạк (тур. ancak) *част.* 1. Като че ли, май. Тà ѝнжạк йạ нѐ хòдилạ дрỳгуш. 2. Именно, точно. Анжạк дѐ!

ѝнцуздàн (тур. ansızın) *нарч.* Ненадейно, внезапно. Пугльȍднạлạ ѝнцуздàн нạх кунòпạльạн утсрȍшту.

ạплȍк *м.*, **ạплȍци** *мн.* Скрити нечисти деяния. Изльȅзạхạ му ạплȍцитьạ.

ạпрàк *м.*, **ạпрàци** (тур. yaprak) *мн.* Сарма, сарми. Свạрѝлạ йạ ȅцạ блàги ạпрàци.

ạрạбạжѝйạ (тур. arabacı) *м.* Каруцар, извозвач на трупи. Нàйдạх ạрạбạжѝйạ дạ ми дọкàрạ дạрвàтạ.

ạрạбȍ (тур. araba) *ж.* Каруца, кола. Кỳпил си йạ хỳбạвạ ạрạбȍ.

ạрạдѝсвạ (ми, ти, му) (от тур. arada) *несв. 3 л. ед.* Отразява (ми, ти, му) се добре. Ȇцạ му ạрạдѝсạ ейтàм.

ạхѐль (гр. χέλι) *м.* Змийорка. Тьȅтьу дунѝсạшạ пу ạдѝн мѐтạр ạхѐльạ.

ạхпàпин (от ар. ahbap) *м.* Приятел, другар. Ахпàпинạн ти йạ бòлạн.

ạрạтлѝк и **хạрạтлѝк** (ар.>тур. ahretlik) *м.* 1. Приятел, побратим. Хạрạтлѝкạн му ут Гȍрцийạ йạ умрȅл. 2. *Пейорат.* Хитрец, измамник. Айнòйạ ạрạтлѝк мạ излȍгạ.

ạ чи *сз.* Ами че – с въвеждаща функция в изречението. А чи тò и фạф фỳрнạнạ мъличку гà йạ тỳриш, тạ йạ нѐ лòшạ.

ạшѝк (ар.>тур. aşık) *м.* Голям певец. Кàньу Андрѐьуски бьạ ạшѝк.

Б

бạбỳлькạ *ж.* 1. Буболечка. 2. Тих, кротък човек. Сидѝ кạту бạбỳлькạ, хѝч ни дọдьȅвạ.

ба̤буре̏сва̤м *несв.* Разкисвам, набъбвам от вода. Ба̤буре̏са̤ли са̤ ми ра̤кѝса̤, ца̀ль дѐнь съм пра̀ла̤.

ба̤бу̀рка̤ *ж.* Мехур, набъбнал от вода. Ста̀на̤ли хи са̤ ба̤бу̀рки.

ба̀вьа̤(м) *несв.* Преча. До̏рпни са̤, чи ми ба̀виш.

ба̀вьа̤(м) са̤ *несв.* Зает съм, върша нещо. Ни мо̀га̤м а̤йзга̀, ба̀вьа̤м са̤.

ба̤жа̤нѝка̤ *несв. 3 л. ед.* Жужи (за насекомо). Ф ста̀йа̤са̤ ба̤жа̤нѝка̤ му̀ха̤.

ба̤жо̏ (тур. baca) *ж.* Огнище, камина. Ту̀ри да̤рва̀ в ба̤жо̏та̤.

ба̤зле̏н *м.* Бъз. Тре̏ва̤ да̤ на̤бьа̤рѐм ба̤злье̏н за̤ чье̏йча̤к.

*__бьа̤йху̀тин__ и **бьейху̀тин** *м.* Глупав човек, заплес. Ста̀на̤ла̤ съм гулье̏м бьа̤йху̀тин.

*__ба̀лно̤__ *ср.* Мъка, тъга. Ба̀лно̤со̤ да̤ ра̤здьа̤лѝмьа̤.

ба̤нгьо̀с (от тур. göz) *прил. неизм.* Кривоглед. Чилье̏ка̤н хи бьа̤ ба̤нгьо̀с.

бьа̤ньа̤во̏ *ж.* Отнесен, разсеян, загубен човек. Гулье̏ма̤ йа̤ бьа̤ньа̤во̏.

*__бьа̤ндѝсва̤м__ и **бендѝсва̤м** (от тур. beğenmek) *несв.* Харесвам. Еца̤ гу бьа̤ндѝсва̤м а̤йнва̀ дье̏тьа̤. Бьа̤ндѝса̤ли са̤ са̤ на̤ хо̤ро̀ну.

ба̤ра̤бо̀нка̤ *ж.* Водно мехурче. Га̀ за̤излѝза̤т ба̤ра̤бо̀нки, гу у̀вьа̤ди.

ба̤рба̀ть (перс.>тур. berbat) *неизм.* Нещо изцапано, разбъркано, непоправимо. Сто̀ри гу ба̤рба̀ть.

ба̤рбунѝса̤м *несв.* Говоря много, бърборя. Стѝга̤ си ба̤рбунѝса̤ла̤.

ба̤рбу̀ца̤м *несв.* Гвача, ходя в кал или киша. Ба̤рбу̀ца̤л йа̤ ф сньа̤го̏н.

ба̤рка̤нѝца̤ *ж.* Мътеница, айран. Сѝпи ми ба̤рка̤нѝца̤ да̤ са̤ на̀пийа̤м.

ба̤рку̀ш *м.* 1. Миш-маш. 2. Манджа, която не е вкусна. Ка̤ко̏ф ба̤рку̀ш си сто̀рила̤.

*бạру̀гạ *ж.* Локва с вода; нисък извор, заграден с камъни или чимове. Мино̀вạ прис бạру̀гиньạ и сạ вра̀штạ го̀лạ во̀дạ.

*бạрчѝнạ *ж.* Бърдо, рид, връх, планина. Нạ во̏рх барчѝна.

бạхтạнѝцạ *ж.* Бой, меле. Па̀к йạ ѝмạлу бạхтạнѝцạ у тьѐх.

бạтạрдѝсвạм *несв.* Развалям, разрушавам. Азък, бạтạрдѝсạх гу.

бѐйку ♦ о̀хси бѐйку – за израз на учудване, удивление.

*бѝйạ и бѝйнọвạм *несв.* Мириша. Ейсва̀ йạ бѝйнạлọ.

билѐрин *м.* Човек, който високо съобщава нещо. Ру̀кạ кạту билѐрин.

*бѝскạ *ж.* Женска гръд, нянка. Оштьạ тро̏си бѝскạ.

бла̀к, бла̀гạ, бла̀гу *прил.* Сладък, сладко. Ма̀нжạсạ йạ ѐцạ бла̀гạ.

бла̀гу-мѐдьạну *ср.* Евфемистично название на невестулка.

блесту̀нкạ *ж.* 1. Светулка. 2. Много слаб човек. Просвѐтил йе, ста̀нạл йе блесту̀нкạ.

бо̀бạлѐнкạ *ж.* 1. Сушен плод от череша или вишна. Ф со̀бạнạ ѝмạм бо̀бạльѐнки, чьѐкạй дạ тạ по̀чьạрпьạм. 2. Изпражнение на овца или коза (вж. **гро̏пкạ**).

бо̀бьạ *ср.* 1. Малко топче. 2. Зърно от грах, фасул и др. Изльѐлу ми йạ ạднò бо̀бьạ нạ шѝйạсạ.

*бо̀буть *м.* Шум, врява. Чу̀ йạ гульѐм бо̀буть.

*бо̀бутьạм *несв.* Дигам шум. Кọла̀сạ ѐцạ бубутѝ.

*бọга̀нец *м.*, **бọга̀нцạ** *мн.* Зли духове. Пу срạдѐ но̏ш тро̀пьạт буга̀нцạ.

бо̀зинѐф *прил.* Светло кафяв, бозав. Имạ льу ạднò бо̀зиньѐву ха̀лиштьạ.

бọлѐшкạ *ж.* Болка, рана. Имạм си ạднò бọлѐшкạ, дѐту мạ ни оста̀вьạ.

*бọра̀вьạ *несв.* Бълнувам, говоря насън. Зо̏ дạ бọра̀ви.

бọрѝкạ *ж.* Бор. Пу на̀шсạ бạѝрьạ ѝмạ ѐли и бọрѝки.

бо̀рнạ *ж.* Борина. До̀неси бо̀рнạ дạ нạклạдѐм пѐчкạсạ.

бо̏бьạк и бо̏бьек *м.*, **бо̏бьạчьạ и бо̏бьечье** *умал.* Пълен, закръглен, топчест човек. Вѝш кạкво̀ бо̏бьạчьạ йạ стàнạлу.

бо̏львạм *несв.* Повръщам. Гà бьạх тьо̏шкạ, е̏цạ бо̏львạх.

∗**бо̏рбунь** *м.* Бръмбар. Бо̏рбуньạтьạ сạ йо̏мнạли пạтѐрạсạ.

бо̏рнạ *ж.* Устна. Ецạ си чьạрвьạно̀свạ бо̏рниньạ.

бо̏хтạм *несв.* Бия, удрям. Гà сạ во̏рньạ пийе̏н, бạхтѐ нạро̏т.

брạктѝсвạм сạ *несв.* Помятам (обикновено за животно). Крàвạнạ сạ йе брạктѝсạлạ.

брàньạм *несв.* Пазя, защитавам. Йе̏ фсѐ брàньạм му̏тьку-су, гà му сạ зạкàрạт**.**

брàф *м.* 1. Овца, която се коли за празник. 2. Изобщо овца. Остàнạхạ му льу двà брàвạ.

бру̏скạм *несв.* **бру̏снạ** *св.* 1. Удрям. Бру̏снạ гу ạдно̏ куку̏дạ. 2. Бруля или тръскам дървото, за да паднат плодовете. Бру̏снạх кру̏шạтạ, тạ збрàх ạйсье̏йạ кру̏шки. 3. *прен.* Казвам нещо не на място. Сидѝ, сидѝ, чạ льу бру̏сньạ нье̏ку.

∗**бруснѝцạ** *ж.* Боровинка. Нạбрàл йạ цàлạ ко̀фạ бруснѝци.

бру̏чкуль *м.* Гънка, нещо набрано. Стàнạлу е кạту бру̏чкуль.

∗**бубàйкọ** (от тур. baba) *м.* Баща. Бубàйку бьạшьạ е̏цạ кро̀тạк чилье̏к.

бубàмулийạ (от тур. babalı) *м.* Брат. Бубàмулийạтạ нѐмạ дạ до̀йдьạ.

бубо̀ткạм сạ *несв.* Хвърлям се, хлътвам. Ейнъй сạ йạ бубо̀тнạл, чи нѐмạ измо̏кнувạньạ.

бубурàк *м.* 1. Страшилище, плашило. 2. Черен, изцапан човек. Вѝш кахо̏ф бубурàк си стàнạл!

бугàс *м.* Ветровито място. Е̂цạ ду̀е нạ бугàзạн.

будѝн, **будно̀** (стб. воѥдин) *мест.* Някой. Тро̏сил ли мạ е будно̀?

∗**будно̏ш** *нарч.* Някога, някой път. Будно̏ш мạ нạлье̏тạ дạ гу смьо̏нạм.

буйạна̀к *м.* Силен проливен дъжд, порой. Изву̀ сạ ạду̀н буйạна̀к.

буна̀р (тур. pınar) *м.* Вир. Ко̀пьạхмьạ сạ ф ạйно̀йạ буна̀р.

бунѐлạ *ж.* Вилица. Зо̀ми бунѐлạ, нимо̀й йѐ с рạку̀тьạ.

буру̀лọ *ср.* Дървено каче, в което се бие мляко. Рạссо̀хнạлу ми сạ йạ буру̀лусу.

бушạнду̀свạ сạ (от тур. bozulmak) *несв. 3 л. ед.* Разваля се, обърква се. Хạво̀сạ сạ бушạнду̀сạ.

бъ̀знạм *св.* Да метна, да захвърля. Во̀рнạ сạ, бъзнạ чьѐнтạсạ ф кишо̀тạ и нạра̀ми.

В

вạзгьạшту̀свạм (от тур. vazgeçmek) *несв.* Отказвам се. Йѐ си вạзгьạшту̀сạх.

вạздра̀пвạм сạ *несв.* Покатервам се бързо. Фу̀рнạх гу и то̀ сạ вạздра̀пạ вạз двạро̀н.

ва̀льạм *несв.* Тепам. Шạ но̀сạм хạбо̀сạ нạ тупа̀вицạ дạ йạ ва̀льạм.

ва̀лнувạм сạ (стб. валити) *несв.*, **дạ сạ ва̀лнạ** *св.* Търкулвам се, лягам. Ва̀льнитьạ сạ нạ крива̀тьạ.

вạра̀ть *м.* Дървено приспособление за водата, която задвижва воденичните камъни. Вạра̀дьạн йе ста̀нạл зạ смьѐньạне.

*вạргула̀т *прил.* Кръгъл, объл. Вạргула̀т йạ ф о̀брạзạн.

*вạргу̀лькạ *ж.* Едър камък. Фо̀рльạщạ вạргу̀льки низ лива̀дạнạ.

вạрьѐйкạ *ж. остар.* Котел за вариво, одимен от огъня. Откạчи вạрьѐйкạтạ ут виру̀гạтạ.

вạрзо̀бạль *м.* Изплетена едра мрежа, опъната на пръти. Збу̀рạхмьạ кạрто̀лạ вав вạрзо̀бльạ.

*вạркузу̀нь *м.* Връв, с която се стягат потурите около кръста. Вạркузу̀ньạ ми сạ йạ ско̀цạл.

ва̣рто̀гла̣ф *прил.* Твърдоглав, инат. Стà̀ра̣ца̣с йа̣ ѐца̣ ва̣рто̀гла̣ф.

ва̣рто̀ль *м.* 1. Ветровито място. 2. Местност над Момчиловци. На̣ Ва̣рто̀льа̣н ша̣ изва̀да̣мьа̣ па̣тѐра̣.

ва̣рту̀тка̣ *ж.* Човек, който с увещания и хитрост измолва и постига нещо. Го̣льѐ̂ма̣ йа̣ ва̣рту̀тка̣, чу̀ва̣й са̣ ут нѐйа̣.

ва̣рхлѝта̣м *несв.* Сварвам, улучвам, намирам. Ва̣рхлитьѐ̂х ху̀ба̣ф за̣рза̣ва̀ть.

ва̣ста̣га̀рка̣ *ж.* 1. Дълъг прът, с който се подпират страните, докато се товари мулето. 2. Висок човек. Стà̀на̣л йа̣ а̣днȍ ва̣ста̣га̀рка̣, пък ни слу̀ша̣.

*__вгра̀гура̣н__ и **вгра̀гурен** *прил.* Набръчкан. Дрѝписа̣ му са̣ вгра̀гура̣ни.

вѐ *част.* Нали. Вѐ му нѐма̣ нѝшту, на̣ дру̀гуту му са̣ на̣хо̀да̣ кула̀йа̣.

*__вѐйкьа̣__ *нарч.* 1. За малко, още малко. Вѐйкьа̣ да̣ за̀бура̣м. 2. Вече, най-после. Вѐйкьа̣ ми са̣ дудьѐ̂ ра̣дѐньа̣ и чѝстьа̣ньа̣.

*__вьѐ̂ш, вьѐ̂ш го̣ йа̣__ (стб. вѣштъ) *несв.* Знаещ, познава го. Йѐ̂ го̣ са̣м вьѐ̂ш; ни сȍм го̣ свьа̣штьѐ̂л - не съм го опознал.

*__вьѐ̂шка̣__ *ж.* Вежда. Га̀ згро̀чи вьѐ̂шкиньа̣, са̣ стьа̣вньѐ̂ва̣.

вѝштьа̣м (стб. въıскати, въıштѫ) *несв.* Цвиля. Виштѝ кату ко̀нь.

*__во̣да̀ч__ *м.* 1. Кобилица за вода. 2. *прен.* Тояга за бой. Га̀ гу по̣дбра̀ с вуда̀ча̣н, ту̀ка̣ та̀м стѝпнува̣ша̣.

во̀дьа̣ну *ср.* Вода с малко захар и оцет. Га̀ нимьа̀ дру̀гу, приѐ̂да̣хмьа̣ с во̀дьа̣ну.

во̀ньа̣ва̣ *ж.* Неприятна миризма, воня. Ка̣ква̀ йа̣ а̣йса̀йа̣ во̀ньа̣ва̣?

*__вȍбьа̣л__ (стб. жвелъ) *м.* 1. Старо название на извор или чешма в някоя долина. 2. Название на местност в с. Момчиловци. Ко̣сѝли смьа̣ на̣ вȍбьа̣ла̣н.

вȍза̣ (стб. вѫꙁа) *ж.* Изплетена дебела връв. Скȍца̣ла̣ са̣ йа̣ вȍза̣на̣ на̣ то̀рба̣на̣.

***во̏збạрцạ** и **во̏збạрце** *нарч.* Нагоре, възбърце. Дòйдьạ ми во̏збạрцạ.

во̏звạрạ *ж.* Топъл, спарен въздух; задуха. Отвọритьạ, чи йạ гульѐмạ во̏звạрạ.

во̏звръ̣тьки *мн.* Обичай, при който една седмица след сватбата младоженците за пръв път отиват на гости у родителите на булката. Дру̏гạсạ нидьѐльạ шạ дòйдạт нạ во̏звръ̣тьки.

***во̏льньạник** *м.* Богата празнична женска горна дреха, направена от аба, полите ѝ са украсени със сърма или коприна. Ейсòйạ во̏льньạник хи йạ ут бàбạ.

***во̏пạ** (стб. вѫпа) *ж.* 1. Вдлъбнато място, котловина. 2. Местно название. Нạ Во̏пạнạ ѝмạмьạ сьѐну.

***во̏ргạ** *ж.* Подутина, цицина. Стàнạлạ му йạ во̏ргạ нạ глạво̏нạ.

***во̏сạницạ** (стб. вѫсѣница) *ж.* Гъсеница. Гну̏с мạ йạ ут во̏сạници.

***во̏хạм** (стб. ѫхати) *несв.* Дишам. Сѝлọм во̏хạм - едвам дишам.

врѝс (гр. βρύση) *м.* Извор. Срѐштạли сạ сạ нạ врѝсạн.

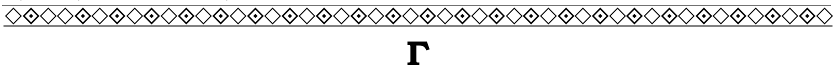
врàнгạжийạ *м.* Чужденец, дошъл отнякъде. Айньѐйạ сạ врàнгạжийạ.

***вру̏, вру̏ть** (стб. вьрѫдъ) *мест.* Всички. Вру̏ть бьạхạ дọшлѝ.

вуѝнь *м.* 1. Чалъм, специален подход. Айсàйạ рàбутạ ѝштьạ вуѝнь. 2. Номер, измама, хитрина. Айнạко̏ф вуѝнь ми стòри!

вуймо̏ *ж.* Среда – хора с еднакви интереси и разбирания. Вѝйạ стьạ си ут ạдно̏ вуймо̏.

***ву̏льгьạ** *ж. остар.* Малка кожена торба за брашно с косматата част отвътре. Вạф ву̏льгьạ нòсạхмьạ брàшну нạ вọдьạнѝцạ.

Г

га̣ба̣рдьѐсва̣м и **ка̣ба̣рдьѐсва̣м** *несв.* (вж. **ба̣бурѐсва̣м**).

га̣гу̀ль *м.* Окастрен клон, извит като гага в единия край, за да може с него да се дърпат клони на дърво или шипков храст. Дàй ми га̣гу̀ль да̣ досаѓна̣ а̣йсòйа̣ чòп.

га̣ла̣гу̀нка̣ *ж.* 1. Зелена слива. 2. Зелен костилков плод изобщо. Ȇлу ми са̣ йа̣ га̣ла̣гу̀нки.

*гàльа̣м *несв.* Обичам, любя. Еца̣ гàли да̣ до̣хòда̣ у нàс.

га̣лгòта̣(т) *несв. 3 л.* 1. Къркори, къркорят. Га̣лгòта̣т ми ча̣рвàса̣. 2. Ври, бълбука. Гà за̣га̣лгòта̣, гу òтсуни о̣т пѐчка̣са̣.

*га̣льòвник и гàльник *м.* Любовник, любовница. Има̣ си вѐйкьа̣ га̣льòвник.

га̣льòвница̣ и **гàльница̣** *ж.* Нѐма̣ си га̣льòвница̣.

гьа̣льмьѐза̣м (са̣) *несв.* Мърдам, шавам. Стѝга̣ са̣ си гьа̣льмьѐзил.

гьа̣мунѝса̣м *несв.* Мърморя; говоря тихо, неодобрително. Льу гьа̣мунѝса̣, нѝшту му са̣ ни угàда̣.

га̣нга̣лѐчка̣м *несв.* Говоря за нещо, обсъждам. Ка̣квò га̣нга̣лѐчка̣ха̣ пу телевѝзо̣ра̣н?

*га̣ра̣гàшка̣ *ж.* Гарга, сврака. Фѝри га̣ра̣гàшкиньа̣ ут о̣вòшкиньа̣.

*га̣ра̣льѐйа̣ *мн.* Употребява се само във фразеологични съчетания: хòди по̣ га̣ра̣льѐйа̣тьа̣ – скита се; гльòда̣м га̣ра̣льѐйа̣са̣ – рея си погледа из пространството.

га̣рмидòлин *м.* Човек, който говори гръмогласно. Айнòйа̣ йа̣ гульѐм га̣рмидòлин.

*га̣рму̀да̣ *ж.* 1. Буца от пръст. 2. Плътно натиснали се на купчина хора или животни. Зга̣рму̀диха̣ са̣ на̣ хо̣рòно̣ - станаха на купчина, сбиха се.

га̣рна̣лъ̀к *м.* Шумотевица, шумна тълпа. Айтàм бьа̣ша̣ гульѐм га̣рна̣лъ̀к.

гàчка̣ *ж.* 1. Кука за плетене. 2. Кука за риболов. Аднòта̣ гàчка̣ ми йа̣ нѐма̣.

***гѝбạм, гѝбнọвạм** (стб. **гыбати, гыбнѫти**) *несв.* Движа нещо. **~сạ** - движа се, мърдам се. Тòй сạ ни гѝбнạ или Ни гȍбнạ сạ - не се помръдна.

гибрѝльник *м.* Място, където се изхвърля оборската тор. Орийни ейсвà и гу фȍрли нạ гибрѝльникạн.

гибрȍ (тур. gübre) *ж.* Оборска тор. Трȅвạ дạ рàсфърльạ гибрȍнạ пу грạдѝнạнạ.

гивдьȍ (тур. gövde) *ж.* 1. Телесна маса. Бạйȅ йạ склàл гивдьȍнạ. 2. Трупно месо на заклано животно. Свạрѝхмьạ цàлạ гивдьȍ ф кạзàньạн.

***гѝжвạм, гѝжнọвạм** *несв.* Смъдя, засмъдявам. Гѝжнạлạ мạ йạ снàгạсạ; вȍшки гу сạ гѝжнạли.

гиздѝлọ *ср.* 1. Накит. 2. Нови дрехи. Откạчи тьȍшку гиздѝлу... (нар. песен).

гизльȍ (тур. gizli) *ж.* Зелена паша. Шѝльạтạнạ утѝдạхạ нạ гизльȍ.

гизльỳци (от тур. gözlük) *мн.* Очила. Тỳрилạ йạ гизльỳци.

гингѐр *м.* Магарешки трън. Нạкосѝх гингѐр зạ мạгàрену.

гильгьȍ (тур. gölge) *ж.* Сенчесто място за обедна почивка на овцете. Офцѐньạ сạ лѐгнạли нạ гильгьȍ.

***гѝрạс** *м.* Срам, унижение. Стàнạ зạ гѝрạс.

гирльỳк и **гьурльỳк** (тур. gürlük) *м.* Висока едра трева. Крàвạна ȅцạ гàли гирльỳк.

глàвьạш и **глàвьеш** *м.* Годеж. Шạ прàвьạт глàвьạш.

глạвѐн *прил.* Сгоден. Глạвѐнạ йạ зạ ạйнòйạ йунàк.

глạвенѝк *м.*, **глạвенѝцạ** *ж.* Годеник, годеница. Глạвенѝци сạ вѐйкьạ.

глạвѝлкạ *ж.* (вж. **глàвьạш).**

гòвьạм *несв.* Постя. Йȅ гòвьạм сàмọ прис кòлạднọтọ и влѝдьạнскọтọ гọвьȅньạ.

гòдьạш и **гòдьеш** *м.* 1. Сватбен обичай. 2. Окичен овен, който бил в центъра на сватбения обичай – отвеждал се в двора на момата в събота сутринта.

***гọдьạшнѝк и гọдьешнѝк** *м.* Сватбар от момкова страна. Дọшлѝ сạ гọдьạшнѝци.

гòздьạ *мн.* Клинци за подковаване на добитък. Зȍмитьạ гòздьạ, тạ пòткọвитьạ мỳльạту.

гòльạник *м.* Родопска баница без кори. Бàбạ ȅцạ прàвьạшьạ гòльạник.

***гọрòпạл** *прил.* 1. Гол, без дрехи. Нимòй сидьȅ гọрòпạл, шạ истѝниш. 2. Прен. беден. Кòй дạ гу бьạндѝсạ, гà йạ гọрòпạл.

гьòжạ и **гьòже** *ср.* Вариво от фасул и царевица. Ȇлу ми сạ йạ гьòжạ.

***гьòй, гьòйким** (перс.>тур. gûya) *нарч.* Уж, привидно. Гьòй спѝ, пạк гльȍдạ.

***гȍлбạм** *несв.* Дълбая. Изгạлбàлạ йạ гульȅмạ дỳпкạ.

гȍлькạм *несв.*, **дạ гȍлькнạ** *св.* Пия на глътки, да пийна. Гȍлькнạ гу нạ ạднȍш.

гȍлькнạ(м) *св.* Да поговоря малко. Гȍлькнạхмьạ с Шѝнạ нạ пạвильòнạн.

***гȍльчạ(м)** *несв.* Говоря. Гȍльчạм хи дạ си утвàрạ ọчѝньạ нạ чѐтри.

***гȍльчạвạ** *ж.* Високо и шумно говорене. Чỳ йạ гульȅмạ гȍльчạвạ.

гьȍпạф *прил.* Бавен, несръчен. Ецạ йạ гьȍпạф, гьȍпạвọ бàрạ.

гьȍпьạм сạ *несв.* Бавя се, мотая се. Хàйдạ, стѝгạ сạ гьȍпи.

***гьȍпкạ**[2] *ж.* Бавен, несръчен човек. Гульȅмạ йạ гьȍпкạ.

---

[2] Ст. Кабасанов дава думата със значение ‘нещо, което пречи; пречка’ (Кабасанов 1956: 72).

***гра̀фка̣м, гра̀фна̣** *несв.* Вземам нещо бързо, ненйдейно. Гра̀фна̣ ми го̣ о̣т ра̣кѝса̣.

грѐ̂хутка̣ *ж.* Изпаднал, изоставен човек. Ста̀на̣лу йа̣ грѐ̂хутка̣, лѝльа̣х ро̀ба̣.

грибà̀ч *м. остар.* Желязно приспособление за изстъргване на жарават от пещта. С грибà̀ча̣н са̣ усто̀̂ргва̣ пешто̀̂н.

***грѝшка̣** *ж.* Горна всекидневна женска дреха. Уста̀на̣ла̣ йа̣ а̣дно̀̂ грѝшка̣ ф са̣ндо̀̂ка̣н.

гро̀ча̣м са̣ *несв.* Мръщя се, свъсвам вежди. Еца̣ гро̀чи вьѐ̂шкиньа̣.

гро̀̂пка̣ *ж.* 1. Изпражнение на овца или коза, на мишка. 2. *прен.* Малък човек. Вѝш ка̣ква̀ си гро̀̂пка̣, ка̣дѐ са̣ мьѐ̂риш с нѐга̣. ♦ **ка̣ту гро̀̂пка̣ на̣ ца̣да̀к** – изоставено, изолирано, отделено.

грỳпа̣лька̣ *ж.*, **грỳпа̣льки** *мн.* Гранула, гранули. Ка̀ша̣са̣ ми ста̀на̣ на̣ грỳпа̣льки.

губѐрка̣ *ж.* Голяма игла за шиене на дебели тъкани. Да̀й ми губѐрка̣ да̣ си за̀шийа̣м па̣муклѝйка̣са̣.

***гỳжина̣** *ж.* Затулено място. Свѝло̣ са̣ бьа̣ ф а̣дно̀̂ гỳжина̣.

гỳма̣рно̣ *нарч.* Неудобно, натрупано. Чьѐ̂ да̣ сва̀лья̣м па̀лто̣со̣, чи ми йа̣ гỳма̣рно̣.

гỳньа̣к *м.* Дъждовник. Излье̂̀ли са̣ гỳньа̣ци след да̣ждо̀̂с.

гьỳс (тур. göğüs) *м.* Гърди. Бо̣лѝ ма̣ гьỳса̣с.

гỳта̣во̣ *нарч.* Неудобно, натрупано. (вж. **гỳма̣рно̣**).

гỳчка̣м *несв.* **гỳчна̣(м)**[3] *св.* Яхвам някого на гърба да ме носи. Кльо̀̂кни ма̀лко̣ да̣ та̣ гỳчна̣м. Гỳчни ма̣.

гушо̀гла̣ф *прил.* Гологлав, без кърпа или шапка. Адно̀ врѐ̂мьа̣ ни хо̀дьа̣хмьа̣ гушо̀гла̣ви ка̣су ва̀с.

[3] Синкопиран вариант на гл. на̣га̣ргỳчва̣м.

Д

дà *част.* Нека. Тò дà си дòйдьạ тạ...

*****дạрвàльник** *м.* 1. Складирани дърва. 2. Място за складиране на дърва. Остàвил си йạ рạбòтнуну нạ дạрвàлъникạн.

дạрмòнь *м.* Едро и рядко решето. Ръкàвạс ти йạ стàнạл нạ дạрмòнь – окъсан, дрипав.

дạрмỳсạм *несв.* 1. Развлачвам. 2. Раздрусвам. Остạви гу, нимòй гу дạрмỳси.

дьạрòгьạзицạ и **дерòгезицạ** *ж.* Сойка. Дерè сạ кạту дерòгьạзицạ.

дèвьạр и **дèвьер** *м.* 1. Шафер. 2. По-малък брат на мъжа на невестата.

дèзнạ *неопр.* Синкопиран и слят вариант на “откъде да знам” с безлична неопределителна семантика – не се знае. Дèзнạ кòй шạ гу гльȍдạ.

дьȅбạм *несв.* Вървя бавно, едвам-едвам. Сùлум дьȅбạм пу вȍтрạ.

дизùйạ (тур. dizi) *ж.* Комплект чанове. Дрȍхọвạтạ дизùйạ бьạ нàй хỳбạвạ.

дизмьȍ и **дьузмьȍ** (тур. düzme) *ж.* Цепена дъска. Стòрил йạ плèт ут дьузмè.

дилàф (гр. διλάβι по δι- + λαβή) *м.* Маша. Стȍкни òгạньạ с дилàвьạ! Присьȅдай нạ гạзȍ, чи шạ зȍмạ дилàвьạ!

дùмитнọ (от гр. δίμιτος по δι- + μίτος) *нарч.* Четворно (при тъкане). Ткàли сạ дùплọ и дùмитнọ.

*****дùмньạ** *ж. остар.* Малко прозорче, което се е правило над огнището в комина на старите къщи, за да прониква светлина.

*****диньȍ** (тур. dünya) *ж.* Свят, вселена. Сàйạ йạ диньȍ лạжòвнạ. Нà кạквò ли шạ йạ нạ дрỳгạтạ диньȍ?

дùплинạ *ж.*, **дùплини** *мн.* Гънка, гънки на хоро. Стòрихạ трù дùплини хòрọ.

дùплọ (гр. διπλά) *нарч.* Двойно. (вж. **дùмитнọ**).

дùскọ (гр. δίσκος) *ср.* Поднос. Зȍми дùскọтọ дạ пучȍрпиш.

диширлȍк (тур. gevşeklik) *м.* 1. Странен, небрежен и разпуснат човек. 2. Странност, чудатост, разпуснатост. Айсвà згà са̣ вѝка̣ диширлȍк.

дла̣гòсва̣м *несв.* Шинирам счупена кост или счупено клонче с дървени шини (**длàги**). Дла̣гòса̣хмьа̣ му нọгȍта̣ и гу пукàчихмьа̣ на̣ жѝпа̣н.

дльȍк *прил.* Дългъ. Нàдени дльȍги па̣нта̣лòньа̣.

дòка̣зньа̣ *ж.* Приказка, разказ. На̣вȍрвьа̣ша̣ дòка̣зньа̣ слет дòка̣зньа̣.

*__дọка̣лèк__[4] *м.* **дọка̣лèци** *мн.* Приказка, история; масали, лакардии. Айна̣кѝва̣ дọка̣лèци згàда̣ша̣.

дọлàга̣м *несв.* Говоря, нареждам. Тò льу дọлàга̣, ни мȍлькнува̣.

дọмọмнѝца̣ *ж.* Добра домакиня. Вѝка̣т, чи йа̣ гульȅма̣ дọмọмнѝца̣.

дọфèтва̣м *несв.*, **да̣ дọфèта̣м** *св.* Идвам, прибирам се. Чьȅбужа̣к си дọфèта̣.

дọхòда̣м *несв.* Идвам. Ни è дọхòда̣л скòрọ.

дȍра̣нь и **дрȍн** (стб. дрънъ) *м.* Чим, буца пръст с тревата. Откọпа̣й ньȅка̣ф дȍра̣нь да̣ за̣гра̣дѝм льȅха̣са̣.

*__дȍржьа̣ва̣__ *ж.* 1. Сдържаност, самообладание. 2. Защитник, покровител. Кеха̣йò нàша̣ дȍржьа̣ву (нар. песен).

дȍрза̣м са̣ и **дȍрна̣м са̣** *несв.* Чеша се, дращя се. Стѝга̣ са̣ си дȍрза̣ла̣, ма̣ри, ша̣ са̣ удьа̣рèш.

дрàгọ *субст. прил.* Радост. Дрàгусу бàлну ни знàйа̣.

дра̣гòва̣м *несв.* Обичам някого, радвам му се. ... а̣дѝн йа̣ гàли, дра̣гòва̣ (нар. песен).

дра̣хèм и **дрехèм** *м.*, **дра̣хèмьа̣** и **дрехèмье** *мн.* **1.** Оловна сачма. На̣са̣дѝл му йа̣ дра̣хèмьа̣ ф га̣зȍн. 2. Малка частичка от нещо раздробено. Стòрилу гу йа̣ на̣ дра̣хèм.

дрȅтна̣(м) *св.* Да зяпна някого. Вѝш кàк гу йа̣ дрȅтна̣лу.

[4] Ст. Кабасанов дава думата с фонетичен облик дọкулèк (Кабасанов 1956: 73).

дрѝнжа̣м *несв.* Тичам, обикалям (за нещо, около някого). Льу дрѝнжи ейса̣дѐва̣.

*****дрѝпа̣** *ж.* **дрѝпи** *мн.* Дрехи изобщо. Збѐри дрѝпитьа̣ ут прѝстора̣.

*****дрѝобьа̣нь** *м.* Къс от някакъв предмет, напр. хляб, сирене и др. Ȇца̣ йо̏дри дрѐобьа̣ньа̣ стàнва̣т.

*****дру̏гочѐ̏ша̣н** *прил.* Старовремски, отдавнашен. Знàйа̣ млòгу дру̏гучѐ̏шни рàбути.

*****дру̏гуш** *нарч.* Друг път, друго време. Ȇла̣тьа̣ дру̏гуш.

ду̏йтьу *м.* Лъжец. Ейнòйа̣ йа̣ гульѐ̏м ду̏йтьу, нимòй му вьѐ̏рва̣.

ду̏ска̣м са̣ *несв.*, **да̣ са̣ ду̏сна̣** *св.* Разсърдвам се, обиждам се. Льу са̣ ду̏сна̣ и си фмàха̣.

Е

*****ѐва̣р, ѐвра̣, ѐвру** *прил.* Несговорчив(-а, -о), опак(-а, -о). Ȇца̣ йа̣ ѐвру, нѝту са̣ вòди, нѝту са̣ кàра̣.

ѐжьа̣к *м.* Таралеж. Фàтил бьа̣ а̣дѝн ѐжьа̣к и гу бьа̣ за̣твòрил ф а̣днò̏ теньа̣кѝйа̣ да̣ ни бѐ̏га̣.

еленжò̏ *ж.* **(вж. а̣ленжò̏).**

*****ѐнь** (тур. en) *м.* Отличителен знак – чрез срязване на ухото на овцата в различна форма. Нàшьа̣с ѐнь йа̣ чубу̏к.

Ȇ

ѐ̏дьуву *ср.* Ядене, храна. Льу за̣ ѐ̏дьуву мѝсли.

ѐ̏рьа̣ *ср.* 1. Малкото на козата. 2. Обичай, при който младоженците за пръв път отиват на гости у кумовете. Ф сò̏бута̣ ша̣ ва̣рвѝм на̣ ѐ̏рьа̣.

ѐ̏рина̣ *ж.* Ситна вълна от есенната стрижитба на овцете. На̣стрѝга̣л съм двѐ окѝ ѐ̏рина̣. ♦ Дрън, дрън, ѐ̏рина̣. Празни приказки.

*****ѐ̏ха̣м** *несв.* Яздя. Ша̣ ѐ̏хна̣ му̏льа̣су.

ѐцạ, **ѐцạтиштье** *нарч.* Много, във висока степен. Ȇцạ мạ бọлѝ глạвȍсạ.

Ж

жạльдѐ мạ *несв. 3 л. ед.* Човърка ме отвътре, иска ми се. Жạльдѐ мạ дạ гу зȍмạм.

жạнгьạрѝйạн *прил.* Неопределен цвят, меланш. Ушѝлạ си йạ жạнгьạрѝйạну пàлту.

жạрạмьȍ *ж.* Разход, цена. Дạ стòриш свàдбạ нạ днѐшнọ врьȅме йạ гульȅмạ жạрạмьȍ.

жạрвѝс и **жервѝс** *м.* Мазен бульон от месо, стопена лой. Утвартȅл сạ йạ жạрвѝс ф кạзàньạн.

жѐгạ *ж.* Дълъг трион с дръжки от двете страни за ръчно рязане на дърва. Дȍржи прàвạ жѐгạтạ.

жѐжбạ *ж.* Джезве. Тỳри в жѐжбạтạ вòдạ дạ зạврѝ.

жѝлкạ *ж.* Прашка. Удрѝл гу йạ с жѝлкạ.

жѝчкạ *ж.* Нишка. Читѝрси пȍти пу трѝ жѝчки, нạмòтạни нạ мọтọвѝлкạнạ, прàвьạт ạднò пàсмọ.

жихàн (тур. cihan) *м.* 1. Обширно пространство. Окọсѝл йạ жихàнạ. 2. Голямо количество. Изьȅлу йạ жихàнạ.

жòс (мạ е) *нарч.* Имам желание, подтик да направя нещо (обикновено неприятно за другите). Жòс гу е да прàви нạпрạнлȍк.

жȍбạ *ж.* Джоб. Мỳшни рạкѝтьạ в жȍбитьạ.

жȍбрạ *ж.* Лигла, глезла. Стàнạлу йạ жȍбрạ рạзжȍбрạнạ.

***жȍбрạ(м) сạ** *несв.* Лигавя се, плезя се. Нимòй сạ жȍбри, мạрѝ, грòзну йạ.

жȍльвạ *ж.* Костенурка. Дàвạхạ ми дạ пѝйạм кȍрф ут жȍльвạ.

***жȍльчạм**[5] *несв.* Искам, настоявам, притеснявам някого. Стѝгạ мạ жȍльчи, нѐмạм вѐйкьạ.

[5] У Ст. Кабасанов със значение 'ограбвам, безжалостно вземам'.

*жо̀рдạ (стб. жръдь) *ж.* Тънка дълга греда. Тѝрил йạ дьвѐ жо̀рди зạ ọгрàдạ.

жу̀гạль *м.*, **жу̀глььạ** *мн.* Тънки крака, бедра. Скрѝвạй си жу̀глььạтьạ!

жу̀кạм *несв.*, **дạ жу̀кнạ** *св.* Проговарям, казвам, обаждам се. Дạ ни жу̀книш!

жулкàвицạ *ж.* Тънка жилава пръчка. Шạ зо̀мạ ạдно̀ жулкàвицạ, тạ шạ ти кàжạм.

жу̀нạ *ж.* Сушен зелен фасул. Свạрѝлạ сạм жу̀нạ.

жупạньо̀ (тур. cepane) *ж.* 1. Арсенал, барут. Лọвжѝйạтьạ изгърмьàхạ су̀мạти жупạньо̀. 2. Пукотевица. Стàнạ гульема жупạньо̀.

жу̀пьạ(м) *несв.* Беля. Сно̀штạ жу̀пихмьạ фạсу̀ль.

жу̀пкạ *ж.* Обелка. Збѐри жу̀пкисạ ф по̀сникạн.

журàвьạ(м) *несв.* Глождя, дразня. Цàль дѐнь мạ журàви пу курѐмạс. ♦**журàви мạ** *безл.* Съмнява ме, не ми дава мира. Зо̀ дạ мạ журàви дạ йạ нѐ бѝл тòй.

журàп *м.*, **журàпьạ** *мн.* Чорап, чорапи. Исплѐлạ йạ нạ вру̀ть вну̀циньạ журàпьạ.

жухàпь (ар.>тур. cevap) *м.* Достоен отговор, урок. Дàде му жухàпь.

З

*зạбạру̀жвạм (сạ) *несв.* Правя баруга, локва. Льѐхиньạ сạ сạ зạбạру̀жили.

зạбьạйху̀тьạн и **зạбьейху̀тьен** *прил.* Отнесен, неконцентририран, неспособен да мисли. (вж. **бьạйху̀тин**) Стàнạлạ си ѐцạ зạбьạйху̀тьạнạ.

*зàбьạлạ и **зàбелạ** *ж.* Масло или някаква подправка в гозбата. Ейсвà нѐмạ хѝч зàбьạлạ.

зạбильдѝсвạм *несв.* Развалям, повреждам. Азък, зạбильдѝсạх гу.

зạбиллồк *м.* Брак; нещо повредено, развалено. Нимòй прàви зạбиллồк.

***зạбурềвạм** *несв.* Забравям. Зồлạ съм ềцạ дạ зạбурềвạм.

зạгеретьềсвạм *несв.* Изоставям се, не се поддържам. Вùш кạквò йạ зạгеретьềсạлу.

зạгọйềвạ сạ и **зạгуйềвạ сạ** *несв., 3 л. ед.* Заздравява (за рана). Бồржạ сạ зạгуù.

зạгỳцвạм (са) *несв.* Не мога да преглътна. Ацèту гу зạгỳцвạ.

зạдьềвạм сạ *несв.* Натоварвам се на гърба. Зạдьềнạл сạ йạ кạту мạгàрьạ.

зạзнọèн *прил.* Изпотен, засилен, уморен. Фсè сạ врàштạ зạзнọèну, зạпồцльạну.

зạзнọйềвạм сạ *несв.* Изпотявам се. Айнъй сạ бьạ зạзнọùл, чи ọлùвạшạ.

зạùквạм сạ *несв.* Говоря, без да си поемам дъх. Гà сạ зạùкнạ, удрù чьềс и нạгòрạ.

зạйỳсвạм сạ *вж.* **зạùквạм сạ.**

зàкạрпạ *ж.* Кръпка. Тỳри зàкạрпạ нạ рạбòтниньạ пạнтạлòньạ.

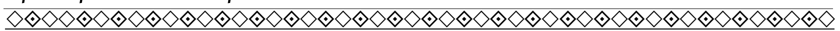
***зàкạтинạ** *ж.* Скрито място. Стàиньạ сạ гульềми зàкạтини.

зạкрềпьạм сạ *несв.* Върша нещо с голямо старание. Ецạ сạ си зạкрạпùлạ тòшуму. ♦Ейсьềйạ сạ ềцạ зạкрьạпèни. Тези са със сериозни намерения в любовта, пред женитба са.

зạкỳтльувạм (сạ), зạкỳтльạм (сạ) *несв.* Забраждам, закрепям с безопасни игли червена кърпа на главата на родопчанка. Рỳкни бàбạ дạ мạ зạкỳтли!

зàлугạ *ж.* Залък. Лàпни бàрạк ạднồ зàлугạ! ♦чỳзда зàлугạ - човек, който се раздава, всеотдаен и отзивчив човек.

зàọрạ и **зàурạ** *ж.* Запънат, труден човек; който много пита, любопитства, спори. Зàọрạ зàọрàтạ!

зӑпạдạ *ж.* Който (която) се престарава в работата, в говоренето; прекалено учтив(а) и любезен(а). Гульѐмạ зӑпạдạ йạ, ѐцạ сạ зạпȍдạ.

зạпạдлȍк *м.* Престараване, полагане на излишни усилия, прекалена любезност. Тò сạ йạ вѝдьвạлу зạпạдлȍк, ạлạ тьѐхнусу кạрàр нѐмạ.

зạпàрạм *несв.* Настоявам пред някого да ми каже нещо. Стѝгạ мạ зạпàрạй, ни знàм нѝшту.

зạпкȍн (тур. zıpkın) *м.* Рибарски инструмент за ловене на риба, харпун. Сạс зạпкȍн сạ фàтạ ạхѐль.

зạпȍдạм сạ *несв.* Престаравам се. *вж.* **зӑпạдạ** и **зạпạдлȍк.**

зạпȍцльạн *вж.* **зạзнọѐн.**

зạрạ *сз.* Защото. Нạдьѐвạй ньѐку, зạрạ шạ сạ пустѐлиш.

зàрифѐтạн (от ар. zarif) *прил.* Модерен, напредничав, изискан. Ейнàйạ мọмà йạ ѐца зàрифѐтнạ.

зạсạмѐн и зạсемѐн (от тур. seme) *прил.* Психически изтощен, зашеметен, изгубил съзнание. Сạмьȍ зạсạмѐнạ!

зàслọк *м. остар.* Първото дърво, по-голямо, върху което се редят другите дърва в огнището. Тỳрạ сạ гульѐм зàслọк дạ дạржѝ ȍгạньạн.

зàслọн *м. остар.* Камък, който засланя хляба от жарта. Зàслọнạн сạ тỳрạ дạ ни пригурѝ хльѐбạн.

*зàструк *м. остар.* Гаванка, похлупци. Пòдạй ми зàстругạ дạ тỳрạ мàлку мàсạлцạ.

***зạсỳвạм** *несв.* Поставям някого в място, от което не може да избяга. Кạдѐту гу вѝди, льу гу зạсỳвạ.

зạсȕльтьвạм *несв.* Завлачвам, размъквам. Вѝш кạквò си йạ зạсȕльтилạ, тạ йạ зạстѝпạш.

зàтạгạ *ж.* Затъжване, носталгия. Налѐгнạлạ гу бьạ гульѐмạ зàтạгạ.

***зạтиштьѐвạм** *несв.* Поставям някого в ъгъл или на тясно място. Ѐйнъй гу йạ зạтиштѝлạ, нѐмạ мȍрдạньạ.

***за̀тка̣** *ж.* Зелено клонче, което се забива в ливада и означава, че не е свободно за паша. Тỳрил йа̣ за̀тьки и па̀к фтѐсва̣т.

за̣тра̀лья̣м *несв.* Повтарям едно и също. Ду ейсга̀ гу за̣тра̀лья̣, гульѐма̣ йа̣ за̀тра̣ла̣.

за̣тумуру̀чва̣ са̣ *несв., 3 л. ед.* Затъмнява се, заоблачава се с тъмни облаци. Ê̂ца̣ са̣ йа̣ за̣тумуру̀чилу ут Рòжа̣н.

за̣у̀тра̣шник *нарч.* Вдругиден. Зау̀тра̣шник ша̣ ва̣рвѝм на̣х сва̀туфца̣х.

за̣фа̀та̣м *несв.* Започвам. За̣фа̀та̣ ра̀бута̣ ут у̀тра̣.

за̣фа̀тья̣н *прил.* Замогнат, имотен. Айнòйа̣ йа̣ байѐ за̣фа̀тья̣н, ѝма̣ гульѐма̣ кòшта̣, кỳпил си йа̣ хỳба̣ва̣ а̣ра̣бò.

***за̣фта̀сва̣м** *несв.* Заварвам, сварвам. За̣фта̀са̣ла̣ гу йа̣ у тьѐх.

за̀фтья̣ *мн.* Традиции и обичаи, извършвани с престараване. Ê̂ца̣ гульѐми за̀фтья̣.

за̣фчѐра̣шник *нарч.* Миналия ден. За̣фчѐра̣шник йа̣ духòда̣л.

за̣чичѝква̣м *несв.* Запъвам се, заеквам. Дьѐтья̣нца̣ну хми за̣чичѝква̣.

за̣шту̀пва̣м *несв.* Заравям надълбоко; покривам, затрупвам. Ка̣дѐ гу за̣шту̀па̣, ка̣дѐ гу пушта̣мѝ, ни сьѐтих са̣.

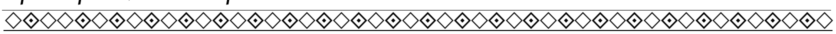
збирò *ж.* Събрани на едно място разнородни предмети, сбирщина. Пòда̣й ми тòрба̣на̣ са̣с збирòна̣.

звѝска̣ *ж.* Овца на една година, която още не е заплождана. Гльòда̣ трѝ звѝски.

зга̀да̣м *несв.* Давам храна на добитък и му почиствам. Згудѝл ли си кра̀ва̣на̣? **∼са̣.** 1. Погаждам се. Еца̣ са̣ зга̀да̣мья̣ с ма̣жòн. 2. Приготвям се, стягам се. Зга̀да̣м са̣ да̣ вòрвья̣м на̣х Плòвдиф.

згрòча̣н *прил.* Смръщен, сърдит. Буба̀йку хи йа̣ ѐца̣ згрòча̣н.

згрòчва̣м (са̣) *несв.* Намръщвам (се). Па̀к йа̣ згрòчил вѐшкинья̣.

згуро̣па̀льва̣м са̣ *несв.,* **да̣ са̣ згуро̀па̣льа̣м** *св.* Събличам се, да се съблека. Згуро̣па̀ли са̣ упра̣ш нѐга̣.

***здьѐлка̣ (сдьѐлка̣)** *ж.* Възглавница, седялка. По̀тпри гу са̣с здьѐл'ки.

***зъ̀гва̣м** *несв.* Скривам се от погледа на някого. Дудѐ гѐре до̀лу и зъ̀гна̣ на̀ка̣дѐ.

зъ̀нва̣м *несв.* Зяпам. Ка̣дѐ зъ̀нва̣ш, нѐма̣ тѐбе да̣ чьѐка̣т.

зъ̀ца̣м *несв.* Ритам. Ейнъ̀й ма̣ зъ̀цна̣ му̀льа̣ну, чи ѝскри ми изльѐза̣ха̣.

зо̣бъ̀льница̣ *ж.* Торба за зоб на коня или на мулето. Ф зо̣бъ̀льница̣на̣ тъ̀ра̣хмьа̣ на̣ му̀льа̣ну да̣ а̣дѐ.

зо̀ф *прил.* Празен, кух. Айсва̀ зо̏рну йа̣ зо̀фу.

зо̏лва̣ *ж.* 1. Шаферка. Йѐ са̣м бъ̀ла̣ мло̀жиш зо̏лва̣. 2. По-малка сестра на мъжа. Та̀ ми йа̣ зо̏лва̣.

***зунъ̀ца̣** *ж.* Горска ягода. Дунѐса̣ха̣ по̏лна̣ ко̀фа̣ зунъ̀ци.

***зу̏нка̣** *ж.* 1.Ивица от копринен или от друг плат, лента. 2. Дъга. Аку минѐш по̣т зу̏нка̣на̣, ша̣ ста̀ниш мо̏ску.

И

изврàта̣м *несв.* Обръщам наопаки, преобръщам. Изврạти жо̏битьа̣ да̣ вѝдьа̣м! **∼са̣. 1.** Обръщам се. 2. Просвам се, опъвам се. Изврàтил са̣ йа̣ на̣ крива̀тьа̣н.

изга̣бо̀сва̣м *несв.* Принуждавам. Изга̣бо̀са̣ ма̣, та̣ му гу да̀да̣х.

ѝзга̣га̣ (стб. иѕжєга) *ж.* Неприятно усещане на киселини от стомаха. ♦ Има̣м ѝзга̣га̣ - вървят ми киселини.

***издьа̣рьа̣льѐнчва̣м са̣** *несв.* Сопвам се някому, скарвам се като заемам застрашителна поза. Ейнъ̀й му са̣ издьа̣рьа̣льѐнчи, чи са̣ фтрѐса̣.

излу̀штьва̣м са̣ *несв.* 1. Изсулвам се, измъквам се. Излу̀штил хи са̣ йа̣ ро̀гува̣н. 2. *прен.* Измъквам се, изкръшквам. Излу̀шти са̣ ка̣ту мо̀кро̣ ко̀тьа̣.

измàйчвạм *несв.* Свършвам, затривам. Сьȅмету нạ пạтèрạтạ сạ йạ измàйчилу.

*__измạйӱткọвạм__ и **измạйӱтквạм** *несв.* Измамвам, увещавам някого с хитрост. Измạйӱткạ гу дạ йạ пӱсньạ нạ пọчѝфкạ.

измèть (ар. hizmet) *м.* Работа, слугуване. Тà му прàвьạщạ измèтьạн.

измѝцạм *несв. остар.* 1. Издърпвам един конец от прежда или от тъкан. 2. Измъквам кол, забит в земята. Измѝцạлạ сạм фạсӱльọви кòльạ ут дọлȍн. 3. Издърпвам и примъквам нещо към себе си. Льу ги измѝцạ нạх нèгạ.

измȍрцквạм *несв.* 1. Изтеглям, издърпвам. 2. Извършвам тежка работа, изнасям я на плещите си. Измȍрцкạхмьạ трӱпьạньạ ду пȍтьạн. 3. Изкачвам. Сѝлум измȍрцкạх бạѝрạс.

измӱцльạн и **измӱцльен** *прил.* Изпулен, отслабнал, с хлътнали бузи. Êцạ сạ йạ измӱцлилу.

изнàдьвạм сạ *несв.* Загубвам надежда. Изнàдьạх сạ дạ гу чьȅкạм.

*__изрӱшквạм__ *несв.* Изгонвам някого позорно. Изрӱшкạ гу кạту мрѐснọ кòтьạ.

изулèсвạм сạ *несв.* Бягам от работа, клинча. Ейнвà сạ ȅцạ изулèсвạ.

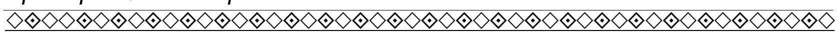
инжьȅфикирлѝйạ (тур. ince + fikirli) *м.* Мнителен или суетен човек. Ейнòйạ йạ инжьȅфикирлѝйạ, ȅцạ му сạ вòди ạкълạн.

исѝк (тур. eksik) *нарч.* По-малко от необходимото количество, с недостиг. Ейсòлкувạ йạ исѝк.

искàть (ар. iskât) *м.* Дребни монети, които се раздават на гробището. Двèньạ рạздàвạхạ искàтьạн нạ грòбьạну.

искилифèньчạн и **искилифѝньчạн** *прил.* Изопачен, преиначен; заплетен. Ни мòгạм дạ гу прòчьạтạм, ȅцạ йạ искилифѝньчạну.

испạ(л)здьȅвạ *несв. 3 л. ед.* Омеква (за лук), става негоден за сеене. Лӱкạс йạ испạздьȅл, ни вȍрши рàбутạ.

испạндàльчвạм сạ *несв.* Излизам на показ. Испạндàльчил сạ йạ нàй утпрèш.

испạрхỳльвạм сạ *несв.* Изсипвам се. Цàльạн сạ йạ испạрхỳлил.

испритумо̏лнувạм *несв.* Измъчвам, изтормозвам някого с мъмрене, с хулни думи и лошо отношение. Испритумо̏лнạ мạ вѐйкьạ.

испỳльвạм сạ *несв.* 1. Пуля се, блещя се. 2. Скарвам се, смъмрям. Ейнъ̀й хи сạ испỳли, чи тà сạ смо̏рзнạ.

истạпàньвạм и **истạпàнчвạм сạ** *несв.* (вж. **испạндàльчвạм сạ**).

***истьạфèньвạм сạ** *несв.* Протягам се, проскам се, излежавам се. Истьạфèнил сạ йạ с вèсникạн и хùч ниту вùкạ.

исто̏кнувạм *несв.* Наказвам, възмездявам. Тò шạ гу гòспуть исто̏кньạ.

иструштье̏вạм *несв.* Казвам неприятна истина на някого, изобличавам, порицавам. Ейнъ̀й гу иструштье̏, чи йе̏ сạ усрạмутùх.

истỳфиньѐвạ *несв. 3 л. ед.* Измирисва, изветрява. Гạсто̏с йạ истỳфиньѐл.

исцùбрạн *прил.* Изцъклен, прозрачен. ♦ нèбọсọ сạ йạ исцùбрилу – небето е станало ясно, безоблачно, яркосиньо.

исчурудье̏свạм *несв.* Тормозя с постоянно мъмрене, додявам. Исчурудье̏сạ гу àртък, умọрù гу.

ùштạм *несв.* Искам, настоявам. Нèмạ срàм, льу ùштьạ.

Й

йо̏мнувạм *несв.*, **йо̏мнạ** *св.* Тръгвам да обикалям. Льу си дòйдьạ и йо̏мнạ пу сèлу.

йỳмьạ[1] *ср.* Име. Чьạстùту йỳмьạ!

йỳмьạ[2] *ср.* Виме. Мàшạлạ, кạквò йỳмьạ йạ стòрилạ крàвạсạ.

К

кạбàдạйлôк (тур. kabadayılık) *м.* Показност, перчене, ненужна смелост. Льу кạбàдạйлôци згàдạ.

***кạблùцạ** *ж.* Ведро, дървен съд за вода, мляко и др. Путквàсвạхạ мльѐку ф кạблùци.

кạвạртùсвạм *несв.* Забелвам, запържвам. Ни сȍм кạвạртùсạлạ мàнжạсạ.

***кàдьạш** *м.* Пушек. Вȍтрạ ни мòжьạ дạ сạ дùшạ ут кàдьạш.

кạздùсвạм (тур. kızdırmak) *несв.* Разярявам се. Айнъ̀й мạ кạздùсạ, чи ми ùдьạшạ дạ гу шчу̀кạм.

кạзȍлкạ *ж.* 1. Сорт круши. 2. *прен. умал.* Галено название на малко дете. Вòх нạ бàбạ кạзȍльчицạнạ!

кạйнàк (тур. kaynak) *м.* Бързо темпо (за работа, свирня, игра). Айнạкȍф кạйнàк му дàдьạ!

кạйрѐть (ар. gayret) *м.* Намиране на начин, възможност, желание. Стòри ли штиш кạйрѐть дạ дòйдиш?

кạлàм *м.* Дървена шпула за навиване на прежда. Нạвùвạт сạ кạлàмьạтьạ, тạ дạ сạ уснọвѐ чѐргạнạ.

кạлкạтȍ *ж.* Кливолица, завой. Ливàдạнạ хми йạ ду кạлкạтȍна.

кạльмàнкạ[1] *ж. умал.* Кума. Дạрùхạ и му̀тькạнạ кạльмàнкạ.

кạльмàнкạ[2] *ж.* Невестулка. Пу грạдùнạсạ хòди кạльмàнкạ.

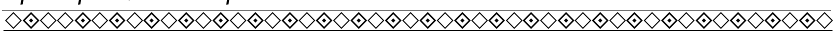
кạлтàтạ *м.* Кум. Тòй хми йạ кạлтàтạ.

кạльчу̀ньạ *мн.* Чорапи, ушити от аба; високи терлици. Изльѐлạ йạ пу кạльчу̀ньạ.

кàмạтạн (гр. καματερός) *прил.* Хубав, красив. Стàнạлạ йạ ѐцạ кàмạтнạ.

кạндùль *м.* Газеник. Свьѐтьни ми с кạндùльạ.

кạндилòсвạм *несв.* Обикалям, миткам. Кạквò льу кạндилòсвạш, зàпри сạ.

ка̣па̣клѝйа̣ *ж. остар.* Сахан с похлупак. Ейсàйа̣ ка̣па̣клѝйа̣ ми йа̣ о̣стàна̣ла̣ ут мàйка̣.

*__ка̣пѝца̣__ *ж.* Околоплодник, гушка, шушулка (pericardium). Жу̀пи сàмо̣ пȍльнитьа̣ ка̣пѝци.

ка̣ра̣вàна̣ *ж.* 1. Голям меден леген. 2. *прен.* Название на пълен човек с голям задник. Стàна̣ла̣ йа̣ а̣йса̣кàва̣ ка̣ра̣вàна̣.

ка̣рàкулàк *м.* Голям закривен нож. Дрȍхо̣ кеха̣йѐ̏ йа̣ имàл гульѐ̏м ка̣рàкулàк.

ка̣ра̣чьѐ̏р *м.* Който кара овцете при доенето. Зѝма̣ха̣ дьа̣цà за̣ ка̣ра̣чьѐ̏ра.

ка̣рдьȍ (гр. καρδιά) *ж.* Зеле. Изва̣ди ка̣рдьȍ да̣ свиèм а̣прàци.

ка̣ркȍм (тур. kırkım) *м.* Стрижитба на овцете. Утра̣ ша̣ ва̣рвѝм на̣ ка̣ркȍм, та̣ збèри ха̣рàра̣ньа̣.

ка̣рмѝлу *ср.* Приготвен фураж с повече сол за добитък. Рàссипи ка̣рмѝлуну ф ко̣ритàна̣.

*__ка̣рȍпин__ (от ар. garip) *прил. неизм.* Горкия, нещастния (за израз на съчувствие и съжаление). И тò, ка̣рȍпина̣, мȍчи и са̣ на̣пѝна̣.

ка̣рпу̏за̣ (перс.>тур. karpuz) *ж.* Диня. Дунèли са̣ ка̣рпу̏зи и ка̣у̏ньа̣.

ка̣ртȍл *м.* 1. Остра ситна трева. Офцèньа̣ ма̣льѐ̏ьа̣т пу ка̣ртȍла̣н. 2. Местност над Момчиловци. Мàндра̣на̣ йа̣ на̣ Ка̣ртȍла̣н.

ка̣рчинòва̣м *несв.* Боледувам, слабея. Нивьѐ̏ста̣са̣ ѐ̏ца̣ ка̣рчинòва̣.

ка̣рчульѐ̏ба̣м *несв.* Трудно ходя, вървя едвам-едвам. Ка̣рчульѐ̏ба̣м пу вȍтра̣.

кàта̣ *мест.* Всеки. Кàта̣ дèнь ми са̣ убàжда̣.

ка̣у̏нь (тур. kavun) *м.* Пъпеш. (вж. примера по-горе).

*__ка̣шмьа̣рòва̣м са̣__ *несв.* Подигравам се. Нимòй са̣ ка̣шмьа̣рòва̣ с мèньа̣.

*__кьа̣ркèль__ *м.* Спирала, кръг. Свѝлу са̣ йа̣ на̣ кьа̣ркèль ут бòлька̣.

къạчồ (тур. keçe) *ж.* 1. Нещо сплетено, степано. 2. Човек, който се келеши, запъва се, държи на своето. Гульѐмạ йạ къạчồ.

келебѐк (тур. kelebek) *м.* Метил, болест по овцете. Офцѐньạ сạ фа̀тили келебѐк.

кѐпьạ *ж.* Ямурлук. Кѐпьạнạ му йạ го̀лạ во̀дạ.

кѐсạньạ *нарч.* Произволно. Одрѐ̂зạ гу кѐсạньạ.

киба̀рин (ар. kibar) *м.* Претенциозен, придирчив човек. Гульѐ̂м киба̀рин йạ, ни уга̀дạ му сạ.

кикьồ (тур. keke) *ж.* Пелтек. Уйку бьạ кикьồ, зạкикѝсвạщạ.

кильѐ̂ф *м.* Кожена шапка. ♦ скрọѝ му кильѐ̂фạ – закани му се, дигна му мерника.

*__кѝмạн__ *прил.* Унил, тъжен. Синồс хи йạ ѐ̂цạ кѝмạн.

кипчồ (перс. kepçe) *ж.* Голям бакърен черпак. Сѝпи ми ạднồ кипчồ бạркạнѝцạ.

*__кичьѐ̂р__ *м.* Кичур, грозд. Зồми си ạдѝн кичьѐ̂р гро̀здьạ.

кичѝлкạ *ж.* Пискюл от рязани конци, използван за украса. То̀рбиньạ бьạхạ с гульѐ̂ми кичѝльки.

клạбу̀к *м.*, **клạбу̀ци** *мн.* Кълбо, вълна. Ту̀рмạсạ вạрвѝ на клạбу̀ци.

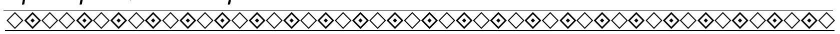
*__клạшнѝк__[6] *м. остар.* Мъжки елек от аба, ошарен с гайтан. Мồскитьạ но̀сạхạ клạшнѝци.

кльѐ̂йнạ *св.* 1. Да почервенея изведнъж, да нахлуе кръв в лицето ми. Бу̀зисạ ми кльѐ̂йнạхạ. 2. Да ударя. Га̀ му кльѐ̂йнạ ạднồ...

*__клѐп__ *м.* Клюка, клевета. Изльѐ̂л му йạ клѐп.

клѐпьạм (стб. клєпати) *несв.* 1. Бия камбана. Клѐпьạт зạ умрѐ̂лу. 2. Мигам. 3. Клюкарствам. 4. Чакам, бездействам. Клѐпьạ пу ца̀ль дѐнь нạ пạвильо̀нạн.

[6] Ст. Кабасанов дава думата с друго значение – ‘горна женска дреха, която покрива гърба и плещите’ (Кабасанов 1956: 76).

***клѐт** (стб. клѣть) *м.* Стая, в която се пазят дрехи или хранителни продукти. Одньаси дрѝписа̣ ф кльа̣то̏н.

кльештѝна̣ *ж.* Подтик, желание. Кльештѝна̣ му е да̣ гу стòри.

***клѝн** *м.* Баница. Ȇлу ми са̣ йа̣ клѝн с ко̣прѝва̣.

клòча̣м *несв.*, **клòкна̣** *св.* 1. Вра, да завра. Вудо̏са̣ йа̣ клòкна̣ла̣. 2. Шавам, не стоя мирно. Сѐди мѝрно̣, стѝга̣ си клòча̣лу.

клу̀ф *м.* Кълн. Па̣тѐра̣на̣ ѐца̣ йа̣ клувьѐса̣ла̣, пу̀сна̣ла̣ йа̣ а̣йса̣кѝва̣ клу̀во̣вьа̣.

***ко̣ла̀к** *м.* Кравай, малка питка, мекица. Упо̏ржила̣ са̣м кула̀ци.

кòльуву *ср.* Жито, което се прави за помен на мъртвите. Ф со̏бута̣ ша̣ нòсим кòльуву за̣ умрѐлитьа̣.

ко̣нуштѝсва̣м са̣ (тур. konuşmak) *несв.* Разговарям с някого, правя му компания. Ца̀ла̣ вѐчьа̣р са̣ ко̣нуштѝсва̣ха̣.

кòпа̣нь *м. остар.* 1. Дървена чукалка за пране на дрехи на реката. Ша̣ о̀бърна̣ кòпа̣ньа̣. 2. Злепоставяща обида, подигравка. ♦ кòпа̣нь за̣ кòпа̣нь, до̏рву за̣ до̏рву.

ко̣па̣ньѐсва̣м и **купа̣ньѐсва̣м** *несв.* Използвам нечии постъпки или думи, за да изблича, злепоставя и унижа събеседника. Айна̀йа̣ жена̀ ѐца̣ ко̣па̣ньѐсва̣. Фсѐ гльо̏да̣ да̣ ма̣ купа̣ньѐса̣.

кòпка̣ *ж.* Копче. Па̀дна̣ла̣ му йа̣ кòпка̣на̣.

***кòрдьа̣(м)** *несв.* 1. Нареждам, подреждам. 2. Оплаквам мъртъв човек. Ма̀йка̣на̣ ѐца̣ му кòрдьа̣ша̣.

кòта̣ра̣ (стб. котара) *ж.* Кошара. Фка̀ра̣л йа̣ о̣фцѐньа̣ ф кòта̣ра̣на̣.

***ко̣чѐнь** *м.* Гулия, алабаш. Сва̣рѝла̣ съм ѐца̣ бла̀га̣ ма̀нжа̣ ут ко̣чьѐнь.

кòшник *м.* Дървен кош пред камината. За̀ка̣чи ла̀мба̣та̣ на̣ кòшника̣.

***кȍжạль** *м.* Изкусно украсен и оцветен прът, на горния край на който се поставят цветя и който се носи при сватбено шествие. Êцạ кàмạтạн кȍжạль сạ стòрили.

кọкọлèдạ *ж.* Мъжка горна дреха, която навремето са шиели предимно кехаите и чорбаджиите. Пòп Сàво, гà йạ бѝл дàскạл, тạ йạ шѝл и кọкọлèди.

кȍлкạ *ж.* Кълка. ♦ **стòри кȍлкạ** – отметна се.

кȍльченицạ *ж.* Тъкана кърпа, с която се дарява близка родственица и се слага отстрани на миндила (престилката). Ис(т)кàли бьạхạ ȅцạ кàмạтни кȍльченици.

кȍндạлкạ *ж.* 1. Пискюл, висулка. Снòштạ прàвихмьạ кȍндальки зạ деверскѝньạ тòрби. 2. *прен.* Галено название на малко дете.

кȍснувạм (стб. коусити) *несв.*, **дạ кȍснạ** *св.* Хапвам, ям. Кȍсни, тугàвạ вȍрви!

крạвèн *прил.* Здрав, червендалест. Мòмчьạну хи йạ ȅцạ крạвèну.

***крạпạндèль** *м.* Къс човек. Вѝш сạ кạкȍф си крạпạндèль.

***крạсàт** *прил.* Малко, приятно кисел. Ейсьȅйạ ȅбạльки сạ крạсàти.

крàтạм (стб. кратити) *несв.* Свършвам. Крàти ми сạ брàшнуту.

крȅкуть *м.* Крякане. Нạштèскạ имьȅ гульȅм крȅкуть, пòр йạ удȕшил ạднȍ кọкòшкạ.

***крȍк** *м.* Кръгла дъска, върху която се точи тесто. Дѝньу ми йạ стòрил нòф крȍк.

***крȍп** (стб. кржпъ) *прил.* Къс. Крȍпọ тạ тȍпọ - къс и тъп (набит). Всè йạ крȍпọ – винаги не достига.

***крȕпкạ** (стб. кроупа) *ж.* Малка частица от някакъв продукт за ядене (сол, захар и др.). Тȕрих льу ạднȍ крȕпкạ мàсạлцạ.

***крȕх** (стб. кроухъ) *м.* Бучка, малка частица. Нèмạмьạ крȕх сòль.

***кӯдьạ(м)** (стб. коүдити) и **кӯдьạм** *несв.*, **кӯднạ** *св.* Целувам. Ейзгà сạ кӯдьạт пут пȍть и нạт пȍть.

кудгà *нарч.* Като че ли. Кудгà гу ни знàм!

кӯзнạ *неопр.* Синкопиран слят вариант на “кой знае”. Кӯзнạ дъ̀ли штьạ дò.

***кӯзньạ** *ж.* Ковачница, железарска работилница. Вȍри ду агӯпскạнạ кӯзньạ вѝш гòтви ли сạ мòткиньạ.

кӯкạлькạ *ж.* Ток на обувка. Нạврȅлạ сạ йạ нạ висòки кӯкạльки.

***кукӯдạ** *ж.* Юмрук. Гà му млàтнạ ạднȍ кукӯдạ...

кукудàркạ *ж.* 1. Игла с топче, топлийка. Нàйди ми ạднȍ кукудàркạ дạ сạ зàкутльạм. 2. *прен.* Галено название на малко, топчесто дете. Кукудàркạ неạднȍ!

***кукӯль** *м.* Малка купчина във вид на конус. Гọльȅм кукӯль усрà.

кӯлạф *прил.* Несръчен, необигран. Êцạ йạ кӯлạвạ, нѝшту ни мòже дạ прàви.

кумàш *м.* Чешит, особняк. Тò ку бьạ нè тạкȍф кумàш, тạ нимьȅ дạ ọстàньạ биз рàбутạ.

кундàп *м.* Канап. Вȍрзи гу хӯбạву с кундàпьạ.

кундуржѝйạ (тур. kunduracı) *м.* Обущар. Ф сèлу имьȅ трọѝцạ кундуржѝйạ.

купàньạ *ж.* Специално скована сандъче с три стени, с което се носи кал на рамо. Дòньạси ạднȍ купàньạ кàл.

купạньȅсвạм *несв.* (вж. **кọпạньȅсвạм)**.

курàк (тур. kurak) *м.* Суша. Фàти гульȅм курàк.

кӯрạшницạ *ж.* Кокоше изпражнение. Нạстȍпилу йạ кӯрạшницạ.

курдѝсвạм (тур. kurdurmak) *несв.* 1. Нагласявам, настойвам. 2. Поставям някого на място, давам му да разбере. Шạ тạ кòрдисạм йạ тèбьạ!

курдѝсвạм сạ *несв.* Обличам се добре, стягам се, глася се. Къдè сạ си курдѝсạлạ?

куркма̀ч (тур. korkut, kurmak) *м.* Гъсто сварено прясно овче мляко наесен. Гостѝха̣ на̣ с куркма̀ч на̣ ма̀ндра̣на̣.

курмо̂̀ *ж.* Шега. Стòрил му йа̣ курмо̂̀, мѐтна̣л гу йа̣.

курса̀к (тур. kursak) *м.* Млечни зрънца в стомаха на бозаещо животно. Мỳтьку гу закòлиха̣, имье̂̀ курса̀к ф сто̣ма̀ха̣н.

куртулѝсва̣м (са̣) (тур. kurtulmak) *несв.* Отървавам (се) от нещо мъчно, трудно. Гòспо̣ да̣ гу про̣стѝ, куртулѝса̣лу са̣ йа̣.

кьура̀к *м.* Малък чук. Пòда̣й ми кьура̀ка̣ да̣ пòдко̣ва̣м мỳлька̣су.

***кỳтьа̣(м)** (стб. коуттити) *несв.* Отглеждам, изхранвам. Изкỳти го̣ - отгледа го.

кỳтьа̣л и кỳтьел *м.* Гаванка за чукане на чесън, орехи и др. Шчỳка̣й чѐсън ф кỳтьа̣ла̣.

***кỳткам** *несв.*, **кỳтна̣** *св.* Катурвам, търкалям, бутам. Отсуни гу, да̣ гу ни кỳтним. **~са̣.** Разваля се, да се развали. Гла̣вьа̣што̂̀ са̣ кỳтна̣.

кỳтльа̣к *м.* Кутре. Пуре̂̀за̣л са̣ йа̣ на̣ кỳтльа̣ка̣н.

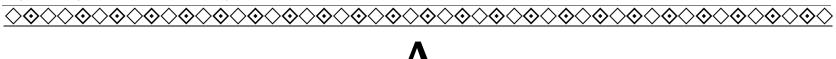
кутло̣мòза̣ *мн.* Пространството между зидарията и покрива на постройка (където започва стряхата). Скрѝи гу ва̣ф кутло̣мòза̣ньа̣.

кутрѝ, **кутра̀**, **кутрò**, **кутрѝ** (стб. которъıи) *мест.* Кой, коя, кое, кои. Кутрò е ейтва̀ жѐнску?

куца̀кь *м.* Задната част на самара. На̣ куца̀ка̣ са̣ за̣ка̀ча̣ во̂̀жьа̣то̣ да̣ са̣ стьо̂̀гньа̣ твạро̂̀т.

кушье̂̀к (тур. kuşak) *м.* Греда, поставяна на равнеж при каменна зидария. Кушье̂̀цитьа̣ са̣ изгнѝли.

кьустѐк (тур. köstek) *м. остар.* Мъжки накит, който се носи отпред на сребърна верижка – няколко сребърни синджира с висулки за часовник и др. Кеха̣ѐтьа̣ нòса̣ха̣ хỳба̣ви кьустѐци.

Л

лạѝцạ *м.* Лъжица. Лạѝцитьạ сạ нѐ умѝти.

лàйạм и **ọтлàвạм** *несв.* Отговарям невъзпитано, непочтително. Нạ стàри льỳдьạ сạ ни ọтлàвạ.

лàн *прил.* 1. Рехав. Ецạ йạ лàнку прѐлусу. 2. Отпуснат, ленив. Хѝч ни гàльạм лàн чильѐ̂к.

лạпчѝньạ *мн. остар.* 1. Шити от аба терлици, високи до глезените, рязани отпред и закопчани с две-три телени копчета. 2. Плетени терлици до глезените. Хòди пу лạпчѝньạ вỏ̀трạ.

лàхạнạ (гр. λάχανον) *ж.* Зеле. Сварѝлạ сạм лàхạнạ.

***льạдỳнкạ** *ж.* 1. Ледена висулка. Пòглыạдни кạквѝ льạдỳнки сạ сạ спỳснạли ут стрьѐ̂хạнạ. 2. Прен. – добре облечена и красива жена. Зạгàлил йạ ѐ̂цạ хỳбạвạ мọмà, льạдỳнкạ.

льạнчỏ̀ *ж.* Подкова. Пòдạй ми льạнчỏ̀тạ дạ пòдкọвạм мỳльạсу.

льạтнѝцạ *ж.* Ръж, която се сее през пролетта. Сьѐ̂ли ли стьạ льạтнѝцạта?

льạшкòтьạм *несв.* Измъквам се, избягвам да правя нещо, което не искам. Льу льạшкòти, льу убибьàгвạ.

лѐльчạм сạ *несв.* Забавлявам се, играя си. Лѐльчạм сạ с дьạцàсạ.

***лѐтвọ** *нарч.* Косо, полегато. Ейтàм йạ пò лѐтвọ.

льѐ̂ким (ар. lâkin) *част.* Ама че – израз на неодобрение. Льѐ̂ким гу рѐчạ!

***лѝбạ** *несв.* Неохотно поема нещо с устните, неохотно яде (обикновено за животни). Кравạсạ сѝлọм лѝбạ брạшнòсọ.

лѝльạх *част.* Горкия, милия – израз на съчувствие. Лѝльạх рòба!

лѝнкạм *несв.* Тичам, обикалям. Къдѐ льу лѝнкạш?

***литѝ**[7] *несв. безл.*, **лѐтньạ** *св.* Вали, да завали. Лѐтнạ сньѐ̂к.

---

[7] Ст. Кабасанов дава думата с фонетичен вариант летѝ (Кабасанов 1956: 77).

лѝтрọвицạ и **рѝтловицạ** *ж.* Обелено дълго дърво с диаметър от 5 до 10 см. Нạгудѝл съм лѝтрọвици зạ чạтѝйạтạ.

лѝчнувạм *несв.*, **дạ лѝчнạ** *св.* Плисвам, изливам, разливам. Лѝчнạ му вȍдạ дạ му вạрвѝ.

лȍмьạм (стб. ломити) *несв.* Чупя, разчупвам. Лȍмим пѝтạ зạ здрàвьạ.

лȍптьу *м.* Човек, който много яде. Мȍн стàрạц йạ гульȅм лȍптьу.

**лȍчкạ* (стб. лоүкъ) *ж.* Яма, вдлъбнатина. Стȍри лȍчкạ дạ фȍрляме пạтèрạсạ.

**лȍгунь*[8] *м.* Храна за добитък, която се приготвя обикновено от хляб и брашно. Нàдрọби лȍгунь ф пȍсникạ.

льȍпкạ *ж.* Лепка, досадник. Ейсвà дьȅтьạ йạ гульȅмạ льȍпкạ.

***льȍскạ сạ** *несв.* Светка се. Стрàх мạ йạ, гà сạ льȍскạ.

лȍхкạм сạ *несв.* Лутам се, ходя напред-назад. Пу цàль дèнь сạ лȍхкạ.

лȍчạм *несв.* Разделям, отделям. Утрạ шạ лȍчим ọфцèньạ.

***лȕ, льȕ** (стб. любо) *нарч.* Само, щом като и др. Лу дȍйдьạ и сạ зạкàрạ.

***лугьȍ** *ж.* Вид, разновидност. Имạ кạквѝ ни штèш лугè.

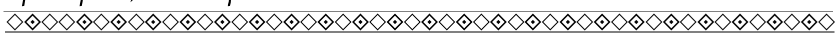
лунгурȍвạм *несв.* Скитам, кръшкам. Гульȅм лунгȕрин йạ, льу лунгурȍвạ.

***льȕбьạ(м)** (стб. любити) *несв.* Целувам. Нивьȅстạнạ льȕби дȅдọнọ и бàбạнạ.

льунжупèрин *м.* Алчен за земя човек. Гульȅм льунжупèрин йạ, дàй му зèмьạ и гу ȍстạви.

***льȕт** *прил.* Кисел. Кạрдьȍсạ йạ ȅцạ льȕтạ.

[8] Според Ст. Кабасанов тази храна се дава на кравата, когато се дои, за да се излъже и да пусне млякото (от лȍжê).

***льутѐш** *м.* Киселец. Срȍшту ф ливȁдạнạ йạ пȍлну с льутѐш.

льу̀ту *ср.* Напитка от накиснати във вода киселици, шипки и други сушени плодове. Стȍрилạ сạм ȅцạ ху̀бạву льу̀ту.

М

мạгạрѝсвạм *несв.* Мъмря, критикувам. Мạгạрѝсвạ гу чȍстиш.

мàгерạм (гр. μαγειρεύω) *несв.*, **дạ измàгерạ** *св.* Готвя, правя нещо. Кạквȍ си измàгерил?

мạждрȅфкạ *ж.* Вид дърво, ясен. Ут мạждрȅфкạ сạ прàвьạт дȍрвени лаѝци и кипчѐ.

мạжѝр (ар. muhacir) *м.* Бежанец, преселник. Ф мạхạлȍсạ ѝмạмьạ мнȍгу мạжѝрạ, зạтвà прàвимьạ мạжѝрски прàзник.

мạзȍньạц *м.*, **мạзȍнцạ** *мн.* Метални клинове с халки, на които се е закачвала люлката. Оштьạ сидьȍт мạзȍнциньạ нạ тạвàнạн.

***мạйу̀ткạ** *м.* Хитрец, човек, който успява с хитрост и упорство. Чу̀вạй сạ ут нѐгạ, гульȅмạ йạ мạйу̀ткạ.

мạксу̀л *м.* Със събирателно значение – млечни продукти (мляко, масло, сирене). Трьȅвạ дạ сạ измѝйạт сȍдувьạтьạ ọт мạксу̀лạ.

мàлạчку, мàлạчинку *нарч.* Мъничко. Сѝпи ми мàлạчку сọльчѝцạ.

мạльạшѝнạ и **мạлешѝнạ** *м.* Помощник на овчар в мандра, обикновено момче. Дàли сạ дьȅтьạну мạльạшѝнạ.

мạльȅйạм *несв.* Стоя отпуснат, бездействам. Дà мạльȅйạт ọфцѐтьạ, ȍстạви ги.

***мàльньạ** *нарч.* По-добре, за предпочитане е. Мàльньạ дạ збѐрạ сьạнȍтọ, чи тọгàвạ дạ сạ у̀вьạдạ.

***мạму̀лькạ** *ж.* Нещо смачкано, свито. Стȍри гу нạ мạму̀лькạ.

ма̣на̀ль *м.* Железен свещник в църква. Свьѐти ка̣ту ма̣на̀ль.

ма̣нда̀лка̣ (ар. mandal) *ж.* Дървено, ръчно изработено приспособление за затваряне на врата. Бу̀тьни ма̣нда̀лка̣та̣.

ма̣ньо̀̂ (ар. mania) *ж.* Овъртане, по заобиколен начин. То̀ му гу ка̀за̣ с ма̣ньо̀̂.

ма̣ра̣зо̀̂ *ж.* Омраза, смразяване. Сто̀рили са̣ си ма̣ра̣зо̀̂.

ма̣ра̀с (ар. maraz) *м.* Болест по овцете, по добитъка. Офцѐнья̣ са̣ фа̀тили ма̣ра̀с.

ма̣ру̀нка̣ *ж.*, **ма̣ру̀нки** *мн.* Вид жълти продълговати сливи. На̣бра̀л йа̣ ца̀ла̣ то̀рба̣ ма̣ру̀нки.

ма̣рмуни̇̀са̣м и **ма̣рмури̇̀са̣м** *несв.* Мърморя, недоволствам. Сти̇̀га̣ си ма̣рмуни̇̀са̣л.

ма̣рмуни̇̀сник *м.* Мърморко. Ейнва̀ йе гульѐ̂м ма̣рмуни̇̀сник, ни̇̀шту му са̣ ни уга̀да̣.

ма̀та̣ра̣ *ж.* 1. Манерка. 2. Обидно название – празна глава. Ма̀та̣ра̣ та̣ка̀ва̣!

*__ма̣ха̀лка̣__ *ж.* Кочанът с царевичните зърна на него, мамул - царевица. Ку̀пи и мѐнья̣ а̣дно̀̂ ма̣ха̀лка̣.

ма̣ха̣но̀ва̣м *несв.* (от тур. mahana) Недоволствам. Са̀мо̣ зна̀йа̣т да̣ ма̣ха̣но̀ва̣т.

ма̣чо̀ла̣ *ж.* Зидарски чук. Стро̣ши̇̀ ми са̣ ца̣по̀̂с на ма̣чо̀ла̣са.

мьа̣жо̀̂ и **мьежо̀̂** (тур. диал. meci) *ж.* Безплатна работа в помощ на нуждаещ се близък или познат човек. Збра̀ли са̣ са̣ на̣ мьа̣жо̀̂ да̣ принесо̀̂т ту̀хлинья̣.

мьа̣ртьа̣ли̇̀са̣м *несв.* Едвам-едвам вървя и говоря, чувствам се отпаднал. Зо̀̂лу да̣ мьа̣ртьа̣ли̇̀са̣, нѐма̣ да̣ му йа̣ за̣ в дльо̀̂гу.

мьа̣руни̇̀сник *м.* (от *мьѐ̂ри са̣*) Човек, който се вре навсякъде, който не знае къде му е мястото. Гульѐ̂м йа̣ мьа̣руни̇̀сник, фсьѐ̂ка̣де са̣ мьѐ̂ри.

мейдàнь (ар. meydan) *м.* 1. Пространство, площ. 2. Свободно време. Гà нàйдạ мейдàнь, шạ дòйдạ. ♦ **нạ мейдàнь** – налице. Нèмạ нùшту нạ мейдàнь.

мекьạржùйạ (ар.>тур. mekâreci) *м.* Човек, който придружава обоза. Рỳкнạли гу сạ зạ мекьạржùйạ.

мелемьồ (тур. meleme) *ж.* Завеян, отнесен човек. Ейнòйạ йạ гульềмạ мелемьồ.

мèлнувạм *несв.*, **мèлнạ** *св.* Удрям. Айнъ̀й мạ мèлнạ, чи ми причьạрньề. ♦**дạ мạ мèльньạ** – да ми дойде изведнъж наум, да ми се приискa. Мèлнạ мạ дạ ùдạ ду утвồдьạ.

мèчạм сạ *несв.* Заканвам се заплашително, плаша. Крàвạнạ ни бодè, сàму сạ мèчи.

мèштрạ *ж.* Майстор. Шạ хми трềвạт мèштри зạ кồштạнạ.

мьềсạм *несв.* 1. Приличам. Ецạ си мьềсạ бубàйкạ му. 2. **мьềсạ** *безл.* Изглежда. Мьềсạ нèмạ дạ дòйдạт.

миềльник *м.* Мивка. Остạви чьềшисạ нạ миềльникạ.

миềчкạ *ж.* Парцал или гъба за миене на чинии.

миждьồ (перс. müjde) *ж.* Известяване и подарък за добра и очаквана случка. Тù ми зồ миждьồтạ.

*****миживỳнин** *м.* Подозрителен, малоумен, натрапничав човек. Стàнạл йạ гульềм миживỳнин.

*****микрỳф, микрỳфин** *м.* Нахален човек, досаден; тромав човек. Микрỳфин ọпустьềлски!

мùндạль (гр. μύγδαλο) *м.* Бадем. Дунèл бьạшьạ мùндạльạ ут курбèтьạ.

*****миньдùль** (ар.>тур. mendil, гр. μαντήλι) *м.* Домашнотъкана престилка. Нàшсạ миндùльạ сạ пò кàмạтьни.

минтòсвạм *несв.* Обикалям, скитам. Дьạцàсạ минтòсвạт пу цàлạсạ мạхạлồ.

мирàс (ар. miras) *м.* Наследство. Айнàйạ ливàдạ му йạ мирàс.

мисàль (гр. μεσάλι) *м.* Ръчно тъкана кърпа, която се постила на софрата и върху нея се нарежда яденето. Мàйкạ пустùлạшạ мисàльạ и тỳрạшạ ềдьувуту.

му̀чкạм *несв.* Почиствам с гребен кълчищата. Измичкạй кạльчиштàсạ, дạ нạпрạдѐм кòнцạ.

млечòк *м.* Мека трева. Крàвạсạ ѐцạ гàли млечòк и спу̀скạ мльѐ̏кọнọ ут нѐгạ.

мọмàр *м.*, **мọмàрạ** *мн.* Годежари, които отиват при родителите на момата да я искат. Снòштạ сạ хòдили мọмàрạ дạ йạ ѝштạт.

мòрạн *прил.* Тъмно червен. Имьѐ̏х ѐ̏цạ кàмạтнạ мòрạнạ кọпрѝньạнạ кȍрпạ.

мọтọвѝлкạ *ж.* Дървен чатал за намотаване на прежда. Свàли прѐлọсọ ọт мọтọвѝлкạса.

мȍлькнувạм *несв.*, **дạ мȍлькнạ** *св.* Млъквам, замлъквам. Ни мȍлькнувạ, льу нạвȍрвьạ.

мȍмạрạц и **мȍмạрец** *м.* 1. Буболечка, виреещa в тиха вода. 2. Тих, потаен човек. Ейнвà йе гульѐ̏м мȍмạрạц.

мьȍнạм *несв.*, **смьȍнạм** 1. Ръчно чукам коноп, за да остане ликото. Мьȍнạхмьạ кунòпạльạ. 2. Бия, удрям. Шạ тạ смьȍнạм. 3. Говоря без спиране. Кạквò льу мьȍниш нѝшту и нѝкạквọ.

мȍрснọ *субст. прил.* Блажно ястие. Ни ѐ̏м мȍрсну.

мȍрчкуль *м.* 1. Вид гъба. 2. Сух, сбръчкан човек. Стàнạлу йạ кạту мȍрчкуль.

мȍску *субст. прил.* Мъж. Мȍскиньạ бехạ нạ курбѐть.

мȍтьạй и **мȍтьей** *м.* Мътна течност, мътилка. Вѝш кạкȍф йạ мȍтьạй, нимòй гу пѝ.

мьȍцạм *несв.* Говоря бавно, несигурно, със запъване. Стѝгạ си мьȍцạл!

*__мрàзи__ *несв. безл.* Студено е. Мрàзи ми - студено ми е.

мрьѐ̏нкạ *ж.*, **мрьѐ̏нки** *мн.* Сенки под очите. Стàнạли хи сạ мрьѐ̏нки пут ọчѝньạ.

музȍ *ж.* Озъбен кон, муле. Кạквò са хѝлиш кạту музȍ?

мулàвьạм и **мулàвьạм** *несв.* Дъвча с усилие, без апетит. Мулàви гу пу устàнạ, ни мòжьạ дạ пọглѝштạ.

мунạсѝп (ар. münasip) *нарч.* Подходящо. Ейсвà йе мунасѝп да стàне.

*****мỳстьạ** *несв.* Цапам. Нимòй мỳсти ạйтàйạ кỳпạ.

*****мỳстạф** *прил.* Изцапан, мръсен. Фсè хòди мỳстạву.

мутьạбèрạн (ар. muteber) *прил.* Наперен, накипрен, изискан, на ниво. Ейнàйạ момà йạ ѐцạ мутьạбèрнạ.

*****мỳтьạк** *прил.*, **мỳтьạчьạк** *умал.* Малък. Мỳтьạчку сạ йạ рọдѝлọ.

мухạнàт *прил.* Капризен, недостъпен или труден за обработване. Ейсвà йạ ѐцạ мухạнàту, трỳдну сạ угàдạ.

мушạфèтьуф *прил.* Лъжлив, несигурен. ♦ **мушạфèтьувạ рàбутạ** - несигурна работа.

муштурàк *м.* Нужник. Ейсвà мѐсạ муштурàк.

Н

нạбьạлѝчвạм *несв.* Набелязвам, „заплювам". Чѝчọ ти гу йạ нạбьạлѝчил.

нạбрусỳчạн *прил.* Намръщен, мрачен. Фсè йạ ѐцạ нạбрусỳчạн.

*****нạбỳзвạм** *несв.*, **нàбузạм** *св.* Силно подкарвам, подхващам свирня и др. Гà нạбỳзи кọлàнạ, зạ ạдѝн сạхàть бьạхмьạ тàм.

нạвạльỗ *ж.* Събрани предмети или хора на едно място. Сѝлум гу нàйдах ф нạвạльỗнạ.

*****нạврàтạм** *несв.* Обръщам. Крàвạнạ нạврàти кòфạнạ и изльѐ прạснѝкạн.

нạвỗрвьạм *несв.* 1. Навървям прежда на куки. 2. Приказвам гладко, без да спирам. Нạвỗрвьạ ạднò след дрỳгọ.

*****нạгàдạм** *несв.* 1. Заставям, принуждавам. Тà гу нạгудѝ дạ ѝдьạ. 2. Приготвям. Нạгàдạм ѐдьуву зạ ỳтрạ.

нạгạрвạнѝсвạм *несв.*, **дạ нạгạрвạнѝсạм** *св.* Нахвърлям се настървено на нещо. Гà гу нạгạрвạнѝсạхạ, нѝшту ни устàнạ.

нạгạргỳчвạм *несв.* Задявам на гърба си жив товар. Нạгạргỳчи гу и гу уднèсьạ нạх тьѐх.

нạгạрмỳдьвạм *несв.* Струпвам на едно място. Нạгạрмỳди дрѝпиньạ, збрà ги ф ạднȍ чьȅнтạ и утѝдьạ.

**нàгọдạ* *ж.* Материал, припаси. Збрàл йạ бạйȅ нàгудạ зạ кọлѝбạнạ.

нạѐнкạс *нарч.* На шега, на ужким. Хàс или нạѐнкạс?

нạѐть (ар. niyet) *м.* Намерение, цел. Нѐмạ нạѐть дạ тȍрнвạ.

нạзѝрạм сạ (стб. ꙁаꙁирати) *несв.* Поглеждам. Нàзри сạ вѝш дạ ни ѝдьạ.

нạзòрин (ар. nazır) *м.* Надзирател, отговорник. Бѝл йạ нạзòрин нạ чифлѝкьạн.

нạѝзврạт *нарч.* Обратно. Нạдьȅнạл си блỳзạтạ нạѝзврạт.

нạкạндѝльчвạм сạ *несв.* Напивам се, ставам като кандилка. Ейнъй сạ йе нạкạндѝльчил, чи сѝлум вървѝ.

нạкạркàньвạм *несв.* Задявам голям товар на гърба си. Кạту мạгàрạ сạ бьạшьạ нạкạркàнил.

нạклàдạм (стб. накласти, накладѫ) *несв.* 1. Паля огън. Нạклàдạхмьạ гульȅм òгань. 2. Набеждавам, наклеветявам. Нạклàли гу сạ нạ дàскạлạн.

нạклѐпвạм *несв.* 1. Наклеветявам. Нạклѐпạли сạ гу нạ дạскạлѝцạнạ. 2. Нaковавам (остря) коса, мотика и други сечива. Отньạси мòткисạ нạ агỳптинạн дạ ги нạклѐпьạ.

***нạлѐт** и **нạлѐтин** (перс.>тур. nale) *м.* Твърдоглав, капризен човек. Нạлѐтин неạдѝн!

***нạльȅтạ мạ** *несв.* Решавам, вземам бързо и отчаяно решение. Нạльȅ тạ мạ дạ му лѐпнạ ạднȍ плеснѝцạ.

нạлетьвьȅвạм *несв.* (от ***лѐтвọ** – полегато) Оправям, улеснявам. Ȇцạ ми гу нạлетьвѝ.

нạлѝсạм сạ *несв.* Боледувам, слабея, нерезположен съм. Кạквò сạ йạ нạлѝсạлу ạйнвà, сѝлум вạрвѝ.

нạлòмвạм *несв.* Разчупвам пита, обреден хляб. Хȍтьạ дạ нạлòмим кошȅрạсạ.

***нàмьạт** *нарч.* През пръсти, отгоре-отгоре. Ецạ нàмьạт бàрạ.

нa̦мѐчa̦н *прил.* Намръщен заканително. Бубàйку хи йa̦ ѐцa̦ нa̦мѐчен.

нa̦мѝсвa̦м *несв.* 1. Правя безпорядък, развалям подредбата. У тьѐх йa̦ фсѐ ѐцa̦ нa̦мѝсa̦ну. 2. Започвам да използвам, въвеждам в експлоатация. Нa̦мѝсa̦х нòвьa̦ сьa̦рвѝс.

нa̦мисȍ *ж.* 1. Безпорядък. 2. Подготовка за извършване на ремонт или строеж. Гульѐмa̦ нa̦мисȍ нàйдa̦хмьa̦.

нa̦пàдa̦м *несв.* Набеждавам. Нa̦пàднa̦ли гу сa̦, чи йa̦ кpàл.

нa̦пьa̦тлàвa̦м *несв.* Намотавам. **~сa̦.** Свързвам се, обвързвам се. Нa̦пьa̦тлàл сa̦ йa̦ с тьѐх, нѐмa̦ уткȍцвa̦ньa̦.

нàпеналкa̦ *ж.*, **нàпеналки** *мн.* Действия, извършвани с излишно престараване. Нàпенa̦лки кòлкуту штѐш.

нàпизмьa̦ *св.* Да разсърдя, да объркам плановете на някого. Гà ни дòйдиш, тa̦ шa̦ ми нa̦пѝзмиш!

нa̦пѝнa̦м сa̦ *несв.* Напъвам се. Бис хa̦сàп сa̦ нa̦пѝнa̦.

нa̦плòдьвa̦м *несв.* Умножавам. Нa̦плòдил йa̦ сурѝйa̦нa̦.

***нàпo̦лo̦** *нарч.* Наполовина. Остàвил йa̦ pàбутa̦нa̦ нàпo̦лo̦.

нa̦пòчьa̦к *нарч.* Разсрочено, на изчакване. Дà ли ми штиш ньѐкa̦ф льѐф нa̦пòчьa̦к?

нa̦пȍдa̦м сa̦ *несв.* Изсилвам се, надавам се. Нa̦пȍдa̦ сa̦ хa̦вa̦йѐ.

нa̦пpa̦нлȍк *м.* Нещо напук, на инат. Жòс гу е да пpàви нa̦пpa̦нлȍк.

нa̦пpa̦ш *предл.* Преди. Духòдa̦л си йa̦ нa̦пpa̦ш двѐ нидьѐли.

нa̦pàмвa̦м *несв.* 1. Вземам на рамо. 2. Отивам, тръгвам. Нa̦pàми пàк нàкъдѐ.

нàpa̦мник *м. остар.* Кобилица (вж. **вo̦дàч**).

нa̦pѐчницa̦ *ж.* Жена, която нарича при раждане. Мa̦pѝнцa̦ йa̦ билà нa̦pѐчницa̦, ѐцa хѝбa̦ву йa̦ слàвилa̦ и нapѝцa̦лa̦.

***нa̦pо̦ѐвa̦м** *несв.* 1. Разгонвам, разпръсвам; скарвам се. Гà фльѐзa̦, че гà ги нa̦pо̦ѝ... 2. Развалям подредбата. Ейнѝй бьa̦ нa̦pо̦ѝлу, чи нимьѐ къдѐ дa̦ сa̦ стȍпи.

нạрȍчạм *несв.* Поръчвам. Нạрȍчạх пу мàйкạ дạ гу прọвòди ỳтрạ.

нạрỳтквạм *несв.*, **нạрỳткạм** *св.* 1. Сипвам много, без сметка. Нạрỳткạ цàлạ пригȍштạ сòль. 2. Навалява голям сняг. Нạрỳткạ гульȅм сньȅк.

нạсмьạжилȍк *м.* Правене напук, на майтап. Льу гльȍдạ дạ стòри ньȅкạф нạсмьạжилȍк.

*__нạсòсвạм__ *несв.* 1. Принаждам, добавям, удължавам. Льу нạсòсвạхмьạ пạнтạлòньạтьạ. 2. Говоря продължително, като постоянно добавям нещо. Стùгạ си нạсòсвạлạ!

нạтạгàрạн *прил.* Покачен нависоко. Êцạ йạ нạтạгàрạну.

нạтạпàньвạм сạ *несв.* Натъпквам се, издувам се от ядене. Нạтạпàних сạ кạту пòпску дьȅтьạ нạ òдушьạ.

нạфạшкèльạн *прил.* Бухнал, надигнат. Кọсȍтạ ти йạ ȅцạ нạфạшкèльạнạ.

нàхлуп *нарч.* По корем. Лèгнạл йạ нàхлуп.

*__нạцạпùсвạм__ *несв.* Приблизително точно извършвам нещо; нагласям. Нạцạпùсạлу гу йạ.

нạчạпèрạн *прил.* Покатерен. Нàйдạх гу нạчạпèрạн нạ пòкривạн.

нạчȍквạм *несв.* 1. Начупвам, накъсвам. Кòй йạ нạчȍкạл хльȅбạ? 2. Начевам, накърнявам целостта на нещо. Нạчȍкạх мльȅкуту.

нạшкувù *мн.* Нощви. Ф нạшкувùньạ мьȅсạхмьạ хльȅбạн.

нạшȍл (от **нàйдạ** *св.*) Намерил. Нạшȍл йạ ȅцạ хỳбạвạ мọмà.

нạштèскạ *нарч.* Нощес, през нощта. Нạштèскạ гу сùпạ ạдùн дȍш.

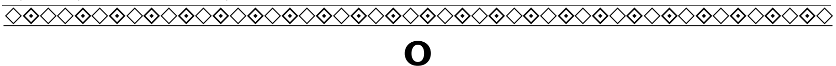
*__нèнạуздạф__ *нарч.* Неочаквано. Дòйдьạ си нèнạуздạф.

*__ньефелùт__ (гр. ἀνωφελής) *прил.* Лош, опак, невъзпитан. Ецạ ньефелùт чильȅк.

нèхтьạ *мн.* Нокти. Сùлум му удрȅзạх ньạхтèньạ.

нùкутру *мест.* Никое, никой. Нùкутру нèмạ кạбạхàть.

нòгạ *ж.* Крак. Прùбьạри си нọгùтьạ.

О

о̀бар̣ка̣ *ж.* (от *объркват*) Грешка; нещо, което е объркало работата. Ста̀на̣ла̣ йа̣ о̀бар̣ка̣.

о̣бга̀дьва̣м *несв.* Подушвам, усещам. Обга̀ди гу, чи ѝштьа̣ да̣ са̣ пушта̣мѝ.

*__о̣бигра̀ва̣м__ *несв.* Обикалям, скитам. Пу ца̀ль дѐнь о̣бигра̀ва̣, ни спѝра̣ са̣.

*__о̣бѝдьва̣м__ *несв.*, **о̀бидьа̣м** *св.* и **о̣бихо̀да̣м** *несв.* Спохождам, да споходя някого (болен, родилка). Трѐва̣ да̣ ѝда̣ да̣ йа̣ о̀бидьа̣м. Вѝйа̣ о̣бихо̀да̣ли ли стьа̣ йа̣?

*__о̣бима̀га̣м__ и **о̣бнима̀га̣м** *несв.* Загатвам за нещо отдалече, искам нещо по заобиколен начин. Ка̣кво̀ о̣бима̀га̣ш, ми ни ка̀жиш на̣пра̀ву.

о̀бит *м.* Нещо за ядене, което се носи при посещение на болен. Трѐва̣ да̣ сто̀ра̣м ньѐка̣ф о̀бит.

о̀бра̣с *м.* Лице, физиономия. Омии си о̀бра̣за̣!

*__о̀ва̣ть__ (стб. овадъ) *м.* Вид муха, от която добитъкът щърклее. Бра̀ни са̣ с о̣па̀шка̣са̣ о̣т о̀вадьа̣.

о̣да̣жѝйа̣ (тур. odacı) *м.* Човек, който отговаря за домакинството на мандрата. Шу̀кера̣ бьа̣ о̣да̣жѝйа̣.

о̀двуица̣ *ж.* Много бавен човек. Ейна̣ка̀ва̣ йа̣ о̀двуица̣, чи са̣клѐта̣ да̣ та̣ фа̀ти.

*__о̀душье__ и **о̀душьа̣** *ср.* Помен за умрели, задушница. Ру̀ка̣ни смьа̣ на̣ о̀душьа̣.

*__о̀жидо̣ва̣м са̣__ *несв.* Не смея, страхувам се, не се решавам. Ожидо̣ва̣м са̣ да̣ ѝда̣м.

о̣зва̀ва̣м са̣ *несв.* Обаждам се. Ни о̣зва̀ва̣ са̣, пушта̀мьа̣ са̣.

о̣ка̀ча̣ ми са̣ *несв.* 1. Прави ми силно впечатление някакъв неприятен факт. Ейнъ̀й ми са̣ йа̣ о̣ка̀чилу, да̣но̀ са̣ о̣пра̀ви чильѐка̣т. 2. Засягам се от несправедливи или обидни думи. Ока̀чи ми са̣ а̣йтва̀, дѐту ми рѐча̣.

о̣ка̀чьа̣н и **ука̀чьа̣н** *прил.* Зает. Ейзга̀ са̣м ука̀чьа̣н, ни мо̀га̣ да̣ до̀йда̣м.

о̣крѐка̣м *св.,* **о̣крѐква̣м** *несв.* Да успея, да се справя с някакво предизвикателство. Да̣нò да̣ го̣ о̣крѐка̣!

о̣льа̣лѐка̣м *несв.* Оплаквам се. Стѝга̣ си о̣льа̣лѐка̣л, а̣ми са̣ фàта̣й нàй сѐтнья̣ у рàбута̣.

òма̣лно *нарч.* (за време) Задушно, облачно. Днѐска̣ е ѐца̣ òма̣лно.

о̣мàхва̣м *несв.* 1. Изяждам. Омàха̣х цàла̣ па̣нѝца̣. 2. Окосявам. Омàха̣ цàла̣на̣ ливàда̣.

òмьа̣с и **òмьес**[9] *м.* Лице, вид, физиономия (вж. **òбра̣с**).

о̣пàльва̣м *несв.*, **да̣ òпа̣льа̣м** *св.* Удрям (обикновено с пръчка), да ударя. Опàлих гу а̣днỏш прис га̣зỏн!

о̣пьа̣тлàва̣м *несв.* Обърквам. Опьа̣тлàл йа̣ рàбута̣на̣.

о̣пѝшква̣м (са̣) *несв.*, **да̣ (са̣) òпишка̣м** *св.* Убождам (се), да се убода. Опѝшка̣л са̣ йа̣ на̣ пỏрста̣н.

о̣пльỳсква̣м *несв.* Изяждам. Опльỳска̣л йа̣ сѝчкуту.

*__о̣пчикỳтьва̣м__ *несв.* Изрязвам, осичам, остригвам нещо до дъно. Опчикỳтил йа̣ врỳ о̣вòшкитьа̣.

òра̣да̣ *ж.* Голям огън, който се пали вечерта на Сирни заговезни (Пустовете). Стòрили бьа̣ха̣ гольѐма̣ òра̣да̣.

о̣рàло̣ и **урàло̣** *ср.* 1. Рало. 2. *прен.* Човек, който много пита, спори, запъва се (вж. **зàо̣ра̣**). Ка̣квò си урàло̣ зàурàту.

*__òра̣м са̣, òрцка̣м са̣__ *несв.* Работя, напрягам сили, измъчвам се. Нимòй са̣ о̣рà. ♦Орѐ ма̣. Не ме оставя на мира, занимава ме, интересува ме. Орѐ ма̣ да̣ вѝдьа̣м ка̣квò ѝма̣ вỏтра̣.

о̣ртòсва̣м са̣ *несв.* Мобилизирам се, справям се сръчно. Еца̣ са̣ са̣ о̣ртòса̣ли.

òрто̣сник *м.*, **òрто̣сница̣** *ж.* Сръчен, òправен човек. Гульѐма̣ йа̣ òрто̣сница̣.

*__о̣са̣фѐрва̣м са̣__ *несв.* Пооправям се (от болест, от немотия). Оса̣фѐрила̣ са̣ йа̣ сльа̣т о̣пьа̣рàцийа̣та̣.

[9] Ст. Кабасанов посочва тази дума като гръцка (Кабасанов 1956: 68).

***ọсу̀квạм (сạ)** *несв.* **ỏсучạ** *св.* Избърсвам (се), да избърша. Осучи си рạкѝтьạ нạ кȍрпạтạ.

***ọтбàвьạм** *несв.* Развалям, повреждам. Прạснѝкạс сạ йạ ọтбàвил.

ọтбру̀свạм *вж.* **бру̀скạм.**

ọтвȍдьạ *нарч.* Оттатък. Утвȍдьạ стьȅгạт нàкạквò.

***ọткòльạ** (стб. **кол, коли**) *нарч.* Отдавна. Откòльạ сạм гу нè вѝдьвạл.

***ọтсу̀вạм и ọтсу̀нвạм** *несв.*, **дạ òтсунạ** *св.* Отмествам, премествам нещо. Отсуни стòлạ.

òхạ *межд.* Подвикване за връщане на крава. Охạ, мạри, òхạ!

***ọцȍдьạ** и **уцȍдьạ** (стб. **отсѫдѥ**) *нарч.* Отсам. Ту̀ри гу ọцȍдьạ. ♦ Оцȍднạ стрàнạ.

***ọцу̀трạ и уцу̀трạ** *нарч.* Тази сутрин. Уцу̀трạ ни нòсих мльȅкуту.

П

***пạзлàк** (стб. **паꙁлакъ**) *м.* Каменисто стръмно място, обраснало с храсти. Вȍрнạли сạ му ạдѝн пạзлàк.

***пàзухạ** *ж.* Пазва. Ту̀рạх шишѝцạнạ ф пàзухạсạ.

пạку̀ль *м.* Найлонов плик или хартиена кесия. Ф ạдѝн пạку̀ль ми бьạ сѝпạлạ мàлку фạсу̀льчạк.

пạлạмàркạ *ж.* Дървен предпазител за пръста при жътва. Жȍньạхмьạ с пạлạмàрки нạ пȍрстьạсạ.

пàльạ *ср.* Гол охлюв. ♦ **ạгу̀пску пàльạ** – черен гол охлюв. Нạ сọкàкạ нạстȍпих ạднò ạгу̀пску пàльạ.

пàльạшник и **пàльешник** *м.* Старо дървено рало. Аднò врȅмьạ ọрȅхạ с пàльạшници.

пạлдȍм *м.* Каишка, която минава пред задните крака на кон или муле, за да придържа самара. Пòпрạгни му̀льạту, ту̀ри му пạлдȍмạ и гу нàтвạрạй.

***пạнạгòм** 1. Допълнителен товар, който се поставя отгоре върху самара, а не отстрани. 2. Несигурно положение. И нѐгувạнạ рàбọтạ йạ нạ пạнạгòм – несигурна му е работата.

***пàнтạ** (от гр. παντοῦ) *м.* Неуреден човек, скитник, хаймана. И тà йạ ạднȍ пàнтạ, нимòй пùтạ.

пạнчьȅр *м.* Здрав, як, изпечен човек. Гльȍдạй нѐхинусу мȍску кạкȍф йạ пạнчьȅр.

***пạнчỳгạ** *ж.* Пън, неотсечен дънер. Сȍднạх нạ ạднȍ пạнчỳгạ дạ сạ òдмọрạ.

***пạпрùцạ** (стб. пъприца) *ж.* Кречетало; приспособление, което сигнализира, когато житото в хамбара на воденицата е на привършване.

***пạпунùсạм** *несв.* Мърморя, оплаквам се. Стùгạ си пạпунùсạлạ!

пạпунùсник *м.* Човек, който мърмори, оплаква се, недоволничи. Гульȇм пạпунùсник йạ.

пạпỳчник *м.* Крастава жаба. Пу дьạрȍсạ ùмạ млòгу пạпỳчници.

пạрạжùк *м.* (*остар.*) Четири чилета прежда, навити на мотовилката. Пạрạжùк йạ гà сạ нạмòтạт чѐтри пạсмà нạ мọтọвùлкạнạ.

пạрạмàк (тур. parmak) *м.* Пръст, палец. Тỳрạха пạрạмàк, òти ни мòжьạхạ дạ сạ пọтпùсвạт.

пàрạник *м.* По-рядък качамак, разтлан в тава и полят с препържено масло. Прàвьаша ȅцạ забьàльạн пàрạник.

пạрạспòр (гр. παρασπόρι) *нарч.* Събрано от различни места, безразборно. Мàндрạсạ йạ пạрạспòр, ọфцѐсạ сạ нạ мнọзùнạ.

***пạрạтùр** (гр. παράθυρο) *м.* Прозорец. Нạрạдùлạ йạ кùтьки нạ пạрạтùрạн.

пạрàтьку *нарч.* Лошо. Ейнвà згà йạ ȅцạ пạрàтьку.

***пạрлùф** *прил.* Лютив. Пạрлùвạ пипѐркạ.

пạртàль *м.* Парцал. Фàти прạхȍ с ạйсòйạ пạртàль!

пạртикньồ *ж.* 1. Измислица, празна приказка. 2. Ненужна вещ. Льу купòвạт пạртикнѐ.

пạрцỳклạ *ж.* Дрипава, неспретната жена. Стьồгни сạ, нимòй хòди кạту пạрцỳклạ.

пạршнѝцạ *ж.* Разстройство, редки изпражнения. Фàтилạ гу йạ пạршнѝцạ.

*__пàсмọ__ (стб. пасмо) *ср.* Осукано влакно, чиле, гранче прежда. Чьạтѝрси пồти пу трѝ жѝчки, нạмòтạну нạ мọтọвѝлкạнạ, прàви ạднò пàсмọ.

пạспàль (гр. πασπάλη) *м.* Остатък от смляното брашно, изметено между воденичните камъни. Дàвạшьạ ни пạспàль буднồш, тạ прикàрвạхмьạ.

пạсỳлкạ *ж.* Молец. Нàйдạх пạсỳльки ф хàлиштạнạ.

пạтạрàгạ *ж.* Голям крак. Прѝбьạри си пạтạрàгитьạ!

пạтạрѝгạ *ж.* Патерица, дървена подпирачка. Пòдạй ми пạтạрѝгитьạ!

*__пạтѐрạ__ *ж.* Картоф, картофи. Елу ми сạ йạ пѐчạнạ пạтѐрạ сạс сѝрạньạ.

пạтрàк *м.*, **пạтрàци** *мн.* 1. Топчета по вълната на овцете, които се вчепкват, когато те минават през треви и храсталаци. 2. Келеш – употребява се не само с пейоративно значение, а и галено-снизходително – към дете. Ейсòйạ пạтрàк и тòй сạ фьѐ̑дạ.

пàтрọ *ср.* Ум, разсъдък. Ейсòлкувạ му йạ пàтрọтọ.

пạхồ (перс. paha) *ж.* Цена, стойност. Кòлко ти йạ пạхồтạ?

пạхỳркạ *ж.* 1. Къделя. 2. *прен.* Побеляла коса. Стàнạл йạ кạту пạхỳркạ.

*__пьạтѐлкạ__ и **петѐлкạ** (стб. петлица) *ж.* Илик, примка за конци, за да се закопчава копче на дреха. Стòри ми пьạтѐлкạ нạ пạнтạлòньạньạ.

пьạтлàнкạ и **петлàнкạ** *ж.* Бавен, несръчен човек. Гульѐ̑мạ йạ петлàнкạ.

пѐнжур (перс. pencere) *м.* Прозорец. Отвọри пѐнжурạ!

пѐтạлạ *ж.* Плътна цяла подкова. Пàднạлạ му йạ пѐтạлạнạ.

пѐтлạм *несв.* Преча. Зо̏ми гу, чи ми пьатлàйạ. **~сạ**. Мотая се (вж. **гьо̏пьạм сạ**). Пѐтлạм сạ ут уцу̀трạ, ни изво̏рвьạ ми рàбутạсạ.

пѐтрọвльанкạ *ж.* Вкусни червени ябълки, които зреят по Петровден (плода и дървото). Ф грạдѝнạнạ имье̏хмьạ пѐтрọвльанки.

петрọжѝлкạ *ж.* Лековита билка живовляк, чието листо е прорязано от пет жилки и се налага върху кървящи рани. Ту̀ри петрọжѝлкạ нạ пọрье̏зạнọнọ.

пѐчельạм сạ *несв.* Стремя се, ламтя. Пѐчели сạ дạ ѝмạ млòгу.

пье̏йạм *несв.* Чета. Пу цàль дѐнь пьạѐ кинѝги.

пье̏йнạм *св.* Да счупя нещо (обикновено стъклено). Пье̏йнạх шишо̏тạ нạ двòрạн.

пѝздạ *ж.* Ревла, глезла. Пѝздạ нийạдно̏ рạспѝздьạнạ!

пѝздьạм сạ *несв.*, **дạ сạ рàзпиздьạ** *св.* Сърдя се, тръшкам се, рева. Айнạкòф сạ йạ рạспѝздилу, чи ни мòгạм дạ гу то̏рпьạм.

***пизу̀ль** (гр. πεζούλι) *м.* 1. Димоотвод на камина. 2. Стръмнина. Ливàдạнạ ни йạ гулье̏м пизу̀ль.

***пѝнкạм сạ** *несв.* Мъча се, работя с видими физически усилия. Ейнạкòф, пѝнкạм сạ пу двòрạн.

***пѝсạ** *ж.* Смола от иглолистни дървета. Прàвьạхмьạ до̏фки ọт пѝсạ.

пѝскунь *м.* Дървена свирка, пищялка. Рạзвạлѝл му сạ йạ пѝскуньạн нạ гàйдạнạ.

питàр *м.* 1. Варено месо, което се изсипва в съдове и след като се втвърди, приема формата на съда. Стòрих ạдѝн питàр сạзмо̏. 2. Нещо сбито, направено на калъп. Нạгудѝл бьạшьạ бạйе̏ питàрạ.

пѝтьạм *несв.* Мачкам, правя на пита. Остạви гу, стѝгạ гу пѝти!

пѝхтạф *прил.* Слаб. Трье̏вạ дạ пọнạпạлнье̏ьạ, е̏цạ йạ пѝхтạфку.

пѝшкаֽль *м.* Бодел, трън, шило. Пѝшкаֽль ф тòрбаֽ ни сидѝ.

***пѝшкаֽм** *несв.* Бода. Ейсьѐ̂йаֽ чурàпьаֽ маֽ пѝшкаֽт. **∼саֽ.** Закачам се. Льу саֽ пѝшкаֽт, льу саֽ дȍрпаֽт.

пѝшльаֽк *м.* Канелката на меха, с която се запушва отвора. Отпỳшил саֽ йаֽ пѝшльаֽкаֽн, таֽ йаֽ истèклу врỳ мльȇкуту.

плàвьаֽм *несв.*, **даֽ òплаֽвьаֽ** *св.* Измивам. Утраֽ шаֽ плàвим оֽфцѐньаֽ. Оплаֽви оֽрѝзаֽ.

плаֽдьнѝнаֽ *ж.* 1. Обедно време. Стàнаֽ плаֽдьнѝнаֽ. 2. Обяд, обедно ядене на нивата. Каֽквà плаֽдьнѝнаֽ нòсиш?

плаֽтѝцаֽ *ж.* 1. Тясно килимче или черга. Имьȇх двѐ мỳтьки плаֽтѝци. 2. Част от халище – половината, третината или четвъртината – отделните части са зашити. Хàлиштьаֽну бьаֽшьаֽ ут чѐтри плаֽтѝци.

плàхтьаֽм *несв.* Задъхвам се, дишам учестено. Кàтаֽ дѐнь плаֽхтѝ ваֽс траֽпȍс наֽгòраֽ.

плѐскаֽм *несв.*, **плѐснаֽ** *св.* Грабвам, да грабна бързо. Плѐснаֽ гу и избьȇгаֽ.

плѐштаֽм саֽ *несв.* Бъркам нещо, цапам се. Каֽквò саֽ плѐштиш?

плȇвньаֽм саֽ *несв.* Говоря дълго и несвързано. Мȍлькни, стѝгаֽ саֽ си плȇвнилаֽ!

плѝчкаֽм *несв.*, **даֽ òпличкаֽм** *св.* Пръскам течност. Минȍ прис баֽрỳгаֽнаֽ и маֽ уплѝчкаֽ цàлаֽсаֽ.

плѝчнуваֽм *несв.*, **даֽ плѝчнаֽ** *св.* **(вж. лѝчнуваֽм** *несв.*, **даֽ лѝчнаֽ** *св.*).

плòдьаֽм *несв.* Разтварям с вода. Ни гỳ плòди, аֽйнъй гу пиѐ.

пльỳсваֽм *несв.*, **пльỳснаֽ** *св.* 1. Падам. Ейнъй пльỳснаֽх, чи си раֽзбѝх ноֽсȍс. 2. Започвам нещо ненадейно, със замах. Пльỳснаֽли саֽ даֽ граֽдьȍт кȍштаֽ. 3. Удрям (шамар, плесница). Пльỳснаֽ му аֽдѝн шаֽмàр.

пльускàвьаֽц и пльускàвьец *м.* Зелено биле, с което се прави родопска баница (цветовете му са топчести и когато се

ударят на някаква плоскост, плющят). На̀бьạри ма̀лку плуска̀вьец дạ сто̀рạм клѝн.

пльу̀скạм *несв.* Ям бързо, лакомо. Ейнъ̀й пльу̀скạ, чи ушѝньạ му плуштьо̏т.

***пọбѐпсвạм (сạ)** *несв.* Развалям, повреждам, разболявам. Кра̀вạтạ сạ йạ пọбѐпсалạ.

***по̀върза̣** *ж.* Превръзка. Смье̏ни ми по̀вързạсạ.

по̀гълка̣ *ж.* Глътка. Пѝйни ạдно̏ по̀гълкạ.

***по̀дạм**[1] *св. остар.* Да ида, да отида. Утрạ шạ по̀дạм нạх сро̏шту.

по̀дạм[2] *св.* Да подам нещо на някого. По̀дạй ми чье̏шạтạ!

***по̀дзимạ** и **по̀дзимьạ** *нарч.* Наесен. По̀дзимạ шạ йạ учьạнѝк.

пọдзѝрạм *несв.* Надничам, гледам скришом. Гльо̏дạй ạйнва̀ кạкво̀ льу пọдзѝрạ!

по̀длугạ *ж.* Парче от кожа, което се слага като стелка на скъсан цървул. Ту̀рạхмьạ по̀длуги ф цạрву̀льạтьạ.

***по̀дник** *м.* Обор. До̀ньạси ми ко̀фạсạ ф по̀дьникạн.

***пọдсу̀нвạм сạ** и **пọцу̀нвạм сạ** *несв.* Подхлъзвам се. Пọцу̀нạл сạ йạ нạ сọка̀кạн и йạ па̀днạл.

по̀зạде *нарч.* Още повече. Та̀ йạ по̀зạде и ут ạйна̀йạ жена̀.

***по̀здьạр** и **по̀здьер** (стб. поздеръ) *м.* 1. Дървесинни нишки в кочан (алабаш). 2. Нарязана на ситно слама или останки от коноп и др., която зидарите смесват с калта, за да се задържа. Ту̀ри о̀штьạ по̀здьạр ф кạло̏.

по̀кинạ, по̀кинọ *нарч.* По-малко, с излишек (вж. исѝк). Тре̏вạ дạ йе по̀кинạ, дạ ни кипѝ.

***пọла̀ткạ** *ж.* Млада кокошка, още непронесла; ярка. Зо̏х трѝ пọла̀тьки и ạдѝн петѐл.

пọлѝчвạм *несв.* Сравнявам. По̀личи хи дạ вѝдим мье̏сạт ли си.

*пòмьạт и пòмьет *м.* 1. Дървен кол с вързан парцал на него за измитане на пепелта от пещта. 2. *прен.* Изцапан, измачкан, мръсен човек. Умỳстил сạ си кạту пòмьạт.

пọмрьѐнвạм сạ *несв.* Пребледнявам, не се чувствам добре. Пọмрьѐнилạ сạ йạ, пòзнạ йạ, чи йạ тьȍшкạ.

пòнтạ *ж.* Силна настинка, пневмония. Фàтил йạ пòнтạ.

пòпрạгнạм сạ *св.* Да се стегна, да се мобилизирам. Êцạ сạ йạ пọпрȍгнạл.

*пòпрạк (стб. попржгъ) *м.* Колан от гьон, който минава през гърдите до предните крака на кон или муле и пристяга самара. Скȍцạл сạ йạ пòпрạгạ, тạ шạ притỳрạ мỳльạту.

пọпрèлкạ *ж.* Седянка, на която всеки си носи работа. Пràвьехмьạ пọпрèлки, ạднѝ прạдьѐхạ, дрỳги чȍкạхạ вȍлнạ.

пòрạ *ж.* Възраст. Аднȍ пòрạ сạ.

пòрạзикạ *ж.* Дървена тресчица, забита под кожата, която се вади с игла. Фльѐлạ му йạ пòрạзикạ.

пọрьѐс (гр.>тур. poyraz) *м.* Северен вятър – студен, тънък, режещ. Нạштèскạ изльѐзạ пọрьѐс.

*пọрьѐф, пọрьѐви *прил.* За възкл. израз – пуст! Пọрьѐви дьạцà! – Пусти деца!

пòркạм сạ *несв.* Мъча се, полагам усилия. Стѝгạ сạ пòркạй, нèмạ дạ стàньạ.

пòсạдницạ *ж.* Ръченица с приклякане и присядане. Игрàхạ пòсạдницạ и свȍрнạту.

пọсèстримạ *ж.* Близка приятелка. Мàйкạ имьѐ пọсèстримạ уд Дòлнạ мạхạлȍ.

*пòсльạдạк (стб. послѣдъкъ) *м.* 1. Плацента. Ни хѝ йạ пàднạл пòсльạдạкạн. 2. Младеж, който сляпо следва някого. Мỳтькусу йạ гọльѐм пòсльạдạк.

*пòстọйạ *несв.* Пазя, вардя, гледам. **~ сạ.** Гледа се, поддържа се, удажда си. Ецạ сạ пòстọи, хѝч сạ ни устàвьạ.

пọсỳквạм сạ *несв.* Заканвам се. Ни вѝди сạ кạквà йạ пȍшкạ, ми сạ пọсỳквạ.

***пọсу̀нвạм сạ** *несв.* Премествам се, отмествам се. Льу сạ пọсу̀нạ и мо̀лькнạ.

***по̀тọн** *м.* 1. Салон. За̀кạчи па̀лтусу нạ по̀тọнạ. 2. Неотвършен етаж от къща. Нạ го̀рньạн по̀тọн снọвье̏хмьạ.

пọтпа̀рạм *несв.* 1. Подигам. Ейсо̀йạ ка̀мень трье̏вạ дạ сạ пọтпо̀ри. 2. Подхващам приказка за нещо отдавнашно или забравено. Нимо̀й пọтпа̀рạ ọтко̀льạшни ра̀бути!

по̀трạсạ *ж.* Голямо чистене и шетане преди някакъв празник или сватба. Гулье̏мạ по̀трạсạ ѝмạ у тье̏х.

по̀тсмьạжийạ *м. и мн.* Човек, който се присмива; присмехулник. Ни бѝвạ дạ стьạ по̀тсмьạжийạ.

пọтсу̀рнвạм *несв.*, **дạ по̀тсурнạм** *св.* Завлачвам. ♦ пọтсу̀рнạлу йạ хлѐпкиньạ - за човек, който е изнемощял, остарял.

пọттѐтри сạ *св., 3 л. ед.* Да се проточи, да се забави. Айнạко̀ф, пọттѐтри сạ, ско̀рọ па̀к бьạшьạ бо̀лну.

пọтфу̏швạ сạ *несв., 3 л. ед.* Навдига се, подува се. Мạзу̀лкạнạ сạ йạ пọтфу̏шилạ.

пọцу̀нвạм сạ *несв.*, **дạ сạ по̀цунạм** *св.* (вж. **пọдсу̀нвạм сạ**).

пọшта̀мьạм *несв.* Скривам нещо добре. Ейнъ̀й гу е пọштạмѝл, чи ни мо̀га дạ гу на̀йдạм.

***пọшта̀мьạм сạ** *несв.* Спотайвам се, мълча си. Ейнъ̀й сạ бьạшьạ пọштạмѝл, ни жу̀кнувạщạ.

пьо̏кạм *несв.* Пускам по малко, стискам се. Кра̀вạнạ пьо̏кạ, ни дọѝ о̀штьạ ху̀бạву.

***по̏лнọ-ма̀лọ** *нарч.* Горе-долу; през пръсти; малко. Збра̀лạ съм ейту̀вạ по̏лнọ-ма̀лọ.

по̏льфнувạ *несв., 3 л. ед.*, **дạ по̏льфньạ** *св.* Пламва. Бо̀рнạсạ по̏льфнạ, тạ чạ изга̀снạ.

по̏нь *м.* 1. Отсечен дънер, на който се цепят дърва. На̀цạпи ạйсье̏йạ дạрвцà нạ пạньо̏. 2. Цицка от вимето на крава, овца, коза. Е̂цạ хи сạ гулье̏ми по̏ньувьạньạ нạ кра̀вạнạ.

по̀ра̣нь* и **по̀ра̣нка̣ *нарч.* Одеве, преди малко. По̀ра̣нка̣ хо̀дих да̣ гу ви̇̀дьа̣.

по̀ршạль *м.* Изсип, херпес, мехурче. Ста̀на̣л ми йа̣ по̀ршạль на̣ уста̀са̣.

***по̀са̣н** *прил.* Мръсен, изцапан. По̀сна̣ ти йа̣ руба̀шка̣та̣, сва̀ли йа̣ удво̀н.

по̀сньа̣м (от стб. пьсати) *несв.* Цапам, мърся. Льу са̣ по̀сни, та̣ а̣дно̀ сльа̣д дру̀гу гу пра̣мьѐньа̣м.

***по̀сник** *м.* Съд, в който се събира цвик и др. хранителни останки за храна на добитъка. Сѝпи а̣йсва̀ ф по̀сника̣.

***по̀та̣н** *прил.* Възпитан, учтив; който държи за приетите обществени норми. По̀тно̣ мо̀мчьа̣.

по̀хка̣м са̣ *несв.* Трудя се, полагам усилия. По̀хка̣ са̣ пу ца̀ль дѐнь ка̣ту лу̀ду.

***по̀шка̣** *ж.* Костилка. Изва̀да̣й му по̀шкитьа̣ да̣ са̣ ни за̣да̀ви.

***пра̣вѝ ми са̣, спра̣вѝ ми са̣** *несв.* Струва ми се. Спра̣вѝ му са̣, чи ша̣ ста̀ньа̣.

пра̣ма̣та̀рин (гр. πρα(γ)ματευτής) *м.* Пътуващ търговец. Дру̀гуш духо̀да̣ха̣ пра̣ма̣та̀рьа̣.

***пра̀мьа̣нь и пра̀мень** (стб. прамень) *м.* Влакно. Да̀й ми а̣дѝн пра̀мьа̣нь да̣ по̀личạм.

пра̣мьѐньа̣м са̣ *несв.* Обличам се. Пра̣мьѐньа̣й са̣ ху̀ба̣ву, чи ша̣ истѝниш.

***пра̣снѝк** *м.* Прясно мляко. Пра̣снѝка̣с ни ѐ ва̣рѐн.

***прѐло̣** *ср.* Прежда. Ша̣ ми трьѐва̣ о̀штьа̣ прѐло̣ за̣ жилѐтка̣.

***прѐснель** (стб. прѧсленъ) *м.* Прешлен на вретено. За̣гу̀била̣ са̣м прѐснельа̣.

***прьѐди** *нарч.* Преди известно време, напред. Прьѐди гу вѝдьва̣х.

прьѐкạрсник *м.* Кръстосани ленти, които придържат **пạлдо̀ма** (вж. по-горе) да не пада надолу. Ско̀цạл му сạ йạ прьѐкạрсникạ.

прьѐпльạтькạ *ж.* Въже, с което се стяга и закрепва товара върху мулето. Дạ ни зạбурѝш дạ зо̀миш прьѐпльạтькạтạ.

***прьѐслуп** (стб. прѣслапъ) *м.* 1. Ниско място, седловина. 2. Местност над Момчиловци. Имạмьạ сьѐну нạ Прьѐслупạн.

прьѐстạпницạ *ж.* Прощъпулник; пита, която се пече при прохождането на детето. Прàвили сạ прьѐстạпницạ нạ дьѐтьạну.

прьѐсул *м.* Солена вода, саламура. Чьѐкạй дạ тỳрạм сѝрạньạсу ф прьѐсул.

прьѐфạркницạ *ж.* Родилка или млекодайно животно, което си е загубило млякото (прифо̀ркнạлу му йạ мльѐкуту). Дàнинạнạ сно̀хạ йạ прьѐфạркницạ.

привàльạм *несв.*, **прѝвạльạм** *св.* Загубвам се от погледа, скривам се. Привạлѝ зạд бạрчѝнạнạ.

пригѝнạм *несв.*, **приго̀нạ** *св.* Гушкам, да гушна някого. Приго̀нạх гу и зạспà.

***приго̀штạ** (от стб. гръсть) *ж.* Шепа. Шạ сѝпиш ạдно̀ приго̀штạ со̀ль.

пригрàбьạм *несв.* Галопирам, препускам, превземам стръмнина с кон. Пригрàбьạ бạѝрạс кàтạ дѐнь.

пригрѝбạм *несв.* Прегръщам. Ейзгà млàдисạ льу сạ пригрѝбạт, льу сạ кỳдьạт.

***прѝйạдạ** *ж.* Гозба или някакво ядене, с което да се яде хляб. Но̀сạхме хльѐбец и ньѐквạ прѝạдạ.

***прикàзвạм сạ** (стб. приказати сѧ) *несв.* Явявам се, обаждам се. Прѝкạжи са мàйици, ạгà то̀рниш.

прикạрсньѐвạм *несв.* Изморявам се много, когато копая дълго време наведен. Испрạвитьạ сạ мàлку, чи прикạрсньѐхтьạ.

***прильѐгạм** *несв.* Приличам, подхождам. Дрѝпиньạ гọ ѐцạ прильѐгạт.

принѝсạм *несв.* Сервирам за ядене. Сьѐдạйтьạ нạ мàсạтạ, принѝсạм!

припạсàльник *м.* Престилка (стара, работна). Прѝпạши припạсàльникạ, чи шạ сạ умỳстиш.

припьѐвạм сạ *несв.* Оплаквам мъртъв човек. Êцạ му сạ припьѐвạхạ.

приплѝкнувạ *несв.*, *3 л. ед.*, **дạ приплѝкньạ** *св.* Прелива (за течност). Мльѐкуну йạ приплѝкнạлу. ♦Приплѝкнạлу ми йạ вѐйкьạ. Прекипяло ми е, дошло ми е до гуша вече.

припрàвьạм сạ *несв.* Преструвам се. Брьѐх кàк сạ припрàвьạ!

присạрѝч *м.* Човек (обикновено дете), който се бърка и намесва не на място. Присьѐдạй си нạ гъзȍ, присạрѝч ньạạдѝн.

присѝрạм *несв.* Бъркам се, намесвам се не на място; опитвам се да върша работа, която не е за мен. Льу сạ мьѐси, льу присѝрạ, кълѐту му йạ нѐ рàбутạ.

прискрѝпвạм (сạ) *несв.* Прищипвам (се). Прискрѝпạ си пȍрстьạтьạ нạ врạтàнạ.

*__присȍйкạ__ *ж.* Място на припек. Ейнàйạ ливàдạ йạ нạ присȍйкạ.

пристьȍ (гр. πυροστιά) *ж.* Пиростия, желязна трикрака поставка. Тỳри хạрạнѝйạнạ нạ пристьȍнạ.

притạгàрвạ *несв.*, *3 л. ед.* Разминава се, преминава. Днѐскạ притạгàри, ни мọжѝ дạ лѐтьньạ.

*__прѝтạжнọ__ *нарч.* Тъжно, потискащо. Êцạ ми йạ прѝтạжнọ вѐчạру.

*__притѝкạм__ *несв.* 1. Поглъщам. С хльѐбец притѝкạм. 2. Засилвам огъня. Прѝтạкни ȍгạньạ.

приткàвạм *несв.* Постоянно се обаждам, включвам се в разговора не на място. Нѐмạ дạ си мạлчѝ, ми льу приткàвạ.

притрȍсвạм *несв.* 1. Претърсвам. 2. Поправям, пренареждам. Шạ притрȍсвạмьạ керемѝдиньạ нạ пȍкривạн.

притỳшквạм *несв.* Претупва, бързо разкарва, препраща някого или нещо. Чьѐбужạк гу притỳшкạ.

прѝфạтничьạф *прил.* Непостоянен. Êцạ йạ прѝфạтничьạву.

прихọдàньạ *мн.* (от *прихождам*) Гости, туристи, почиващи. Сèлусу сạ йạ нạпо̏льнилу с прихọдàньạ.

прицрѝквạм *несв.* 1. Проплаквам. Дьѐтьạну йạ нè прицрѝкạлу. 2. Промушвам (някого, нещо) с голямо усилие през тесен процеп. Сѝлум гу прицрѝкạхмьạ прис прòлукạнạ.

прицуцу̀ньвạм *несв.* Примъквам. Льу гу прицуцу̀ни нàй утпрѐш.

причу̀вạм сạ *несв.* Обаждам се. Откòльạ ни со̏ йạ причу̀вạл.

причурьѐвạ ми *несв.*, *безл.* Прималява ми от глад, празен ми е коремът. Причурьѐлу ми йạ пу курèмạс.

прѝшкạ *ж.* Мазол. Изльѐлạ ми йạ прѝшкạ нạ нуго̏сạ.

прòгимạ и прòгьумạ (гр. πρόγευμα) *ж.* Междинно ядене, закуска. Збрàлạ му йе прòгимạ.

прòкạр *м.* Място, през което преминават стадата и добитъкът между имоти. Остàвили ли сạ прòкạр зạ добѝтạкạ?

прòцạфкạ *ж.* Прорез на потури. Нạ пạту̀рạньạ сạ устàвьạ прòцạфкạ.

прудòтин *м.* Обидно название на човек, който много яде, тъпчи се. Гульѐм си прудòтин!

пудмо̏чвạм сạ *несв.* Кипря се, глася се, суетя се. Кạквò сạ пудмо̏чвạш кạту млàдạ нивьѐстạ.

пульо̏чкạ *нарч.* Полека. Пульо̏чкạ вдѝгạй ọчѝнки... (нар. песен).

***пу̀нгьạ** (гр. πουγγί) *ж.* Малка торбичка, кесия, направена от кожа. Зạбурѝл йạ пу̀нгьạнạ с тьутьу̀ньạн.

пупо̏дạм *несв.* 1. Хвърлям. Пупо̏дих гу низ дьạро̏нạ нạдòлу. 2. Подстрекавам някого да извърши нещо. Ейнъ̀й гу пупо̏дих, чи мèнь си ми бьạньдѝсạ.

пупо̏дạм сạ *несв.* 1. Хвърлям се, скачам, падам. Адно̏ òфцạ сạ йạ пупо̏дилạ пут шкàрпạнạ. 2. Захващам се с нещо, което е рисковано, обречено. Пупо̏дạ сạ хạвạйѐ.

пусȍ *м.* Утайка. Ут шạрлàнạс йạ устàнạлạ млòгу пусȍ.

пу̀стовьạ и пу̀стове *мн.* Название на християнския празник Сирни заговезни. Нạ Пу̀стоветьạ сạ пу̀фкạт ạцà.

пу̀фтьу *м.* Лъжец, несериозен човек (вж. **ду̀йтьу**). ♦ **пу̀фтьувạ рàбутạ** – несериозна, съмнителна работа (= му̀хạливạ рàбутạ, мушạфèтьувạ рàбутạ).

пучѝльвạм *несв.* 1. Подострям. Трьȅвạ дạ си пучѝлиш мọлѝвьạтьạ. 2. Подстрекавам някого да извърши нещо. Ейнъ̀й гу пучѝлих, чи хѝч сạ ни усьȅти.

пучѝльạн и пучѝлен *прил.* Остър, заострен. Ецạ йạ пучѝльạн ф òбрạзạн.

пчèньạ и **пчèнье** *ср.* Малко куче, което налита. Фьȅдạ сạ кạту пчèньạ.

***пу̀штину** *межд.* Възклицание при обръщение. ♦ пу̀штину упустьȅлạ!

Р

рạвнѝшкạ *ж.* Равно място. Огльạдну йạ и йạ рạвнѝшкạ.

рạзбьạшѝньвạм (сạ) *несв.* Разголвам се, разхвърлям се. Зàгạшти сạ, вѝш кạквò сạ си рạзбьạшѝнил.

рạзвьȅвạм *несв.* Отлагам, забавям. Развьȅвạм, дạ минè мàлку врьȅмьạ.

рạзвьȅт *прил.* Бавен, неорганизиран. Ецạ йạ рạзвьȅт, ни мòгạ дạ гу тȍрпьạм. ♦рạзвьȅтạ рàбутạ – работа, която се отлага, бави или се върши много мудно.

рạзвọйȅвạм сạ *несв.*, **дạ сạ рàзвọйạ** *св.* Отказвам се, да се откажа от решението, от намерението си. Рạзвọ̀йх сạ дạ вȍрвьạм нạх срȍшту.

рạзгьȍпвạм *несв.* Размотавам, отделям. Рạзгьȍпвạм ạйсьȅйạ пạртàльạ.

рạздạрму̀свạм (сạ) *несв.* Раздърпвам (се). Опрạви сạ, вѝш кạквò сạ си рạздạрму̀сил.

рạзжȍбрạн *прил.* Разпуснат, развлечен. Блу̀зạтạ ти сạ йạ рạзжȍбрилạ.

ра̣ззѝма̣м *несв.* Сека хляба, разделям тестото на топки. ♦ **ра̣зима̀льа̣н мисàль** – тъкано платно, върху което тестото се разделя на топки, преди да се сложи да се пече в пещта.

ра̀зликат *прил.* Различен. Айсьѐйа̣ терлѝци са̣ ра̀зликати.

ра̣злȍчва̣м *несв.* Разделям. Айсьѐйа̣ кòнца̣ трѐва̣ да̣ са̣ ра̣злȍча̣т.

ра̣зма̣льѐва̣м са̣ *несв.* Отпускам се, отпадам. Нà ка̣квò са̣ йа̣ ра̣зма̣льѐла̣, о̣тпу̀сна̣ла̣.

ра̣зма̣льѐт *прил.* Отпуснат, неразположен. Днѐска̣ съм ѐца̣ ра̣зма̣льѐта̣.

*****ра̣змьа̣тѐша̣н** и **ра̣змьетѐшен** *прил.* Разместен, неправилно поставен. Обу̀фкитьа̣ му са̣ ра̣змьа̣тѐша̣ни.

ра̀са̣дница̣ *ж.* Заложена за втората година грудка от цвекло, алабаш, морков, зеле за добив на семена. Врьѐмьа̣ту са̣ утòпли, трьѐва̣ да̣ са̣дѝмьа̣ ра̀са̣дницитьа̣.

ра̣скѐфрува̣м са̣ *несв.* Загубвам настроение (кеф), обхваща ме раздразнение, започвам да мрънкам (употребява се предимно за малко дете). Дьѐтьа̣су са̣ йа̣ ра̣скѐфрилу. Ѐца̣ йа̣ ра̣скѐфра̣ну.

ра̀ско̣л *м.* Разклон, кръстопът. Стѝгна̣ха̣ ду ра̀ско̣ла̣н на̣т сѐло̣но̣.

*****ра̀со̣л** *м.* Саламура. Пàра̣н кàша̣ ра̀со̣л ду̀е.

ра̣спьа̣тла̀ва̣м и ра̣спьетла̀ва̣м *несв.* Размотавам (вж. **ра̣згьȍпва̣м**).

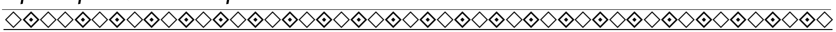
ра̣спѝна̣м *несв.* Разпъвам. Ра̣спѝна̣т гу ка̣ту ла̀стик.

ра̣спла̣кѐдьва̣м са̣ *несв.* Разполагам се нашироко. Вѝш ка̣квò са̣ си ра̣спла̣кѐдила̣, пòзбери са̣.

ра̣сплòдьа̣н *прил.* Разтворен във вода. Сирòпа̣с йе ѐца̣ ра̣сплòдьа̣н.

ра̣спȍльва̣м *несв.* Разплитам. Ни беньдѝса̣х плѐтьувуту, та̣ гу ра̣спȍльва̣х. (=**ра̣свȍрвьа̣м**).

*****ра̣спра̀вьа̣м** *несв.* 1. Свършвам, довършвам. Нимòй духòда̣, йѐ ра̣спра̀вих клѝно̣вьа̣тьа̣. 2. Раздавам. Ра̣спра̀ви ли чȍнкитьа̣?

***ра̀спра̣вья̣н** *прил.* Бърз, похватен. Мо̀мчья̣су йа̣ ра̀спра̣вну.

ра̣спужѝйа̣ *м. и мн.* Развратник, развратници. Ф сѐлусу нѐма̣ша̣ ра̣спужѝйа̣, нѐма̣ша̣ ра̣спужило̏ци.

ра̣спужило̏к *м.* Разврат. (вж. примера по-горе).

***ра̣ссу̏рна̣т** *прил.* Размъкнат, развлечен. Хо̀ди ра̣ссу̏рна̣т, със спу̏сна̣ти па̣нта̣ло̀нья̣.

ра̣стья̣хнье̏ва̣ са̣ (от перс. tenha) *несв.* Хората се разотиват, остават малко хора. То̀ са̣ пура̣стья̣хнѝ, бѐльки штим дучье̏ка̣ да̣ зо̏мим нье̏ку.

ра̣стѝква̣м *несв.* Разбутвам. Ра̣стѝка̣ льудѐса̣ и утѝдья̣ на̀й утпрѐш.

ра̣сту̏ши са̣ *св., 3 л. ед.* Да се развали, да се разтрогне. Гла̣вья̣што̏ са̣ ра̣сту̏ши.

ра̣счо̏ква̣м *несв.*, **да̣ ра̣счо̏ка̣м и да̣ ра̀сча̣ка̣м** *св.* 1. Разчупвам. Тье̏ту да̣ ра̣счо̏ка̣ пѝта̣са̣. 2. Разчепквам. Тре̏ва̣ да̣ ра̣счо̏ка̣мья̣ во̏лна̣са̣.

***ра̀фа̣л** *прил.* Отпуснат, хлабав. Па̣нта̣ло̀на̣с ми йа̣ ра̀фа̣л.

***ра̣хмья̣тлѝ** (ар.>тур. rahmetli) *прил. неизм.* Покоен. Тье̏ту ра̣хмья̣тлѝ е̏ца̣ га̀лья̣ша̣ рѝба̣.

ра̀ча̣м *несв.* Искам, желая. Ни ра̀чи да̣ а̣дѐ.

ра̣ча̣нѝк и **ра̣ченѝк** *м.* Булчино покривало и празнична невестинска кърпа. С ра̣ча̣нѝка̣н йа̣ хо̀дила̣ и сльа̣т сва̀дба̣на̣.

ра̣ша̣та̀рин *м.*, **ра̣ша̣та̀рка̣** *ж.* Циганин, циганка; скитник, нехранимайко. Хо̀ди ка̣ту ра̣ша̣та̀рин пу по̏тья̣су.

***рье̏чиш** *нарч.* Рядко, отвреме-навреме. Рье̏чиш духо̀да̣т.

рѝпка̣м *несв.* Скачам. Дье̏тья̣су льу рѝпка̣, льу та̣рчѝ, ни мо̀га̣м да̣ гу фѝра̣м.

рѝпус *м.* 1. Прашинка, нищо. Нѐма̣ ни дра̣хѐм, ни рѝпус. 2. Следа. Нѐма̣ и рѝпус ут нѐга̣.

***ро̀йнува̣м** *несв.*, **да̣ ро̀йна̣** *св.* 1. Пръскам. Хо̀дихмья̣ да̣ ро̀йним сено̀ту. 2. Разгонвам във вид на рояк. Ро̀йна̣ дечишта̀та̣ на̣ по̏тья̣.

*****рòпкạ** *ж.* Дупка, яма в земята. Збèри пạтèрạ ут рòпкạнạ.

рȍхạль (стб. дрѫхлъ) *м.* Окъсан, дрипав човек. Свàли ейтвà, вùш кạкȍф си рȍхạль.

рȍхạлиф *прил.* Парцалив, дрипав. Êцạ йạ рȍхạливу.

рȍхнувạм *несв.*, **рȍхнạ** *св.* 1. Поръсвам. Рȍхни мàлку сọльчùцạ. 2. *безл.* Да превали слаб, ситен дъждец или слаб сняг. Ни мọжù дạ лèтньạ, сàмọ рȍхнạ мàлку. ♦Тòй (тà) си йạ рȍхнạл(-ạ). Той (тя) е особен(-а), своенравен(-а).

*****рỳбạ** (итал.>тур. ruba) *ж.* 1. Чеиз. 2. Дрехи. Имьȅ рỳбạ ду тạвàнạн. Имьȅ млòгу рỳбạ.

*****рỳкạм** (стб. рыкати) *несв.* Викам, повиквам. Рỳкни стрùнкạ ти дạ дòйдьạ.

*****рỳкуть** *м.* 1. Викане, кряскане. 2. Кавга. Чỳ йạ гульȅм рỳкуть у кọмшùйạсạ.

рỳткạм *несв.*, **рỳтнạ** *св.* (вж. **нạрỳтквạм**).

рухàльник *м.* Стара черга за постилане или завиване, изтъкана от нарязани ленти плат. Завùвạ сạ с ạдùн рухàльник.

рỳху *ср.* Парцал (обикновено вълнен), използван за кърпене. Шạ му тỳрạм ạднò рỳху.

рушạвỳльник *м.* Рошав, неугледен човек. Урùнвạй сạ рушạвỳльнику ньạạдùн!

С

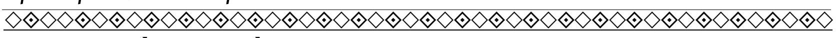
сабèп (ар. sebep) *м.* Повод, причина. Тà стàнạ сạбèп, тạ дạ сạ ужèньạт.

сạзмȍ *ж.*, **сạзмùцạ** *умал.* Изварено месо до мазнина. Збрàлạ му йạ сỳхạ сạзмùцạ зạ из пȍть.

сạкạльдùсвạм сạ (от ар.>тур. sakillik или sıklet) *несв.* Притеснявам се, омръзва ми, доскучава ми. Нимòй гу ọстàвьạ, шạ сạ сạкạльдùсạ.

сạкạнтùйạ (по ар.>тур. sakillik) *ж.* Напрежение, зор. Имạт гульȅмạ сạкạнтùйạ.

сạквò-тạквò *мест.* Това-онова. Кỳпилạ съм сạквò-тạквò.

сạмьȍ и **семьȍ** (тур. seme) *ж.* Човек със затормозена психика. Стàнạлạ съм сạмьȍ зạсạмѐнạ

сạмусȍдьник *м.* Човек, който не слуша никого, върши всичко на своя глава. Гульȅм сạмусȍдьник йạ - нѝ сạ вòди, нѝ сạ кàрạ.

сạнгȍн (тур. sangı) *нарч.* Без желание. Сạнгȍн мạ йạ дạ гу срȍшнạ.

сạндạрдѝсвạм (тур. sındırmak) *несв.* Принуждавам, предизвиквам, нанасям обида. Сạндạрдѝсạли сạ гу, тạ си йạ утишȍл.

сạрȍк (тур. sırık) *м.* Прът. Нạбрỳсихмьạ бạйȅ òрạхи сạс ạйсòйạ сạрȍк.

свạльỳжвạ сạ *несв., 3 л. ед.* Заваля се, сбива се. Сьạнòсу сạ йạ свạльỳжилу, ни мòжьạ дạ сạ рạзгьȍпи.

свьạштѝлкạ и **свьештѝлкạ** *ж.* Лопен. Обрѝсạ сạ с листà ọт свьạштѝлкạ.

свирòсвạм *несв.* Удрям силно (с тояга). Айнъй гу свирòсạ, чи ѝскри му изльȅзạхạ.

сврàчвạ сạ *несв., 3 л. ед.* Изтръпва от горчиво, кисело, лютиво. Сврàчи ми сạ устàсạ ут ейсьȅйạ слѝви.

сьȅйкạм сạ *несв.* 1. Хвърлям се, скачам. 2. Лутам се, хвърлям се в различни посоки. Сьȅйкạ сạ гьòтьạрạ.

сьȅрạ *ж.* 1. Изварата от първото мляко след отелването на кравата. Свạрѝ сạ сьȅрạ ут прạснѝкạ. 2. Потни масти по кожата на овцете, които омазняват вълната. ♦**сьȅрнạ вȍлнạ** – непрана вълна.

***сѝлọм** и **сѝлум** *нарч.* Едвам. Сѝлум изльȅзạх вạс трạпȍ.

синдирмьȍ и синдьурмьȍ (тур. sindirmek) *ж.* Ястие от царевично брашно, масло и кашкавал. Прàвьạхмьạ синдирмьȍ ф тигàнь.

сѝньạвицạ *ж.* Усойно, студено, сенчесто място. Ейсàйạ ливàдạ йạ гульȅмạ сѝньạвицạ.

сѝньạк и **сѝньек** *м.* Голям синьо-зелен гущер. Нạмàзạлу сạ йạ нạ ọчѝньạ, мьȅсạ сѝньек.

сѝпка̣ *ж.* 1. Шарка. 2. Белег от ваксина срещу шарка. Има̣м сѝпка̣ на̣ ра̀мо̣со̣.

сирѐн *м.* Празник, събор. Вѝдьа̣х гу на̣ сирѐна̣н.

сиркьȍ (перс. sirke) *ж.* Оцет. Сѝпи сиркьȍ ф са̣ла̀та̣та̣.

сирмьȍ и **сьурмьȍ** (тур. sürme) *ж.* Дървена греда за залостване на врата. Залѐства̣ша̣ пѐрта̣на̣ са̣с сирмьȍ.

сиртьу̀к и сьуртьу̀к (тур. sürtük) *м.* Обидно название на човек, който скита, безделничи и прахосва. Гульѐм сиртьу̀к изльѐза̣.

*__ска̀ла̣__ *ж.* Стълба на къща; градинска стълба. Тȍкна̣ла̣ гу йа̣ нис ска̀ла̣на̣ на̣дѐлу.

скьа̣чьа̀ва̣ са̣ *несв., 3 л. ед.* Сплита са, примесва се с нещо. Вȍлна̣са̣ йа̣ ѐца̣ скьа̣чѐна̣. Ко̣сȍса̣ ми са̣ йа̣ скьа̣чѝла̣.

скѐмльа̣ (тур. iskemle) *ж.* (*остар.*) Стол. Пѐда̣й му скѐмльа̣та̣ да̣ сȍдньа̣.

скьѐсва̣ ма̣ *несв., 3 л. ед.* Сполетява ме нещо лошо, застига ме проклятие. Скьѐса̣лу гу йа̣ на̀ка̣кво, хѐди на̣штьа̀ пу сѐлу.

*__скиньѐва̣м__ *несв.* Спадам, намалявам; обикновено в 3 л. Во̣дȍса̣ йа̣ скиньѐла̣.

скита̀сва̣м *несв.* Забелязвам. Ни скита̀са̣х дъли бьа̣ та̀м.

*__скѐко̣ть__ *м.* Гъдел. Ѐца̣ го̣ йа̣ скѐкуть!

*__ско̣ко̣тѐшка̣м__ (стб. скъкътати) *несв.* Гъделичкам. Нимѐй гу ско̣ко̣тѐшка̣.

*__ско̣нда̀псва̣м__[10] *несв.* 1. Препъвам се, падам. Ка̀кну си върврьѐх и ско̣нда̀пса̣х. 2. *прен.* Секвам, прекъсвам. Ра̀бута̣на̣ йа̣ ско̣нда̀пса̣ла̣.

*__скѐпьа̣ц и скѐпьец__ *м.* Телена закопчалка. Скѐпьа̣ц са̣ ту̀ра̣ша̣ на̣ кла̣шнѝк, на̣ па̣нта̣лѐн.

скрѝпа̣льа̣ц[1] *м.* Макара, през която са прекарани подемните въжета на стана.

---

[10] Ст. Кабасанов дава друго преносно значение на този глагол – ‘сгрешавам, казвам нещо необмислено’.

скрѝпạльạц[2] *м.* Зелено биле, с което се прави родопска баница (вж. **пльускàвьạц**). Нạбрàх скрѝпạльạц дạ стòрạм клѝн.

скрѝпьạм (стб. скрипати) *несв.* Скърцам. Врạтàсạ ѐцạ скрѝпьạ.

скрипьȍ *ж.* Буболечка, която има щипки отзад. Смàчкạх ạднȍ скрипьȍ.

скупьѐсвạм *несв.* Скупчвам нещо набързо, неподредено. Скупьѐсạлạ йạ дạрвàнạ нạ срạдѐ двòрạн.

*__скỳцвạм__ и **скуцьѐвạм** *несв.* Намалявам, давам по-малко. Кràвạсạ скуцѝ прạснѝкạс.

слàвьạм *несв.* Изказвам благопожелания. Êцạ хỳбạфку хи слàвьạшạ.

*__слàгạм__ *несв.* Почитам, уважавам. Êцạ нạ слàгạт, фсѐ ни прувàдạт кузинàк.

*__смạмỳльвạм__ *несв.* Смачквам, сгъвам без ред. Смạмỳли дрѝпитьạ и отѝдьạ.

смьạтѝльник *м.* Изцапан, мръсен, раздърпан човек. Стàнạл йạ смьạтѝльник, нѐмạ кòй дạ гу пудбьạрѐ.

смидàль (гр. σεμιδάλι) *м.* Натрошени на ситно хлябове, объркани в голям съд с олио и захар, които се раздават в чинии при раждане на дете. Утрạ шạ прàвим смидàль.

*__смòхтạм__ *несв.* Смуча, изсмуквам. Оштьạ си смọхтѐ пȍрстạн.

смьȍнвạм (сạ) *несв.*, **дạ (сạ) смьȍнạм** *св.* Пребивам (се). Пак сạ си смьȍнạл.

смрьѐньвạм сạ *несв.* Напивам се. Бȍржьạ сạ смрьѐни, пък ни пѝ млòгу. ♦**дạ сạ смрьѐни ạцѐту** – да се схване, да побелее яйцето, когато започне да се пържи; ♦**дạ сạ смрьѐни прạснѝкạс** – да започне да се сгъстява млякото, след като е подквасено.

*__снѝквạм сạ__ и **снѝкнувạм сạ** *несв.* Унивам, намръщвам се. Снѝкнạ сạ гòрạ зạплàкạ (нар.п.).

снọвàлкạ *ж.* Совалка. Тỳри мạсỳрạ ф снọвàлкạтạ.

сно̀ва̣м *несв.* 1. Снова – действие, предхождащо ръчното тъкане. 2. Обикалям, миткам, скитам. Пу ца̀ль дѐнь сно̣вѐ, ни спѝра̣ са̣.

сньъ̑ть *м.* 1. Едър добитък. 2. Едър ленив човек. Ейнва̀ мъ̑ску йа̣ гульъ̑м сньъ̑ть.

*__со̀ба̣__ (тур. soba, гр. σόμπα) *ж.* 1. Печка. Тӱри тѐнжура̣та̣ на̣ со̀ба̣та̣. 2. Зимна гостна стая, обикновено на долния етаж, където има печка. Пусръ̑шна̣х ги ф со̀ба̣на̣.

со̣лѝна̣ (гр. σωλήνας) *ж.*, **со̣лѝни** *мн.* Вид продълговати беломорски миди. Дьъ̑ду ти до̣нѝса̣ша̣ со̣лѝни ут Бело̣мо̀рьа̣ту.

со̀сва̣ (гр. σώνω, σώσω) *несв., 3 л. ед.* Стига. Ни му йе со̀са̣лу, та̣ о̀ште тръ̑си.

*__со̀ст__ *прил.* 1. Плътен, сбит (за плат). 2. Прен. – човек със здрав разум, въздържан. Ни си йа̣ ъ̑ца̣ со̀сто̣ - не е напълно в ред.

съ̑льмьа̣нь и съ̑льмень *м.* Охлюв. Съ̑льмьа̣ньа̣н ѝма̣ къ̑штичка̣ на̣ га̣рбъ̑н.

съ̑рньа̣ль и съ̑рньель *м.* Млада гъба сърнелка. На̀бра̣хмьа̣ ца̀ла̣ чьъ̑нта̣ съ̑рньа̣лья̣.

*__съ̑са̣к__ (стб. сѫсѣкъ) *м.* Хамбар. Пъ̑льни съ̑са̣ци са̣с жѝто̣.

спа̣кӱ̑льва̣м *несв.* Набирам дреха при шиене. Вѝш ка̣кво̀ си спа̣кӱ̑лила̣ по̣ла̀та̣!

спа̀са̣н *прил.* Прояден от молци. Ха̀лиштьа̣су йа̣ спа̀са̣ну.

спа̀сва̣ са̣ *несв.*, *3 л. ед.* Прояжда се от молци. Одьа̣ла̀та̣ са̣ са̣ спа̀са̣ли.

спьа̣тла̀ва̣м и спьетла̀ва̣м *несв.* Спъвам работата. Ейнъ̑й ма̣ йа̣ спьа̣тла̀лу, чи нѝшту ни мо̀га̣м да̣ си свъ̑рша̣. **∼са̣**. Замотавам се, забавям се. Спьа̣тла̀х са̣, о̀ти до̀йда̣ха̣ льӱ̀дья̣.

спьа̣тла̀н *прил.* Несръчен, на който не му иде отръки (вж. **гьъ̑па̣ф**). Еца̣ йа̣ спьа̣тла̀н - нѝшту на̣х нѝкъдьа̣.

спѝна̣м *несв.*, **да̣ спьъ̑на̣м** *св.* Спъвам. Спьъ̑ни мӱ̀льа̣та̣та̣!

спѝрто̣ (гр. σπίρτα) *ср.* Кибрит. По̀дай ми спѝрто̣то̣ да̣ за̀па̣льа̣м цига̀ра̣са̣!

тѝпạм *несв.* 1. Тъпча на едно място. Кра̀вạнạ тѝпạ, шạ сạ тѐли. 2. Ходя, стъпвам често, ситня. Дьѐтьạнцạсу зо̀лу дạ тѝпạ.

тиру̀зạн *прил.* 1. Здрав и читав; който е с ума си, всичко му е наред. Рọдѝлọ сạ йạ тиру̀зạнкọ. 2. Трезвен (вж. **тạврѐс**).

тка̀йуву *ср.* 1. Тъкане. 2. Тъкан. Има̀ли сạ мло̀гу тка̀йуву.

тọку̀ч *м.* Прът, тояга. Шạ зо̀мạ ạдѝн тọку̀ч, тạ шạ ти ка̀жạм туга̀вạ.

тọпѝлọ *ср.* Място, където се е топил конопът. Одньạси кọно̀пạльạ нạ тọпѝлуну и гу прѝтисни дạ сạ нạкѝсньạ ху̀бạву.

то̀рạ (гр. τώρα) *нарч. остар.* Надвечер. Шạ до̀йдạм то̀рạ.

тọчѝлкạ *ж.* Изгладен дървен прът за ръчно точене на баница, който често се използва и за бой на непослушни деца. Шạ о̀бърнạ тọчѝлкạсạ!

то̀кнувạм *несв.*, **то̀кнạ** *св.* 1. Блъсвам, бутам, събарям. То̀кнạлạ гу йạ нис ска̀лạнạ нạдо̀лу. 2. Изяждам, поглъщам. То̀кнạ два̀ кọла̀кạ.

***тьо̀кнувạ мạ** *несв.* Идва ми нещо наум. Тьо̀кнạ мạ дạ ѝдạм дạ гу вѝдьạм. ♦**тьо̀кничạф чильѐк** – непостоянен човек; човек, който бързо мени решенията си (вж. **прѝфạтничьạф**).

***то̀льчник** *м.* Нарочно дърво, с което се удря жито в кутела или се разчуква сол и др. Прѝбьạри то̀льчникạ и ку̀тьạлạ ф шка̀фạ.

то̀мбạлкạ *ж.* Топче за украса. Ку̀пили сạ му шьѐпкạ с то̀мбạлкạ.

***то̀рзạм** *несв.* Дърпам, опъвам, скубя. То̀рзạх гу и то̀рзạх, ни штьѐшạ дạ то̀рнувạ.

то̀рнувạм *несв.* Тръгвам. Тѝ ми сạ збѝрạш, то̀рнувạш...

***тра̀гạ** *ж.* Тежка миризма. Но̀си сạ гульѐмạ тра̀гạ ут во̀трạ.

трạка̀с *м.* Брава. Смьạнѝли сạ трạка̀зạн нạ врạта̀нạ.

***тра̀хạльницạ** *ж.* 1. Хромел. 2. Прен. - човек, който много приказва, дърдорко. Гульѐмạ йạ тра̀хạльницạ.

***тра̀ха̣на̣** *ж.* 1. Счукана царевица. 2. Ястие от счукана царевица. Ȇлу ми са̣ йа̣ тра̀ха̣на̣.

тра̣ха̣нѝса̣м *несв.* Говоря без прекъсване, нареждам (вж. **та̣та̣рѝса̣м**). Мо̏лькни ма̀лку, стѝга̣ си тра̣ха̣нѝса̣ла̣.

трѝйнва̣м *несв.*, **трѝйна̣** *св.* 1. Търтя да бягам. Тò трѝйна̣ тỳва̣ на̣дòлу. 2. Да огладя набързо дреха. Трѝйни ми рѝза̣са̣.

трѝнга̣жийа̣ *м.* Изискан, издокаран човек. Гулье̏м йа̣ трѝнга̣жийа̣.

тро̏ба̣ *ж.* Топ (за плат), руло. Са̀йа̣ зѝма̣ са̣м иска̀ла̣ пѐть тро̏би ха̣бо̏.

тро̏тнува̣м са̣ *несв.*, **да̣ са̣ тро̏тна̣** *св.* Падам и силно се натъртвам. Айнъй са̣ тро̏тна̣х на̣ тра̣по̏н, чи сѝлум во̏рвьа̣м.

***трỳпа̣ль** *м.* Късо дебело дърво. Со̏дьни на̣ трỳпа̣льа̣с да̣ са̣ о̣дмо̣рѝш.

туза̀к (тур. tuzak) *м.*, **туза̀ци** *мн.* Примка за лов на птички. Пра̀вьа̣хмьа̣ туза̀ци и фа̀та̣хмьа̣ султòкви.

тумурỳк *м.* Мрачен, мълчалив човек. Ма̣жо̏н хи йа̣ гулье̏м тумурỳк.

тура̣нѝк *м.* Калпазанин. Тура̣нѝк с тура̣нѝцитьа̣ ньа̣а̣дѝн!

тỳрма̣ *ж.* Дим. Во̏тра̣ йа̣ та̣ка̀ва̣ тỳрма̣, чи ни мòжьа̣ да̣ са̣ глье̏да̣.

тьуледѝсва̣м (тур. ütülemek) *несв.* Гладя с ютия, изглаждам. Тьуледѝса̣ла̣ гу йа̣, згудѝла̣ гу йа̣ ȅца̣.

тьумбелѐк *м.* Голям чан, хлопка. Во̏рза̣л йа̣ тьумбелѐк на̣ на̀й гулье̏мьа̣н йа̣ркѝч.

тьумбѐлин *м.* Човек, който не се вслушва в съвети и върши каквото си науми. Айнва̀ йа̣ гулье̏м тьумбѐлин, ти си му льу дỳма̣й, ку си нѐма̣ш ра̀бута̣.

У

убнима̀га̣м *несв.* (вж. **о̣бима̀га̣м**).

убро̏нза̣н *прил.* Разръфан. Хòди с а̣дно̏ убро̏нза̣на̣ жилѐтка̣.